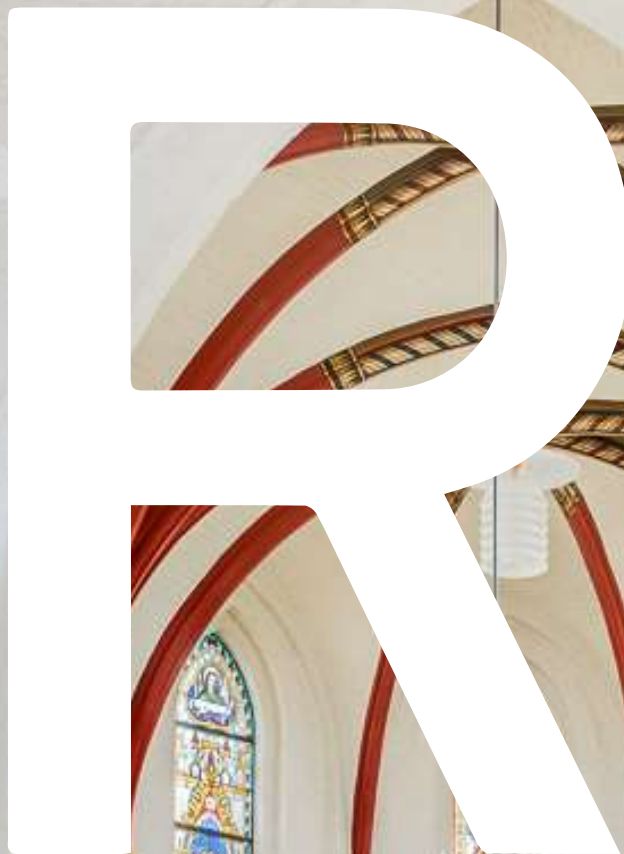

Kerkendialoog Gemeente Beekdaelen

Kerkendialoog Beekdaelen
September 2023
definitieve versie
Maastricht

R—O

RO groep
Wilhelminasingel 58
Postbus 3086
6202 NB Maastricht

info@rogroep.nl
+31 43 350 00 50
www.rogroep.nl

Afbeelding voorblad Sint Jozefkerk, Doenrade door Kerkfotografie Nederland

Inhoud

01	INLEIDING.....	5
01-1	AANLEIDING	5
01-2	DE OPGAVE	5
01-3	DOEL.....	6
01-4	LEESWIJZER.....	7
02	BESTAANDE SITUATIE	8
02-1	KERKGEBOUWEN IN BEEKDAELEN.....	8
02-2	DEMOGRAFIE.....	10
02-3	ALGEMENE RELIGIEUZE TRENDS EN ONTWIKKELINGEN	11
02-4	BESCHRIJVING PAROCHIEVERBANDEN.....	13
03	ALGEMEEN KADER.....	15
03-1	RIJK	15
03-2	SUBSIDIEMOGELIJKHEDEN KERKEIGENAREN.....	16
03-3	BISDOM ROERMOND	17
03-4	GEMEENTELIJK BELEID	18
03-5	ALGEMENE AANDACHTSPUNTEN KERKENDIALOOG	20
04	KERKHOVEN EN BEGRAAFPLAATSEN.....	21
04-1	ALGEMENE INFORMATIE.....	21
04-2	ONDERHOUD BEGRAAFPLAATSEN	23
04-3	GROEN & VRIJWILLIGERS.....	25
04-4	ROL VOOR DE GEMEENTE.....	28

05	VISIE OP DE TOEKOMST	29
05-1	BESPREEKPUNTEN KERKEIGENAREN.....	29
05-2	BELANGRIJKE THEMA'S	29
05-3	OMGEVINGSDIALOOG HULSBERG, SCHIMMERT, NUTH EN WIJNANDSRADEN.....	32
05-4	OMGEVINGSDIALOOG SWEIKHUIZEN	35
06	AFWEGINGSKADER	37
06-1	AFWEGINGSKADER KERKGEBOUWEN.....	37
06-2	BESCHRIJVING ASPECTEN AFWEGINGSKADER	38
06-3	TOELICHTING PER KERKGEBOUW	39
07	SCENARIO'S.....	53
07-1	MOGELIJKHEDEN VOOR KERKGEBOUWEN.....	53
07-2	HANDELINGSKADER SCENARIO'S OP BASIS VAN WAARDERINGEN.....	54
07-3	INSPIRATIEKAART HER-, NEVENBESTEMMEN EN NEVENGEBRUIK.....	55
07-4	RICHTINGGEVENDE TOEKOMSTSCENARIO PER KERKGEBOUW	56
08	CONCLUSIES & AANBEVELINGEN	72
08-1	CONCLUSIES.....	72
08-2	AANBEVELINGEN	73
	BIJLAGE 1: KERKENPASPOORT	75
	BIJLAGE 2: UITWERKING SUBSIDIEMOGELIJKHEDEN KERKEIGENAREN	76
	BIJLAGE 3: UITWERKING OMGEVINGSDIALOGEN.....	81
	BIJLAGE 4: SLOTEVALUATIE PAROCHIE-AVONDEN BEEK, NEERBEEK, SPAUBEEK EN SWEIKHUIZEN	89
	BIJLAGE 5: BEOORDELING KERKGEBOUWEN GEMEENTE BEEKDAELEN	92
	BIJLAGE 6: ZIENSWIJZE DEKEN VAN HET DEKENAAT SCHINNEN.....	95

01 Inleiding

01-1 Aanleiding

Kerkgebouwen zijn beeldbepalend in Zuid-Limburg. Generaties lang werden mensen in de gebouwen gedoopt, deed men er de communie en het vormsel en werd er gerouwd en getrouwd. Heel lang werden geloof en kerkbezoek automatisch doorgegeven van ouder op kind. Kerkbezoek hoorde bij het leven hier in de regio. De kerkgebouwen vormen de ziel van dorp of wijk en ze staan voor een band met het verleden, niet alleen voor bewoners, ook voor bezoekers van deze streek. Daarnaast zijn kerktorens vertrouwelijke bakens van herkenning in het landschap. Wie de kerktoren ziet, weet: *'ik ben bijna thuis'*.

Hoewel het geloof centraal staat, hebben kerkgebouwen ook maatschappelijke, culturele en (kunst)historische betekenis. Maar zoals bekend staan de gebouwen, mede als gevolg van teruglopend kerkbezoek, onder druk. De realiteit van alledag is dat de kerken steeds minder worden gebruikt. Het onderhoud is lastiger te financieren en de exploitatie komt moeilijk rond. Van de ruim 7100 gebedshuizen in Nederland, hebben er begin 2021 1.530 een herbestemming gekregen, wat wil zeggen dat het gebouw nu geen religieuze functie meer heeft.

Ook in de gemeente Beekdaelen is of wordt dit in de nabije toekomst zichtbaar. In deze gemeente staan 15 kerkgebouwen. De oudste kerk dateert van omstreeks de 12^e eeuw, het jongste gebouw stamt uit 1935. Van deze gebouwen zijn er nog 14 in religieus gebruik, dit zijn plaatsen waar men nog terecht kan voor gebed en geloof. Tijdens het opstellen van de kerkendialoog is het kerkgebouw in Puth aan de eredienst onttrokken.

01-2 De opgave

Doordat steeds meer gebedshuizen hun religieuze functie (dreigen te) verliezen, anders gebruikt gaan worden, of soms zelfs gesloopt worden, is een maatschappelijke opgave voor en betrokkenheid van de overheid ontstaan. Daarom werd eind 2018 het programma Toekomst Religieus Erfgoed in het leven geroepen. Dit programma van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, dat liep tot eind 2021, initieerde het instrument '*kerkenvisie*': een op te stellen samenhangende visie op alle gebedshuizen binnen een gemeente, ongeacht denominatie, ouderdom of (monumentale) status van een gebedshuis. Aangezien het rapport geen gemeentelijke visie op de kerken in Beekdaelen betreft, maar een uitgebreide inventarisatie en verslag is van het doorlopen kerkenvisie proces waaruit enkele mogelijke scenario's en denkrichtingen zijn benoemd, spreken we voor Beekdaelen over een '*kerkendialoog*'. De kerkendialoog van de gemeente Beekdaelen die u nu leest, is ontstaan uit dat rijksoverheidsprogramma Toekomst Religieus Erfgoed.

Voor het opstellen van integrale kerkenvisie/dialoog stelde toenmalig minister Van Engelshoven van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen in 2019, 2020 en 2021 circa 3 miljoen euro per jaar beschikbaar. De middelen, in de vorm van een decentralisatie-uitkering, werden beschikbaar gesteld aan gemeenten. Elke Nederlandse gemeente kon in die periode eenmalig een aanvraag indienen. In heel Nederland zijn 240 Gemeenten (ruim 70 procent) aan de slag gegaan met het opstellen van een kerkendialoog.

01-3 Doel

De gemeente Beekdaelen heeft RO groep uit Maastricht, adviseur en ontwikkelaar van maatschappelijk en zinvol vastgoed, gevraagd om het opstellen van de kerkendialoog op zich te nemen. Dat overigens de burgerlijke gemeente wordt gezien als een eerste aanspreekpunt om een kerkendialoog te maken, komt voort uit de gedachte dat de gemeente een breed overzicht heeft van haar eigen gebied en het kerkenlandschap. Ook komen bij een gemeente verschillende belangen samen – ruimtelijk, economisch, cultureel en sociaal en is zij verantwoordelijk voor een goede ruimtelijke ordening.

Bij het huidige kerkenlandschap, dat zo aan verandering onderhevig is, zijn deze belangen herkenbaar. Dat leidt tot een dynamisch kerkendialoogproces, een proces waarvoor geen blauwdruk bestaat. Lokale situaties laten zich niet of lastig met elkaar vergelijken en in elke gemeente zal de kerkendialoog een andere uitkomst hebben. Een kerkendialoog is dan ook altijd maatwerk, door de betrokkenen samen vastgesteld.

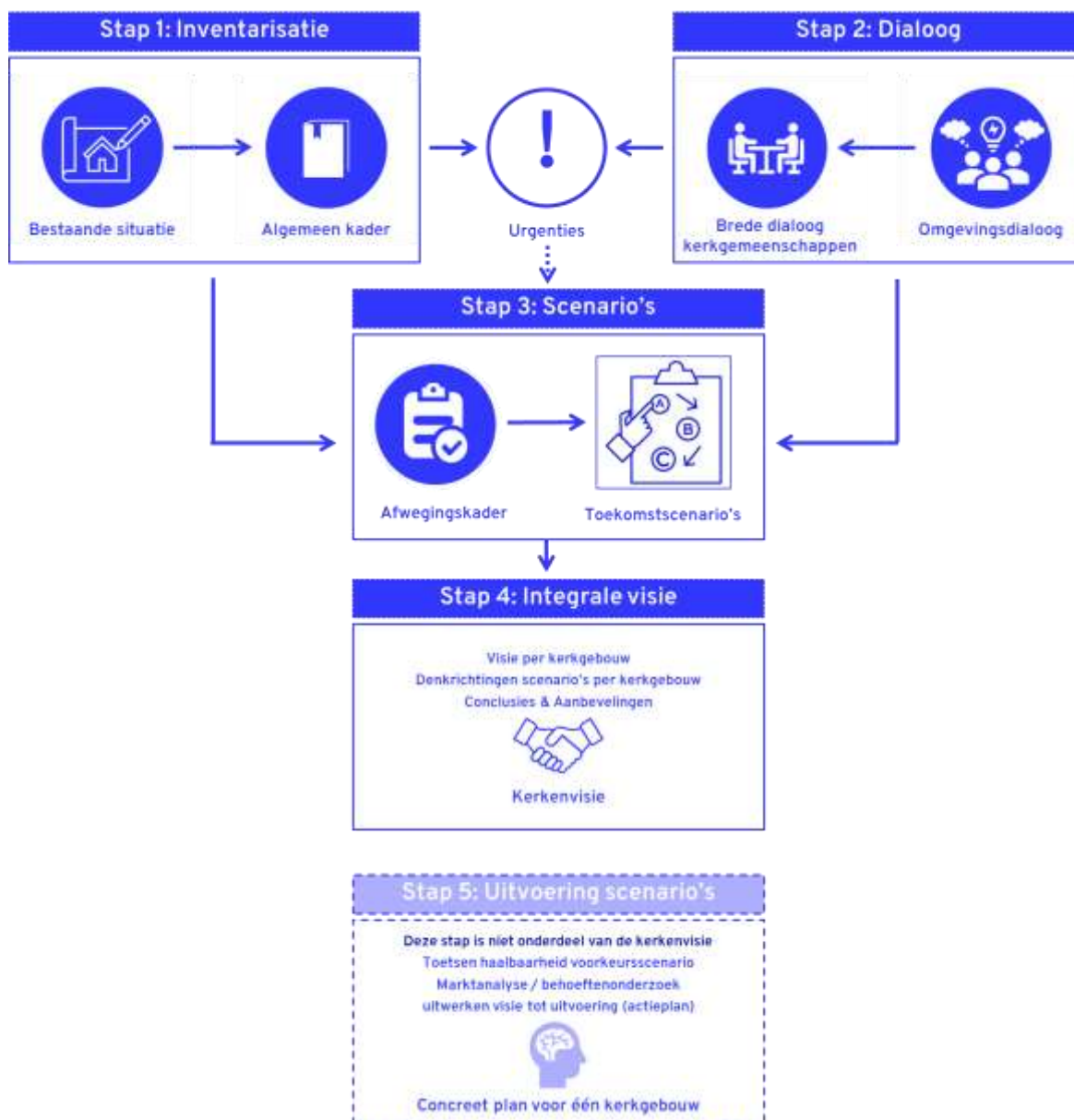
Kerkeigenaren, meestal kerkbesturen, zijn daarbij de belangrijkste gesprekspartner, zij hebben immers de gebouwen in eigendom en zijn bepalend en richtinggevend. Maar meer belanghebbenden zijn bij de kerkendialoog betrokken, elk met een eigen visie, uitgangspunten en wensen. Daarnaast blijkt in de praktijk ook dat meerdere partijen zich 'eigenaar voelen'. Groepen mensen die zich om 'hun' kerkgebouw ontfemen, ook al gaan ze daar niet (meer) naar toe. En dan blijkt dat de waarde van een kerk(gebouw) zich niet alleen uitdrukt in bijvoorbeeld religieuze, monumentale of financiële waarde, maar ook in emotie, in gevoelswaarde. Ook dat maakt het opstellen van een kerkendialoog dynamisch en complex.

Samen vooruitkijken is van belang. Een kerkendialoog is bedoeld als gezamenlijke blik op de toekomst van kerkgebouwen, in samenhang gezien. Het is lastig praten als die toekomst niet duidelijk is. Of als verschillend wordt gedacht over uitgangspunten en nieuwe (globale) oplossingen, al dan niet van kerk tot kerk. De kerkendialoog van de gemeente Beekdaelen is tot stand gekomen na een intensief overlegtraject. Er werden gesprekken gevoerd met parochies uit de parochiefederatie Schinnen, Oirsbeek, Doenrade & Puth, parochies uit het parochiecluster Méér-kerk, parochie Hulsberg en Schimmert uit de parochiefederatie Genhout-Hulsberg-Schimmert, parochies uit de parochiefederatie Titus Brandsma, de parochie Heilige Dionysius & Heilige Odilia (Sweikhuizen), met beleidsmedewerkers van gemeente Beekdaelen en met ondernemers en belanghebbenden rondom de kerkgebouwen van Nuth, Wijnandsrade, Hulsberg, Schimmert en Sweikhuizen.

Alvorens deze kerkendialoog te publiceren, is deze besproken met de voornaamste gesprekspartners. Een belangrijke uitkomst is dat gaande het proces een en ander in gang is gezet, kerkeigenaren houden graag deze energie vast en hopen enkele zaken tot uitvoering te kunnen brengen. Kerkeigenaren hopen na afronding van de kerkendialoog periodiek in gesprek te kunnen blijven gaan met de gemeente om de voortgang te bewaken en verdere stappen te kunnen zetten. Daarnaast maakte deze kerkendialoog ook duidelijk dat afwachten, leegstand en verwaarlozing van de gebouwen geen optie is.

01-4 Leeswijzer

Voorliggende rapportage vormt de afsluiting van de kerkendialoog Beekdaelen. Hoofdstuk 2 geeft een samenvatting van de bestaande situatie, gebaseerd op het kerkenpaspoort. Hoofdstuk 3 beschrijft de algemene kaders en uitgangspunten. In hoofdstuk 4 worden kerkhoven en begraafplaatsen beschreven. Hoofdstuk 5 biedt inzicht in de algemene visie op religieus erfgoed in de gemeente en presenteert uitkomsten van de omgevingsdialogen. Hoofdstuk 6 beschrijft en waardeert de kerkgebouwen op basis van een afwegingskader. Hoofdstuk 7 schetst de toekomstige denkrichtingen en scenario's voor de kerkgebouwen. Tot slot worden in hoofdstuk 8 enkele conclusies en aanbevelingen geformuleerd.

Figuur 01.1 Schematische weergave opzet rapportage kerkendialoog Beekdaelen

02 Bestaande situatie

De bestaande situatie van de kerkgebouwen in de gemeente Beekdaelen is gedetailleerd in beeld gebracht in het kerkenpaspoort in bijlage 1. Daarin zijn de kerngegevens over de kerkgebouwen, kapellen en begraafplaatsen, aangevuld met demografische gegevens. Daarnaast is er een interactieve kaart¹ opgesteld waarin de gegevens overzichtelijk staan gepresenteerd. Dit hoofdstuk is een samenvatting van de bestaande situatie.

02-1 Kerkgebouwen in Beekdaelen

In de gemeente Beekdaelen zijn in totaal 15 kerkgebouwen gelegen in 15 dorpskernen verspreid over de gemeente. Gemiddeld is er in Limburg 1 kerkgebouw per 2.822 inwoners (CBS). In Beekdaelen is de kerkendichtheid hoger dan het landelijk gemiddelde met 15 kerkgebouwen op 35.941 inwoners. Alle kerkgebouwen in de gemeente hebben een Rooms-Katholieke denominatie. De kerkgebouwen in de gemeente vallen onder het dekenaat Schinnen. Onderstaand een overzicht van de kerkgebouwen:

Naam kerkgebouw	Kern	Bouwjaar	Monumentale status
Parochiefederatie Schinnen, Oirsbeek, Puth en Doenrade			
Sint Dionysiuskerk	Schinnen	12 ^e eeuw	Rijksmonument
Sint Jozefkerk	Doenrade	1871-1872	Gemeentelijk monument
Sint Petrus Canisiuskerk*	Puth	1930-1931	<i>Voornemen tot aanwijzing Gemeentelijk monument*</i>
Sint Lambertuskerk	Oirsbeek	1953 (Toren 1514)	Rijksmonument
Parochiefederatie O.L.V. van de Blijde Vrede			
Sint Dionysius & Sint Odiliakerk	Sweikhuizen	1739	Rijksmonument
Sint Martinuskerk**	Beek	1888	Rijksmonument
Sint Callistuskerk**	Neerbeek	1933	Rijksmonument
Sint Laurentiuskerk**	Spaubeek	1924-1926	Rijksmonument
Parochiefederatie Genhout-Hulsberg-Schimmert			
Sint Remigiuskerk	Schimmert	1924-1926	Rijksmonument
Sint Clemenskerk	Hulsberg	1820	Rijksmonument
Sint Hubertuskerk***	Genhout	1936-1937	Rijksmonument
Parochiefederatie Méér-kerk			
Sint Staphanuskerk	Wijnandsrade	1628	Rijksmonument
Sint Bavokerk	Nuth	1763	Rijksmonument
Sint Servatiuskerk	Vaesrade	1929	Rijksmonument
Parochiefederatie Titus Brandsma			
Sint Eligiuskerk	Schinveld	1889-1890	Rijksmonument
O.L.V. Onbevlekt Ontvangenkerk	Amstenrade	1852-1856	Rijksmonument
Sint Gertrudiskerk	Jabeek	1858-1859	Rijksmonument
Sint Lambertuskerk	Bingelrade	1935	Geen monumentale status
Sint Clemenskerk	Merkelbeek	1878	Geen monumentale status

¹ De interactieve kaart is te bereiken via:

https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=13vObtIsy1ARLmD2lrv_PY7LijOMj9RZk&ll=50.93869466077753%2C5.911589877246124&z=12

* De Petrus Canisiuskerk in Puth is in 2022 aan de eredienst onttrokken. Begin 2023 heeft gemeente het voornemen om deze kerk aan te wijzen tot gemeentelijk monument. Onderzoeken lopen naar een toekomstbestendige invulling van het kerkgebouw, momenteel is het gebouw 'in transitie'.

** Drie van de kerkgebouwen van de parochiefederatie O.L.V. van de Blijde Vrede vallen onder de burgerlijke gemeente Beek en zullen om die reden niet worden opgenomen in de kerkendialoog Beekdaelen.

*** De Sint Hubertuskerk in Genhout is onderdeel van de parochiefederatie Genhout-Hulsberg-Schimmert, de kerk ligt in de burgerlijke gemeente Beek en zal om die reden niet worden opgenomen in de kerkendialoog Beekdaelen.

Tabel 02.1 Kerkgebouwen in gemeente Beekdaelen en scope kerkendialoog

Huidige gebruik

14 van de 15 kerkgebouwen in de gemeente zijn nog in gebruik voor de eredienst. Een kerkgebouw (Puth) is op het moment van schrijven 'in transitie'. Het kerkgebouw is recentelijk aan de eredienst onttrokken en er vinden onderzoeken plaats naar een toekomstbestendige herbestemming van het kerkgebouw. De overige 14 kerkgebouwen hebben een religieus hoofdgebruik. Daarnaast wordt in sommige kerkgebouwen nevengebruik toegestaan. Zo zijn er in de Sint Stephanuskerk in Wijnandsrade met regelmaat (orgel)concerten. De Sint Dionysius en Odiliakerk in Sweikhuizen heeft een bijzondere functie als bedevaartplek voor blinden en slechtzienden. Verdere bijzonderheden rondom het gebruik van de kerkgebouwen staan per kerk uitgewerkt in het kerkenpaspoort in bijlage 1.

Figuur 02.1 Overzicht van kerkgebouwen in Beekdaelen

Interactieve kaart

Basisinformatie van de kerkgebouwen, kapellen en begraafplaats staat overzichtelijk gepresenteerd in de interactieve kaart. Deze is te bereiken via de link¹ op de vorige pagina of door het scannen van de QR-code.

Monumentale status

Met 260 Rijksmonumenten en 167 gemeentelijke monumenten (2023) is de gemeente Beekdaelen rijk aan monumentaal erfgoed. Slechts vijf gemeenten in Limburg hebben meer Rijksmonumenten dan de gemeente Beekdaelen. De meeste kerkgebouwen in de gemeente hebben een beschermde status. Van de 15 kerkgebouwen hebben 12 kerkgebouwen een monumentale bescherming: 11 zijn aangewezen als Rijksmonument, de Sint Jozefkerk in Doenrade is een gemeentelijk monument. Voor de Petrus Canisiuskerk in Puth ligt een voornemen tot aanwijzing tot gemeentelijk monument. Enkele elementen van de architectonische (& cultuurhistorische) betekenis van alle kerkgebouwen staan omschreven in het kerkenpaspoort, zie bijlage 1.

Kapellen & veldkruizen

Verspreid over de gemeente liggen een groot aantal kapellen en (veld)kruizen. De kapellen zijn grotendeels in eigendom van de parochies. In sommige gevallen worden de kapellen actief gebruikt voor diensten of bij processies. Zo zijn er incidenteel (in de zomermaanden) diensten bij bijvoorbeeld de Fatimagrot in Oirsbeek, Mariakapel in Schinnen en anderen. De kapellen worden onderhouden door vrijwilligers. Zij zorgen ook dat sommige kapellen overdag worden opengesteld voor bezoekers. Voor meer informatie over de ligging van de kapellen in de gemeente zie bijlage 1 en de interactieve kaart, het overzicht van de kapellen en voornamelijk de veldkruizen is mogelijk niet volledig.

Figuur 02.2 Van links naar rechts Kapel OLV van altijddurende Bijstand (Vink), Mariakapel (Schinnen), Fatimagrot (Oirsbeek) en Boomkapel 'de Vief Waeg' (Schimmert).

02-2 Demografie

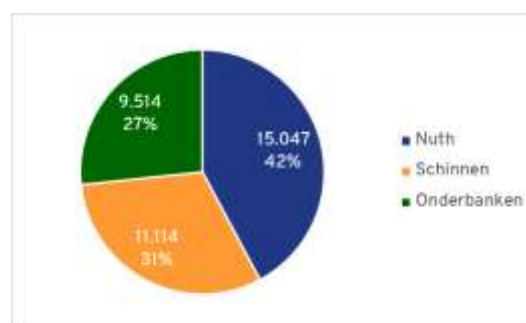
De gemeente Beekdaelen is in 2019 tot stand gekomen uit een fusie van drie gemeenten:

- Schinnen (Schinnen, Puth, Doenrade, Oirsbeek, Sweikhuizen en andere dorpen & gehuchten);
- Nuth (Nuth, Wijnandsrade, Vaesrade, Schimmert Hulsberg en andere dorpen & gehuchten);
- Onderbanken (Schinveld, Jabeek, Merkelbeek, Bingelrade en andere dorpen & gehuchten).

De gemeente kenmerkt zich door een groot aantal dorpen en gehuchten verspreid over een relatief groot gemeente-oppervlakte. De bevolkingsdichtheid in Beekdaelen is relatief laag, terwijl de kerkendichtheid (bijna elke dorpskern een kerk) hoog is.

Van de inwoners van Beekdaelen woont ongeveer 42% in de dorpskernen in de voormalige gemeente Nuth. De grootste dorpskern in dit gebied is Nuth met ongeveer 4.438 inwoners (exclusief Vaesrade). In voormalige gemeente Onderbanken woont bijna de helft van de inwoners in Schinveld met circa 4.703 inwoners. In voormalige gemeente Schinnen is Oirsbeek de grootste dorpskern met ongeveer 3.676 inwoners.

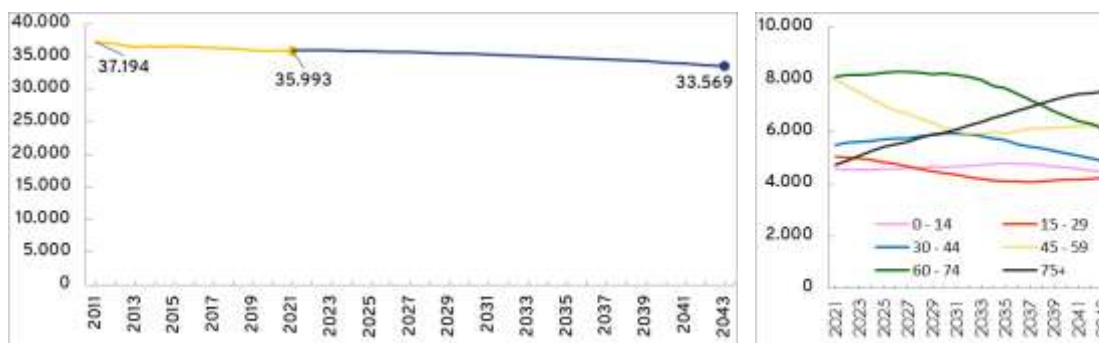

Figuur 02.3 Verdeling inwoners over de voormalige gemeenten Nuth, Schinnen en Onderbanken.

Het bevolkingsaantal van de gemeente Beekdaelen is de afgelopen 10 jaar met ongeveer 1.200 inwoners afgenomen tot 35.967 inwoners op 1 januari 2023. Verwachting is dat deze daling zal doorzetten tot 33.570 inwoners in 2043. De bevolkingskrimp zal geleidelijk zijn. Mogelijk dat recente trends zoals het toenemende aantal geboorten of toenemende migratie de bevolkingskrimp zullen afvlakken.

Kijkend naar de bevolkingssamenstelling zal het aantal 75-plussers toenemen. Vanaf 2037 zal het aantal 75-plussers de grootste bevolkingsgroep zijn in de gemeente Beekdaelen. Het aantal 65-plussers zal tot ongeveer 2025 toenemen, daarna zal ook hier een daling zijn. Het aantal 0-14-jarigen zal daarnaast ongeveer gelijk blijven, waarbij de komende jaren enige groei is te verwachten. Dit algemene

beeld van krimp geldt voor alle kernen in de gemeente Beekdaelen, waarin onderling wellicht kleine onderlinge verschillen zitten.

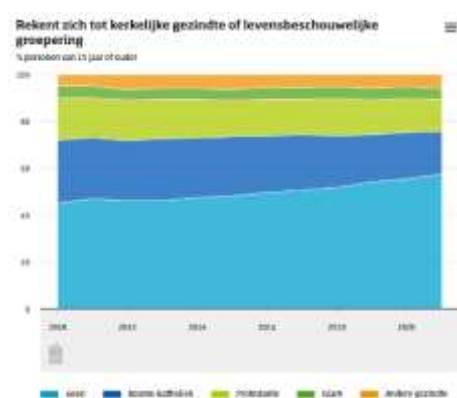

Figuur 02.4 Bevolkingshistorie gemeente Beekdaelen (CBS 2011-2021) en bevolkingsprognose, rechts bevolkingsprognose verdeeld naar leeftijdscategorieën (E'til 2021 - 2043).

02-3 Algemene religieuze Trends en ontwikkelingen

Het religieuze landschap in Nederland is de afgelopen decennia sterk veranderd. Waar vroeger ongeveer 80 procent van de bevolking katholiek of protestants was, behoort sinds 2017 een meerderheid van de Nederlanders niet tot een kerkelijke of levensbeschouwelijke groepering. Daarnaast is er een toename in de diversiteit van religieuze stromingen, vooral binnen het protestantisme. Deze diversiteit is ook versneld door de veranderende bevolkingssamenstelling en de komst van nieuwe religies, zoals de islam.

Volgens de CBS & Kaski-gegevens is er sprake van een gestage daling van het kerkelijk geloof in Nederland. Steeds meer mensen in Beekdaelen geven aan niet langer religieus te zijn of zich niet meer te identificeren met een bepaalde religie. Dit wordt vaak toegeschreven aan veranderende maatschappelijke en culturele normen en waarden en de groeiende invloed van individualisme en globalisering. Als gevolg hiervan zijn kerkgemeenschappen geconfronteerd met uitdagingen, zoals afnemende kerkgangers, sluiting van kerken en nieuwe religies.

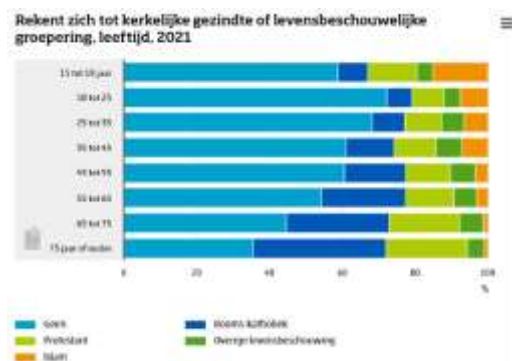

Figuur 02.5 Kerkelijke gezindheid Nederland 2010 - 2022 (CBS, 2022).

Afname kerkelijke betrokkenheid

De religieuze betrokkenheid in Nederland is de afgelopen jaren afgenomen. Volgens het CBS rekende in 2017 zich voor het eerst minder dan de helft (49 procent) van de Nederlanders van 15 jaar of ouder zich tot een kerkelijke gezindte of levensbeschouwelijke groepering, in 2021 was dat 41,5 procent. De katholieken vormen de grootste groep met 18,3 procent van de bevolking, gevolgd door de protestanten (13,6 procent) en de moslims (4,6 procent). Ruim 6 procent rekent zich tot een andere levensbeschouwelijke groepering.

Ook het aandeel dat regelmatig (minstens 1 keer per maand) een Rooms-Katholieke religieuze dienst bijwoont, is geslonken: van 16 procent in 2017 naar 14 procent in 2019 en naar 13 procent in 2021. Als men kijkt naar de leeftijd in relatie tot kerkelijke gezindheid dan is heel duidelijk dat vooral ouderen nog kerkelijk gezind zijn en jongeren niet. Daarbij zal vooral voor het Rooms-Katholieke geloof de afname van het aantal gelovigen o.b.v. deze analyse de komende jaren substantieel zijn, gezien vooral de groep jonger dan 65-jaar aanzienlijk minder Rooms-Katholiek gezind is dan de groep 65 jaar en ouder. Aan de andere kant is er een lichte stijging in het aandeel 15-18-jarigen die Rooms-Katholiek gezind zijn t.o.v. 18-25-jarigen.

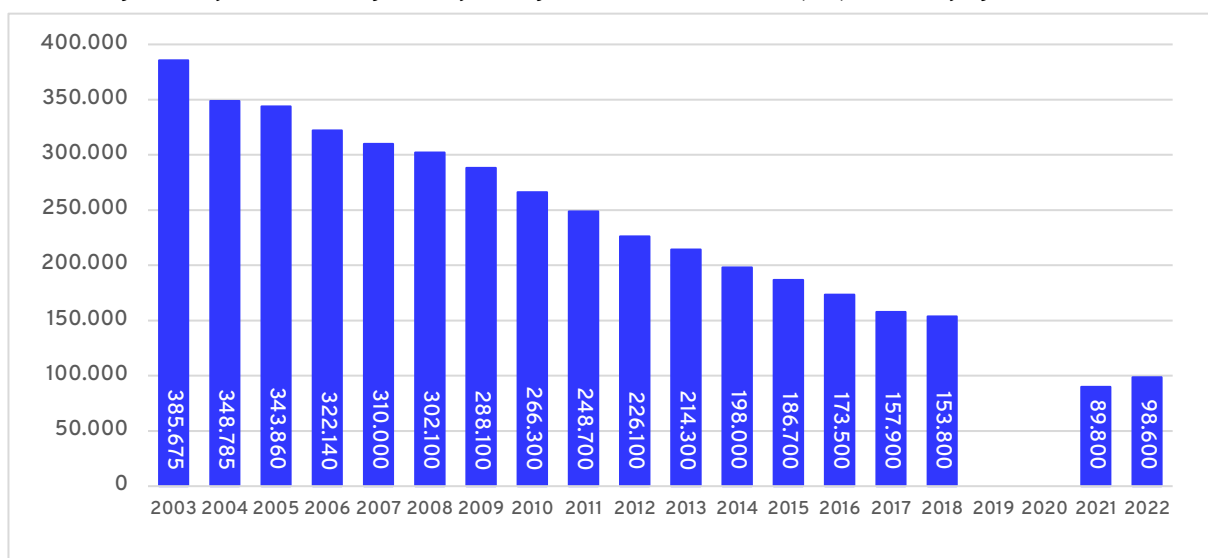
Figuur 02.6 Kerkelijke gezindte Nederland naar leeftijd 2022.

Kerncijfers Rooms-Katholieke kerk in Nederland

Volgens openbare gegevens van het Kaski (2022) is het aantal kerkgangers (per weekend) in Rooms-Katholieke kerken in Nederland sterk teruggelopen. In de afgelopen twintig jaar is het aantal reguliere kerkgangers met ruim 74% gedaald. Deze trendlijn doortrekkend dan zal louter statistisch gezien het aantal Rooms-Katholieke kerkgangers rond 2030 nihil (0) zijn. Dit vertaalt zich direct door in het aantal vrijwilligers, pastorale beroepskrachten, kerkgebouwen & parochies en sacramenten & rituelen:

- Het aantal R.K. vrijwilligers is afgenomen van 274.600 in 2003 naar 143.300 in 2021 (-48%).
- Het aantal R.K. Pastorale beroepskrachten (priesters, diakens en pastoraal werkers) is afgenomen van 1.236 in 2003 naar 655 in 2021 (-47%).
- Het aantal R.K. kerkgebouwen is afgenomen van 1.782 in 2003 naar 1.303 in 2021 (-27%).
- Het aantal R.K. parochies is afgenomen van 1.525 in 2003 naar 641 in 2021 (-58%).
- Het aantal doopsels is afgenomen van 37.065 in 2003 naar 6.310 in 2021 (-83%).
- Het aantal communies is afgenomen van 40.435 in 2003 naar 9.500 in 2021 (-77%).
- Het aantal vormsels is afgenomen van 29.385 in 2003 naar 5.800 in 2021 (-80%).
- Het aantal huwelijken is afgenomen van 7.700 in 2003 naar 660 in 2021 (-91%).
- Het aantal uitvaarten is afgenomen van 38.130 in 2003 naar 14.850 in 2021 (-61%).

De volledige kerncijfers over het geloof zijn terug te vinden in het kerkenpaspoort in bijlage 1.

Figuur 02.7 Het aantal kerkgangers in Nederland van 2003 – 2022. In 2019 en 2020 hebben er geen tellingen plaatsgevonden (Kaski, 2022).

Geloof in Limburg

Limburg is de provincie met het hoogste percentage gelovigen in Nederland (72% in 2015, waarvan 64% Rooms-Katholiek). Toch blijkt uit cijfers van het CBS dat het aantal Limburgers dat kerkelijk betrokken is, het geloof actief uitdraagt en frequent naar de kerk gaat, opvallend laag is. Ook het aantal her- of nevenbestemde kerkgebouwen is in Limburg laag. Deze discrepantie kan worden verklaard door verschillende factoren. Allereerst krimpt en vergrijsst Limburg, waarbij vooral jongeren naar stedelijke gebieden vertrekken, terwijl de oudere generatie met een katholieke opvoeding achterblijft. Ten tweede voelen Limburgers zich nog steeds verbonden met hetatholicisme, zelfs als ze niet regelmatig naar de kerk gaan. Daarnaast voelen Limburgers zich vaak vooral verbonden bij het geloof door bepaalde tradities en vieringen, bijvoorbeeld de 'Carnavalmis'.

02-4 Beschrijving parochieverbanden

Aan het begin van de kerkendialoog hebben bij de 15 kerkgebouwen in de gemeente een rondgang plaatsgevonden. Er is tijdens deze rondgang basisinformatie verzameld over de kerkgebouwen. In het kerkenpaspoort in bijlage 1 staan deze uitgebreid beschreven, in deze paragraaf staan de parochieverbanden binnen de gemeente Beekdaelen beschreven.

Dekenaat Schinnen

Een dekenaat is een regionale kerkelijke structuur die meerdere parochies in een bepaald gebied samenbrengt. Het dekenaat coördineert en ondersteunt de parochies, bevordert samenwerking en speelt een rol in gemeenschapsopbouw en pastorale zorg. Het dekenaat Schinnen ontstond na de herinvoering van de bisschoppelijke hiërarchie in Nederland in 1853. Het omvat alle 19 parochies in de burgerlijke gemeenten Beek en Beekdaelen.

Parochiefederatie Schinnen, Oirsbeek, Puth en Doenrade

De parochiefederatie Schinnen, Oirsbeek, Puth en Doenrade is begin 2022 tot stand gekomen door de samenvoeging van de kerkbesturen van Schinnen, Oirsbeek, Puth en Doenrade. Voor die tijd werkten deze parochies al met elkaar samen. De dekenale kerk is onderdeel van de federatie en de deken is pastoor van deze federatie.

Parochiefederatie O.L.V. van de Blijde Vrede

De parochie Sweikhuizen is onderdeel van de parochiefederatie O.L.V. van de Blijde Vrede. Onder deze federatie vallen de parochies Sweikhuizen, Beek, Neerbeek en Spaubeek. De overige drie parochies vallen onder de burgerlijke gemeente Beek. Hiermee vallen deze kerkgebouwen buiten de scope van deze kerkendialoog. De parochiefederatie is sinds 1 januari 2023 gevormd. Voorheen werkten de parochies al intensief samen.

Parochiefederatie Genhout-Hulsberg-Schimmert

De parochiefederatie Genhout-Hulsberg en Schimmert is medio 2022 tot stand gekomen door de samenvoeging van de kerkbesturen van Genhout, Hulsberg en Schimmert. Voor die tijd werkten deze parochies al met elkaar samen. Het kerkgebouw in Genhout ligt buiten de gemeente Beekdaelen in de burgerlijke gemeente Beek. Hiermee valt dit kerkgebouw buiten de scope van deze kerkendialoog.

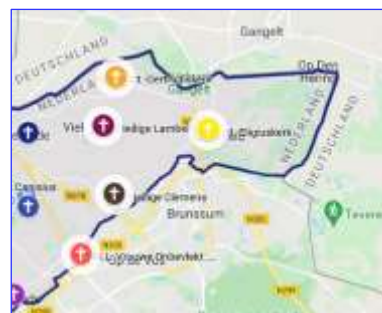
Parochiefederatie Méér-kerk

De parochiefederatie Méér-Kerk (Nuth, Wijnandsrade en Vaesrade) is in 2022 tot stand gekomen door de samenvoeging van de kerkbesturen van Nuth, Vaesrade en Wijnandsrade. Voor die tijd werkten deze parochies al met elkaar samen. De parochiefederatie Méér-kerk en de parochiefederatie Genhout-Hulsberg-Schimmert werken samen. Naar verwachting zullen deze twee parochiefederaties op termijn samengaan in een gezamenlijk parochieverband.

Parochiefederatie Titus Brandsma

De parochiefederatie Titus Brandsma is in 2022 tot stand gekomen uit de samenwerking tussen de parochies in Schinveld, Jabeek, Bingelrade, Amstenrade en Merkelbeek. De parochiefederatie heeft momenteel vijf kerkgebouwen in bezit: Hiervan zijn drie kerkgebouwen Rijksmonument, twee kerkgebouwen, de Sint-Lambertuskerk in Bingelrade en de Sint Clemenskerk in Merkelbeek) hebben geen monumentale status.

De parochiefederatie Titus Brandsma heeft aangegeven om, naast de rondgangen langs de vijf kerkgebouwen, niet verder te willen deelnemen aan het kerkendialoogtraject. Om die reden zullen de vijf kerkgebouwen alleen inventariserend beschreven worden in deze paragraaf en het kerkenpaspoort in de bijlage.

Het beleid van het bisdom Roermond is dat de parochies van de parochiefederatie Titus Brandsma in maart 2024 opgaan in een grotere parochiefederatie.

03 Algemeen kader

Dit hoofdstuk omschrijft de algemene kaders waarmee bij het tot stand komen van de kerkendialoog rekening wordt gehouden. De kaders worden van grof naar fijn uitgewerkt. Eerst worden de kaders vanuit het Rijk beschreven, daarna vanuit het bisdom en de provincie Limburg. Tot slot worden de kaders vanuit de gemeente Beekdaelen beschreven.

Het wettelijke kader voor kerkgebouwen is breed. Parochies zijn eigenaar en hebben de zeggenschap over hun gebouwen. Voor Rooms-Katholieke kerken definieert vooral het bisdom de kaders. De overheid wil het erfgoed behouden voor de samenleving, met name de markante, karakteristieke en cultuurhistorisch waardevolle gebouwen. Daarom verstrekken overheden (Rijk, provincie en gemeente) subsidies voor bijvoorbeeld onderhoud aan monumentale kerkgebouwen.

03-1 Rijk

In het kader van de Nationale Kerkenaanpak is de rijksoverheid in 2018 gestart met het samenwerkingsprogramma toekomst Religieus Erfgoed. De nationale kerkenaanpak kent de vijf programmalijnen: kerkendialoog, kennis, duurzaamheid, toegankelijkheid en draagvlak. Dit samenwerkingsprogramma is o.a. vormgegeven met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, Provincies, Interkerkelijk Contact in Overheidszaken, Erfgoedverenigingen, het Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap en andere partijen.

Programma Kerkendialoogs

Het instrument kerkendialoog is, net als in de gemeente Beekdaelen, door een veelvoud aan gemeenten in Nederland aangevraagd. Van de in totaal ruim 7.110 gebedshuizen stellen gemeenten voor ruim 5.389 (76%) van alle gebedshuizen in Nederland een kerkendialoog op. In Limburg is het aantal gemeenten dat een kerkendialoog uitvoert hoger dan het landelijk gemiddelde. De kerkendialoog is bedoeld om concrete opgaven per gebedshuis inzichtelijk te maken, zoals: onderhoud/restauratie, verduurzamen, aanpassen voor multifunctioneel gebruik, herbestemmen etc.

Volgens het RCE brengen de kerkendialoogs aan het licht wat de concrete opgaven zijn. Het is dan ook duidelijk dat het einde van het programma niet betekent dat de opgaven rondom het religieus erfgoed klaar zijn. Integendeel de hulpvraag vanuit de gemeenten en kerkeigenaren klinkt luid en duidelijk. Eind 2021 heeft een tussenevaluatie plaatsgevonden van kerkendialoogs die al waren afgerond. Uit deze tussenevaluatie blijkt dat deelnemende gemeenten en kerkeigenaren over het algemeen zeer tevreden zijn over de kerkendialoogs. De kerkendialoogs hebben voor gemeenten en kerkeigenaren vaak tot uniforme resultaten bereikt. De voornaamste resultaten zijn:

Landelijke resultaten andere deelnemende gemeenten:

- De verbinding en de samenwerking versterken tussen de gemeente en de eigenaar van de kerk.
- Dialoog over kerkelijke gebouwen in gemeente met kerkelijke partijen, verschillende beleidsterreinen in de gemeente, externe partijen die zich inzetten voor de kerkgebouwen (dorpsraden, erfgoedverenigingen) en andere partijen.
- De onderlinge gesprekken (gemeente met kerkeigenaren) wordt door beide partijen als zeer waardevol ervaren. De Gemeente realiseert zich dat de kerkendialoog een goed begin is waar mogelijk een vervolg aan wordt gegeven.

- Het vervolg, de aanpassing van de kerkgebouwen voor behoud richting de toekomst, is een collectieve opgave, zeker in financiële zin.
- Samenwerken tussen gemeente en kerkeigenaar is nodig om mogelijke initiatieven tot ontwikkeling te brengen.

Gemeenten ervaren dat er door de kerkendialoog veel in beweging is gebracht. Er is vaak een basis gelegd waarop verder gebouwd kan worden. Daarbij blijft de behoefte aan ondersteuning bij vraagstukken rondom religieus erfgoed groot, zeker vanuit de gemeenten.

Landelijke resultaten andere kerkeigenaren/ -besturen:

Voor veel kerkeigenaren kwam de kerkendialoog op een geschikt moment, aangezien zij ook zoekende waren naar het toekomstbestendig maken van hun kerkgebouwen. De volgende zaken werden vaak als vruchtbare resultaten door kerkeigenaren benoemd:

- Kansen in de samenwerking met de burgerlijke overheid en andere partijen. Aan de andere kant is er ook bij een deel van de parochies terughoudendheid over het opstellen van kerkendialoog. Men is er (soms) nog niet klaar voor. Hierbij worden argumenten als scheiding van kerk en staat, gemeente is geen eigenaar van de kerkgebouwen en een gebrek aan noodzaak aangedragen.
- Waardering voor de inspanningsopgave om (monumentale) kerkgebouwen in stand te houden (al dan niet met een religieuze bestemming).
- Het gesprek met de gemeente wordt als een duidelijke meerwaarde ervaren, vanwege hun interesse in de opgave, hun openheid en hun faciliterende rol in het gesprek. Deze aspecten worden positief gewaardeerd.
- Er zijn nog stappen te zetten in het onderlinge vertrouwen tussen kerkeigenaren en gemeente, over met name de eigen rol, verantwoordelijkheid, onderlinge communicatie en het toekomst denken.
- Het wordt als prettig ervaren dat de gemeente kerkeigenaren kan helpen met 'praktische zaken'. Zoals het regelen van een vergunning, ondersteuning bij het aanvragen van subsidies voor restauratie, onderhoud of de verduurzaming van gebouwen.

Verder wordt er geconstateerd dat er een duidelijk verschil is in tempo tussen de kerkelijke partijen en de gemeente(n). De kerkelijke partijen zijn soms terughoudend over de toekomst van hun kerkgebouwen en hebben er niet altijd een beeld bij. Terwijl gemeenten met dit proces antwoorden verwachten en soms zelf al ideeën hebben.

In 2022 verscheen de handreiking '[van visie naar uitvoering](#)' waarin door het Rijk verder handvatten zijn opgenomen om een vervolg te geven aan de kerkendialoog(s). Om te voorkomen dat de kerkendialoog in 'de la verdwijnt', is het belangrijk dat de gezamenlijke ambities, besluiten en afspraken verankerd worden. Het doel zou moeten zijn om de ontstane energie en beweging vast te houden en impact te creëren. Op basis van het opgebouwde onderlinge vertrouwen kan er verder gewerkt worden aan het toekomstperspectief voor kerkgebouwen.

03-2 Subsidiemogelijkheden kerkeigenaren

Jaarlijks worden er door de Rijksoverheid en Provincie Limburg verschillende subsidies aan kerkbesturen ter beschikking gesteld voor neven- & herbestemmings(onderzoek), planmatig onderhoud, verduurzaming, toegankelijkheid en andere. De subsidies gelden vaak voor monumentale kerkgebouwen en ook, meer dan soms gedacht, voor niet-monumentale kerkgebouwen. Voor bepaalde subsidies voor niet-monumentale kerkgebouwen is vaak een onderbouwing vereist van B&W binnen de gemeente die aangeeft dat het kerkgebouw belangrijk is voor de gemeente en gemeenschap. Aanvullend op de Rijks- en provinciale subsidies wordt vaak aan gemeenten een bijdrage gevraagd.

Onderstaande tabel toont op hoofdlijnen de subsidiemogelijkheden (peildatum 2023) die kerkeigenaren ter beschikking hebben. Hierbij moet de kanttekening worden geplaatst dat subsidies onderhevig zijn aan veranderingen. Subsidies kunnen door het jaar heen veranderen of komen te vervallen. Een groot deel van de benoemde subsidies die eind 2023 aflopen worden ieder jaar verlangd, hetzij soms in een iets andere vorm. Verdere uitwerking van een overzicht van enkele subsidieregelingen zijn te vinden in bijlage 2.

Subsidieregeling	Betreft	Subsidieverstrekker
Instandhouding monumenten		
Subsidieregeling instandhouding Monumenten (SIM-regeling)	Rijksmonumentale kerkgebouwen	RCE/ Rijksoverheid
Subsidieregeling Monulisa 2022-2023	Rijksmonumentale kerkgebouwen	Provincie Limburg
Herbestemming/ duurzaamheid en verbeteren toegankelijkheid		
Subsidieregeling stimulering herbestemming monumenten (& verduurzamingsonderzoek)	Alle kerkgebouwen (ook niet-monumentale kerken, mits verklaring B&W van gemeente)	RCE/ Rijksoverheid
Subsidie kerken 2022 - 2023	Alle kerkgebouwen (ook niet-monumentale kerken, mits verklaring B&W van gemeente)	Provincie Limburg
Subsidie monumenten 2022 - 2023	Kerkgebouwen, pastorie en overige kerkelijke dienstgebouwen	Provincie Limburg
Overige subsidies ('roerende zaken')		
Subsidie erfgoed 2022 - 2023	Kerkgebouwen (niet gebouwelijke zaken)	Provincie Limburg

Tabel 03.1 overzicht van enkele subsidiemogelijkheden voor kerkeigenaren (peildatum 2023)

03-3 Bisdom Roermond

Standpunt bisdom Roermond, Kerkendialoogs

Het bisdom Roermond heeft in maart 2019 haar standpunt gepubliceerd over de kerkendialoog. Het staat *'niet-afwijzend'* tegenover het ontwikkelen van Kerkendialoogs, maar het benadrukt dat deze visies in overeenstemming moeten zijn met het bestaande beleid van het bisdom. Het bisdom hecht veel belang aan maatwerk. Het bisdom benadrukt in een brief aan de kerkbesturen dat alle ideeën en voorstellen die bijdragen aan een verantwoord beheer van kerkgebouwen welkom zijn, maar dat ze moeten worden onderworpen aan de gebruikelijke procedures. Het bisdom vraagt de parochies om nauw contact te onderhouden over dit onderwerp. Bovendien is er voor ingrijpende veranderingen bij parochies altijd toestemming nodig van het bisdom.

Blauwdruk 2020 parochieclustering, federatievorming en fusieparochies

Met het oog op de toekomst hebben parochies de opdracht van het bisdom gekregen om parochieclusters & parochiefederaties te vormen. Het doel is om de samenwerking tussen parochies te intensiveren en daardoor kennis & kunde te bundelen. In de periode 2010 t/m 2020 zijn de meeste parochies overgegaan tot parochieclusters, -federaties of fusieparochies van minimaal 3 of meer parochies. Een parochiecluster is een vorm van samenwerken waarbij alle parochies nog een eigen kerkbestuur hebben en zelf verantwoordelijk zijn voor de eigen parochie. Enkele zaken zoals het pastoraal team wordt gedeeld. In plattelandsgemeenten wil het bisdom echter dat op termijn deze

clusters groeien tot minimaal 5 á 6 parochies en de stap zetten tot de vorming van parochiefederaties. In stedelijke gebieden wordt verwacht dat de federatievorming sneller zal plaatsvinden. Per 1 januari 2022 zijn 52% van alle parochies in Limburg gevormd tot een parochiefederatie. De overige parochies zullen de komende jaren moeten volgen. In de *'beleidsbrief 2020 – naar missionaire geloofsgemeenschappen'* benoemt het bisdom dat een volgende stap na federatievorming kan zijn om over te gaan tot een parochiefusie. Dit betekent dat de parochies in de federatie zullen overgaan tot één parochie met één nieuwe naam. Daarbij kan een kerkgebouw worden aangewezen als centrum- of hoofdkerk. Het streven van het Bisdom is om de ruim 300 parochieverbanden in Limburg op termijn terug te brengen naar 50 parochiefederaties/ fusieparochies.

De gemeente Beekdaelen kent momenteel vijf parochiefederaties, zoals omschreven in hoofdstuk 2. De totstandkoming van de samenwerkingsverbanden zijn vaak ingrijpende processen die tijd vragen. In de periode tot en met 2023 zijn de huidige parochiefederaties tot stand gekomen. Naar verwachting zal hier in de toekomst verdere samenvoegingen plaatsvinden om te komen tot een twee- of drietal federaties voor de gehele gemeente Beekdaelen.

Synode 2021 – 2023

Paus Franciscus heeft in oktober 2021 een synode uitgeroepen om in de periode 2021 tot en met 2023 wereldwijd met katholieke gelovigen, en zelfs geïnteresseerden buiten de kerk, in gesprek te gaan over de toekomst voor de kerk. Het proces van verandering wordt gekenmerkt door ontmoeting, luisteren en onderscheiden. Het centrale thema is het streven naar een synodale Kerk, een gemeenschap van gelovigen waarin participatie en het uitdragen van het geloof een belangrijke rol spelen. Parochies en dekenaten hebben in de periode 2021-2022 gesprekken georganiseerd op lokaal, regionaal en diocesaan niveau. Het doel is om de essentiële punten te bespreken tijdens de Algemene Bisschoppensynode van oktober 2023. Het synodale proces legt de nadruk op luisteren naar wat er onder mensen leeft en hoe zij hun rol zien in relatie tot de kerk en het geloof. Bij sommige parochies zijn de uitkomsten van de synodale gesprekken als input voor de kerkendialoog meegenomen.

03-4 Gemeentelijk beleid

In oktober 2020 is in de gemeente Beekdaelen unaniem de motie aangenomen voor het opstellen van een kerkendialoog. Deze breed gedragen motie stelt voor om samen met kerkeigenaren een duurzame toekomstvisie te ontwikkelen voor het cultureel religieus erfgoed in de gemeente, inclusief begraafplaatsen en groen.

RO Groep is begin 2021 gestart met het opstellen van de kerkendialoog. De eerste stap was het verzamelen van informatie bij beleidsvelden die mogelijk relevant zijn voor ontwikkelingen rond religieus erfgoed. Kerkgebouwen spelen namelijk een belangrijke rol en hebben een grote betekenis, daarom is het essentieel om ze mee te nemen in toekomstige (beleids)ontwikkelingen in Beekdaelen. Hieronder worden enkele belangrijke beleidsplannen genoemd die een relatie kunnen hebben met de kerkendialoog.

Gemeentelijke herindeling

De gemeente Beekdaelen is in 2019 ontstaan uit een herindeling van de voormalige gemeenten Onderbanken, Nuth en Schinnen. Enkel beleid in Beekdaelen moet nog geharmoniseerd worden. Een deel van deze harmonisatie heeft al plaatsgevonden. Voor de kerkendialoog zal enkel gekeken worden naar beleid van de gemeente Beekdaelen uit 2019 en later, en niet naar de beleidsstukken van de drie voormalige gemeenten.

Erfgoed

Eind 2022 is door de gemeente Beekdaelen de Erfgoedverordening vastgesteld. Deze treedt in werking als de omgevingswet in 2024 ingaat. In deze verordening staan enkele voorschriften hoe de gemeente omgaat met Rijks- en gemeentelijke monumenten als ook beschermde dorpsgezichten. Hierin worden geen aparte kaders voor religieus erfgoed of kerkgebouwen benoemd.

Accommodatiebeleid

Harmonisatie accommodatiebeleid Beekdaelen 2021

In het accommodatiebeleid worden de volgende strategische ontwikkelperspectieven benoemd (deze vier thema's komen voort uit de bredere strategische visie die opgesteld is in 2017):

- Excellent wonen en vitale kernen: De gemeente Beekdaelen investeert in het organiseren van een toereikend voorzieningenniveau, met een adequate zorgverlening en maatschappelijke participatie.
- Landschappelijke ontwikkeling als kans voor lokale en regionale opgaven: De gemeente Beekdaelen hecht veel waarde aan haar landelijk karakter.
- Duurzame economische ontwikkeling: De gemeente Beekdaelen wil een goede balans tussen sociaal-maatschappelijke functies, economische belangen en gezondheid.
- Een nieuwe relatie tussen gemeente en gemeenschap: De gemeente Beekdaelen waardeert burgerinitiatieven en legt het eigenaarschap van de ontwikkelingen zo veel mogelijk bij deze initiatiefnemers.

De vier thema's vormen de investeringslijnen waarbinnen projectvoorstellen geformuleerd en beoordeeld worden. In meerdere beleidsstukken (zoals de dorppontwikkelpannen) zijn deze vier punten als uitgangspunt gehanteerd.

In 'Ons Beekdaelen maken we Samen (2018)' wordt na consultatie van inwoners uit Beekdaelen voorgesteld om multifunctioneel gebruik van kerkgebouwen te bevorderen en te kijken waar mogelijk om ontmoetingsplekken in kerkgebouwen te realiseren. In de gemeente zijn momenteel twee initiatieven waar kerkgebouw en accommodatiebeleid elkaar kruisen:

- Vaesrade gemeenschapshuis in Sint Servatiuskerk: In Vaesrade heeft een ontwikkeling plaatsgevonden waar het dorpshuis verplaatst is naar het kerkgebouw. Door een ingrijpende verbouwing is het kerkgebouw aangepast met een religieus deel, maatschappelijk deel en een commercieel deel. Hierdoor is een win-winsituatie ontstaan waarbij het kerkgebouw verduurzaamd is, een nieuwe locatie voor het dorpshuis is gevonden in het hart van het dorp en de parochie het aantal zitplaatsen in het religieuze deel van de kerk heeft kunnen terugbrengen.
- Ontwikkeling dorpshuizen Puth & Sweikhuizen: de gemeente heeft de kosten voor twee nieuwe dorpshuizen voor Puth (1,5 mln.) en Sweikhuizen (1 mln.) op 2,5 miljoen euro geraamd. Al langer is duidelijk dat het Rector Raevenshuis in Sweikhuizen, dat (deels) in eigendom is van de parochie, te groot is. De optie om in Puth het dorpshuis in de kerk te vestigen is na onderzoek door de hoge kosten als niet haalbaar gebleken. Voor de toekomst van beide dorpshuizen vinden momenteel separate onderzoeken plaats.

Groen

Beekdaelen B(l)oeit!

De gemeente Beekdaelen wil zich als groene gemeente in de regio onderscheiden. Het veelvoud van kleine dorpskernen in een weidse 'groenblauwe' heuvelachtige omgeving wil de gemeente extra benadrukken. Samen met de inwoners wil de gemeente participatief het groen op een hoog niveau houden en waar mogelijk verbeteren. Aan de hand van zeven pijlers die samen met ondernemers, burgers, basisschoolleerlingen en andere organisaties is opgesteld, wil de gemeente zijn 'groene doelen' bereiken, namelijk:

1. Individu, burgercollectief: iedere inwoner wordt gestimuleerd om een actieve rol te spelen in het behoud, ontwikkeling en het beheer van het landschap.
2. Basisscholen, leerlingen: Educatie moet zich focussen op groen o.a. door het tastbaar te maken. Speelplaatsen vergroenen en bewustwording van het landschap kan hierbij helpen.
3. Gemeente, burgers en ondernemers: Burgers en bedrijven worden aangespoord om samen de gemeenschappelijke leefomgeving te verbeteren, op niveau van straat, plein of dorp, om zo biodiversiteit en microklimaat op kleine schaal op te waarderen.
4. Gemeente en ondernemers: De gemeente stimuleert Burgerparticipatie op een groot schaalniveau, waarbij initiatieven van particulieren en bedrijven voorop staan en door de overheid begeleid en gesteund worden.
5. Waterbeheerders: Met waterbeherende partners (Waterschap, WML en de WBL) moet samen gekeken worden hoe het landschap klimaat adaptief wordt ingericht.
6. Agrarische ondernemers: Als groep die veel land bezit in de gemeente zijn agrariërs beeldbepalend voor het landschap. Waardevolle cultuurlandschappen dienen parallel met natuurgebieden in stand te worden gehouden.
7. Gemeente en terrein beherende organisaties: Met organisaties als IKL, stadsbosbeheer, wildbeheereenheden en lokale natuurwerkgroepen dienen de grote groenelementen in de gemeente klimaatbestendig gehouden te worden.

Om deze doelen te bereiken wil de gemeente vooral inzetten op burgerinitiatieven. De gemeente faciliteert zoveel mogelijk initiatieven die komen vanuit burgers, onderwijs of ondernemers.

03-5 Algemene aandachtspunten kerkendialoog

Vanuit de voorgaande beleidsintenties vanuit de rijksoverheid, bisdom Roermond, gemeente en parochies kunnen de volgende algemene aandachtspunten voor de kerkendialoog worden opgesteld. De visie op religieus erfgoed in de gemeente zal rekening houden met de verschillende belangen en invalshoeken. De volgende aandachtspunten kunnen worden benoemd:

- Voor kerkeigenaren zijn er enkele subsidiemogelijkheden beschikbaar voor onderhoud, her- en nevenbestemmen van kerkgebouwen en het nevengebruik/ toegankelijkheid van de kerkgebouwen te verbeteren. Adviserend naar de kerkeigenaren kunnen deze subsidies bijdragen om de visie in de toekomst tot uitvoering te brengen.
- Parochies zitten momenteel midden in het proces van 'parochievernieuwing', waarin parochies worden samengevoegd tot parochieclusters, -federaties en fuseren. Waar mogelijk zal in de kerkendialoog overlegd worden met de nieuwe parochieverbanden (vnl. parochiefederaties).
- De gemeente wenst graag begraafplaatsen, kerkhoven en kapellen inventariserend mee te nemen in de kerkendialoog om zicht te krijgen op ál het religieus erfgoed in de gemeente.
- In het kader van accommodaties spelen momenteel twee ontwikkelingen rondom de dorpshuizen voor Puth en Sweikhuizen. Dit heeft zijdelings raakvlakken met de kerkendialoog. De ontwikkelingen worden niet in de kerkendialoog opgenomen.
- De gemeente wil groene (burger)initiatieven verder stimuleren. De opwaardering van de groene leefomgeving moet in samenwerking met burgers en bedrijven. Beekdaelen B(l)oeit schetst daarvoor de kaders.

04 Kerkhoven en begraafplaatsen

04-1 Algemene informatie

In de gemeente Beekdaelen bevinden zich twintig begraafplaatsen/ kerkhoven. Zes daarvan zijn gemeentelijke begraafplaatsen. De Joodse begraafplaats wordt alleen door de gemeente beheerd. Daarnaast is er een begraafplaats die eigendom is van de katholieke congregatie 'Dochters der Wijsheid, Montfortanen'. Van de zes gemeentelijke begraafplaatsen liggen er vijf in de voormalige gemeente Nuth en één in de voormalige gemeente Schinveld.

Dertien begraafplaatsen zijn verbonden met een parochie in een van de kernen uit de gemeente Beekdaelen. Dit zijn zes kerkhoven en zeven begraafplaatsen. Op drie van de zes begraafplaatsen wordt niet meer begraven. Vijf parochiale begraafplaatsen liggen in de voormalige gemeente Schinnen, vier in de voormalige gemeente Nuth en vier in de voormalige gemeente Schinveld.

De dertien parochiale begraafplaatsen/ kerkhoven zijn (circa 21.600m²)²:

- Schinnen, begraafplaats Schinnen;
- Puth, begraafplaats Puth²;
- Oirsbeek, kerkhof Sint Lambertuskerk;
- Doenrade, kerkhof Sint Jozefkerk;
- Sweikhuizen, begraafplaats Sweikhuizen;
- Nuth, Kerkhof Sint Bavokerk (wordt niet meer begraven)²;
- Wijnandsrade, Kerkhof Sint Stephanuskerk (wordt niet meer begraven) ;
- Hulsberg, kerkhof Hulsberg (wordt niet meer begraven) ;
- Vaesrade, begraafplaats Vaesrade;
- Schinveld R.K. Begraafplaats Schinveld;
- Amstenrade, begraafplaats Hagendorenweg²;
- Jabeek, kerkhof Sint Gertrudiskerk;
- Bingelrade, begraafplaats Dorpsstraat².

De zes Gemeentelijke begraafplaatsen zijn (circa 51.400m²):

- Nuth, gemeentelijke begraafplaats Slagboomsweg;
- Hulsberg, gemeentelijke begraafplaats Wissengrachtweg;
- Schimmert, gemeentelijke begraafplaats Kerkhofsteeg;
- Wijnandsrade, gemeentelijke begraafplaats Wijnandsraderweg;
- Merkelbeek, Kerkhof Sint Clemenskerk;
- Schinnen, Begraafplaats Schinnen, deels in eigendom gemeente.

Overige begraafplaatsen (circa 1.200 m²):

- Groot Haasdal, Joodse begraafplaats (beheer door gemeente Beekdaelen);

² De berekende totaaloppervlakte is exclusief de oppervlakte van de volgende parochiale begraafplaatsen/ kerkhoven, namelijk; kerkhof Sint Bavokerk, Begraafplaats Hagendorenweg Amstenrade, begraafplaats Puth, Begraafplaats Dorpsstraat Bingelrade. Voor deze begraafplaatsen was geen oppervlakte bekend.

- Schimmert, Dochters der Wijsheid Montfortanen.

Figuur 04.1 Overzicht van de gemeentelijke, parochiale en overige begraafplaatsen in de gemeente Beekdaelen, het overzicht is te bekijken op de interactieve kaart, via onderstaande link:
https://www.google.com/maps/d/u/0/edit?mid=13yObtIsy1ARLmD2lry_PY7LijOMj9RZk&usp=sharing

In totaal is er circa 74.200 m² aan begraafplaats in de gemeente Beekdaelen. De oppervlakte van de vier parochiale begraafplaatsen/ kerkhoven ontbreekt. Tussen de 60% en 70% van de totale oppervlakte begraafplaatsen (51.500m²) is in eigendom van de gemeente Beekdaelen.

Op de parochiale begraafplaatsen zijn (per 2022) ruim 3.016 grafrechten³, op de gemeentelijke begraafplaatsen zijn 3.786 grafrechten, waarvan 269 koopgraven, 3.082 huurgraven en 435 reserveringen. In de periode 2021 tot en met 2030 zullen daarvan 2.504 grafrechten aflopen. Door de trend dat er minder begraven wordt zal, als de gemeente overgaat tot ruimen van graven, het aantal lege grafplekken toenemen. In totaal zijn er verder 329 urnrechten op de gemeentelijke begraafplaatsen. Tot en met 2030 zullen 185 urnrechten aflopen. Van de parochiale begraafplaatsen zijn geen gegevens over urnrechten beschikbaar. Bij de beschikbaarheid van graf- en urnplekken wordt uitgegaan van het opvullen van de huidige leegstaande grafplekken. In werkelijkheid is het aantal beschikbare grafruimte groter.

De gemeente Beekdaelen benoemt in de beleidsregel *“Bijzondere Begraafplaatsen Gemeente Beekdaelen”* uit 2019:

“Landelijk neemt het aantal begravenissen al jaren af en worden overleden personen in toenemende mate gecremeerd (en uitgestrooid). In 2001 was de verhouding nog ongeveer 50-50, maar in 2017 is het aantal begravenissen teruggelopen tot onder de 35%. De behoefte aan begraafplaatsen neemt dus af, mede onder invloed van de ontkerkelijking en een andere beschouwing op de begrippen leven en dood.”

³ Dit is exclusief de grafrechten van de parochiale begraafplaatsen/ kerkhoven; kerkhof Sint Bavokerk, Begraafplaats Vaesrade, Kerkhof Sint Lambertuskerk (Oirsbeek) en kerkhof H. Gertrudiskerk

De gemeente verwacht dat het aantal lege grafplekken de komende jaren zal toenemen. Op sommige begraafplaatsen wordt er voor gekozen om graven niet direct te ruimen. De gemeente dient slim om te gaan met vrijkomende plekken om verrommeling en leegstand van de begraafplaatsen tegen te gaan.

Uitgebreide informatie & analyse over begraafplaatsen is te vinden in het informatiefundament in bijlage 1.

Begraafplaats (graven)	Bezetting (graven)				Aflopende grafrechten (niet geruimd)										
Plaats, naam	Bezet (huur)	Bezet (koop)	Gereserveerd	Beschikbaar	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	
Haasdal, Joodse begraafplaats	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Nuth, Haagdorenweg	1173	33	108	3	211	73	99	86	93	63	67	46	63	70	
Hulsberg, Wissengrachtweg	706	40	136	33	138	64	56	80	52	44	32	46	59	38	
Schimmert, Kerkhofsteeg	730	150	141	onbekend	192	60	49	49	55	40	72	50	36	38	
Wijnandsrade, Wijnandsraderweg	246	0	49	53	24	19	14	25	20	32	20	21	8	24	
Merkelbeek, kerkhof H. Clemenskerk	227	42	1	14	27	26	24	21	16	11	17	14	12	8	

3082				269				435				103				592				242				242				261				236				190				208				177				178				178				2504			
Begraafplaats (urnen)	Bezetting (urnen)							Aflopende urnrechten																																																			
Plaats, naam	Bezet		Gereserveerd		Beschikbaar			2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030																																										
Haasdal, Joodse begraafplaats	0		0		0			0	0	0	0	0	0	0	0	0	0																																										
Nuth, Haagdorenweg	111		25		19			4	6	5	0	7	15	11	2	13	12																																										
Hulsberg, Wissengrachtweg	74		29		3			4	2	7	8	4	10	3	7	2	7																																										
Schimmert, Kerkhofsteeg	53		15		4			2	2	5	2	5	5	11	1	4	7																																										
Wijnandsrade, Wijnandsraderweg	17		5		6			0	1	0	0	2	0	2	2	2	3																																										
Merkelbeek, kerkhof H. Clemenskerk	20		1		20			0	5	1	0	1	1	0	0	1	6																																										
Totaal	255		74		32			10	11	17	10	18	30	27	12	21	29																																										

Tabel 04.1 Kerncijfers Graf- en Urnrechten gemeentelijke begraafplaatsen gemeente Beekdaelen.

04-2 Onderhoud begraafplaatsen

Deze paragraaf gaat in op het onderhoud van het groen op de parochiale begraafplaatsen. Dat gebeurt nu meestal door vrijwilligers. Omdat het aantal vrijwilligers afneemt, leeft de vraag hoe het onderhoud in de toekomst kan plaatsvinden. De gemeente Beekdaelen wil weten hoe, en of zij in de toekomst het integreren in het reguliere gemeentelijke onderhoud. Hierna wordt eerst uitgelegd hoe kerkhoven zijn ontstaan en wat deze voor een gemeenschap betekenen. Daarna wordt ingegaan op de onderhoudsvraag van het groen.

Historie kerk en kerkhof, begraafplaatsen en urnenhoven

Kerk en kerkhof: een geheel en bepalend dorpsgezicht

Met de verspreiding van het christendom en het geloof in de verrijzenis kreeg elke kerk op enig moment haar eigen begraafplaats. Rijke mensen konden zich een graf in de kerk veroorloven en wie minder bemiddeld was, werd buiten de kerk, op het kerkhof, in gewijde grond begraven. De graven zijn gericht op het (zuid)oosten, daar waar de heilige plaats Jeruzalem ligt en van waaruit Christus het oordeel over de doden zou vellen. Op enig moment raakten de plekken in de kerk op en vanwege de hygiëne werden ook vraagtekens gezet bij het begraven in de kerken. In 1869 was begraven in kerken in heel Nederland verboden en wordt er alleen nog begraven op het kerkhof rond de kerk. Op die manier zijn kerk en kerkhof dus samen ontstaan en vormen zij een geheel.

Figuur 04.2 Voorbeeld van kerkhof rondom de Heilige Clemenskerk te Hulsberg

Door de bevolkingsgroei ontstonden nieuwe, gemeentelijke- en parochiale begraafplaatsen, die aan de rand van de woonkernen werden gesitueerd. In 1968 werden begravenissen en crematies in de Nederlandse wet gelijkgesteld. Tegenwoordig kiezen steeds meer mensen voor cremeren dan voor begraven. Daar zit ook een financieel aspect aan: cremeren blijft goedkoper. Een toenemende ontwikkeling is de oprichting van een columbarium, een urnenwand op een begraafplaats.

Figuur 04.3 Voorbeeld van gemeentelijke begraafplaats Nuth (links), urnenwand parochiale begraafplaats Sweikhuizen (rechts)

Plaats van herdenking en rouw

Kerkhoven en begraafplaatsen zijn voor nabestaanden plaatsen van herdenking en rouw. Het zijn ook historische plaatsen, onder meer wat betreft architectuur en landschapsaanleg, de inrichting, de mogelijke aanwezigheid van historische grafmonumenten, beplanting, oorlogsgraven en bijzondere graven. De begraafplaats is geconstrueerd als 'heilig', dat wil zeggen apart gezet van het alledaagse, wat tot uiting komt doordat ze omgeven zijn door bijvoorbeeld muren, hagen, of ander groen. Een begraafplaats kan worden gezien als een (stenen) archief, vol met lokale historie. Bewoners, nabestaanden en vrijwilligers hechten grote emotionele, sociale en culturele waarde aan kerkhoven en begraafplaatsen.

04-3 Groen & vrijwilligers

Het groen

Het groen op een kerkhof/begraafplaats heeft betekenis. In vroegchristelijke tijden werden al bomen geplant op begraafplaatsen. Vaak gaat dat om de taxus, die groenblijvend is. Daarnaast werd de thuja, de levensboom, veel geplant en zijn er treurbomen: treurbeuk, treurwilg, treurberk, treures. Het groen is bewust aangelegd, ook kan sprake zijn van bomen die ooit door nabestaanden zijn geplant. Graven moeten goed bereikbaar blijven, een mate van overzichtelijkheid is gewenst.

Figuur 04.4 Voorbeeld groenblijvende beplanting parochiale begraafplaats Amstenrade (links) en Haagbomenstructuur parochiale begraafplaats Schinnen.

Vrijwilligers

In het algemeen blijkt in de praktijk dat vrijwilligers vanuit verschillende achtergronden en motivaties actief zijn bij het onderhoud van een kerkhof. Zij dragen bij aan het onderhoud bijvoorbeeld vanuit historische of religieuze beweegredenen, vanuit een (funeraire) erfgoedgedachte, omdat men graag wil hovenieren, graven wil onderhouden of het geheel mooi op orde wil houden.

Groen(onderhoud) op dit moment

In een aantal parochies in de gemeente Beekdaelen is een kerkhofbeheerder en zijn vrijwilligers actief op het kerkhof. Niet van alle parochies zijn de gegevens bekend of actueel. Er is op dit moment geen zicht op onderhouds- en beheerplannen van het groen op de parochiale begraafplaatsen. Er is niet geïnventariseerd welke vrijwilligerswerkzaamheden op het gebied van groenonderhoud (bijvoorbeeld het onderhoud rond vaste plantenborders, hagen, bomen, paden, onkruid, schadelijke beplanting) plaatsvinden en wat de tijdsbesteding is. In deze kerkendialoog blijven zaken als het onderhoud van bijzondere of monumentale graven, muren, verzakkingen, grafadministratie, de staat van de graven, roestvorming van ijzerwerk en beelden buiten beschouwing.

Hierna volgt de informatie die parochies hebben aangegeven met betrekking tot het groenonderhoud van de eigen begraafplaatsen en kerkhoven.

Parochiefederatie Schinnen, Puth, Oirsbeek en Puth

- **Schinnen:** De parochiale begraafplaats in Schinnen is onderhoudsgevoelig en wordt momenteel hoofdzakelijk onderhouden door vrijwilligers van de parochie. Het federatiebestuur heeft de wens, de begraafplaats meer te betrekken bij de openbare ruimte in een parkachtige sfeer. Hierbij is het idee om de begraafplaatsen meer toegankelijk te maken en de veelal versteende begraafplaatsen (kiesel) aantrekkelijker te maken door het toepassen van beplanting.
- **Puth:** Er zijn weinig vrijwilligers in Puth om de parochiale begraafplaats te onderhouden. Er zijn slechts zeer beperkte financiële middelen om het onderhoud uit te besteden. Het onderhouden van met name het grote struikgewas en de hagen rondom de begraafplaats vergt periodiek groot onderhoud, dat moeilijk door vrijwilligers is uit te voeren. Als resultaat is het huidige groenonderhoud matig en is er vooral veel onderhoudsarme kiesel aanwezig.

- Oirsbeek: de parochiale begraafplaats is goed onderhouden. Op de begraafplaats is beperkt groen aanwezig en veel onderhoudsarme kiezelverharding. Een deel van de parochiale begraafplaats wordt momenteel niet benut. Ook in de toekomst zullen op dit deel hoogstwaarschijnlijk geen nieuwe graven komen. Het federatiebestuur speelt met het idee om te onderzoeken of het mogelijk is om dit deel van de begraafplaats, met medewerking van gemeente, anders te bestemmen.
- Doenrade: De parochiale begraafplaats van Doenrade is een kleine, overzichtelijke en onderhoudsvriendelijke begraafplaats. Het onderhoud vindt plaats door vrijwilligers. De begraafplaats is in een goede staat van onderhoud. Het snoeien van de hoge bomen op gemeentelijke grond buiten de begraafplaats (door de gemeente) is aangegeven als aandachtspunt.

Figuur 04.5 Van links naar rechts begraafplaats Schinnen, begraafplaats Puth, begraafplaats Oirsbeek, begraafplaats Doenrade

Parochie Sweikhuizen

- Sweikhuizen: Het onderhoud aan de begraafplaats vindt plaats door vrijwilligers van de parochie. Het is een kleine en overzichtelijke begraafplaats met slechts beperkt onderhoud. Het meeste onderhoud vergt de heggen langs de openbare weg richting de begraafplaats. Door de leeftijd van de vrijwilligers wordt onderhoud steeds moeilijker. De parochie wenst graag de hulp van de gemeente voor het snoeien van de heggen, om de begraafplaats toegankelijk te houden. Als de heggen niet gesnoeid worden is de begraafplaats niet bereikbaar voor rouwauto's. Verder is een deel van het openbare groen bij het kerkgebouw in eigendom van de gemeente en een deel in eigendom van de parochie. De wens van de parochie is dat de gemeente bij snoeiwerkzaamheden het parochiale deel bij het kerkgebouw meeneemt, als zij onderhoud uitvoert.

Figuur 04.6 Begraafplaats Sweikhuizen (links), Laanheggen op de openbare weg richting begraafplaats (midden), groen aan achterzijde van kerkgebouw (rechts)

Parochiefederatie Méér-kerk

De begraafplaats in Nuth en Wijnandsrade zijn in gemeentelijk bezit. Er is geen informatie opgehaald over specifiek het groen(onderhoud) op de kerkhoven (Nuth, Vaesrade, Wijnandsrade). Over de (parochiële) begraafplaats in Vaesrade zijn geen noemenswaardige zaken opgehaald tijdens de rondgang. In 2021 is er een nieuw houten kruis geschonken en geplaatst op de begraafplaats.

Figuur 04.7 Begraafplaats Vaesrade

Parochiefederatie Genhout-Schimmert-Hulsberg

De begraafplaats in Hulsberg en Schimmert zijn in gemeentelijk bezit. Er is geen informatie opgehaald over specifiek het groen(onderhoud) op de kerkhoven.

- Kerkhof Hulsberg: Rondom het kerkgebouw ligt een kerkhof waar niet meer begraven wordt. Het kerkhof wordt onderhouden door vrijwilligers van de parochie. Op het kerkhof staan enkele monumentale graven. Een deel van deze graven is recentelijk verstevigd en gerestaureerd door actieve vrijwilligers. Verder is het restaureren van de kerkhofmuur voor de parochie urgent. De parochie wenst, door hoofdzakelijk de hoge kosten en het belang voor het dorpsgezicht, een bijdrage van de gemeente.

Parochiefederatie Titus Brandsma

De begraafplaats in Merkelbeek is in eigendom van de gemeente. Het onderhoud wordt verzorgd door de gemeente en een ingehuurde partij. De overige begraafplaatsen in de voormalige gemeente Onderbanken zijn in eigendom van de parochies.

- Schinveld: Het onderhoud van de parochiale begraafplaats wordt verzorgd door een aantal vrijwilligers. Een keer per jaar vindt groot onderhoud plaats door een gespecialiseerd hoveniersbedrijf (heggen/ bomen). De begraafplaats bevat weinig groen en veel onderhoudsarm kiezelsteen. Een deel van de begraafplaats is in het verleden gereserveerd door de gemeente als 'calamiteiten begraafplaats'. De parochie geeft aan dit stuk grond niet meer nodig te hebben als begraafplaats. Het federatiebestuur speelt met het idee om te onderzoeken of het mogelijk is om dit deel van de begraafplaats, met medewerking van gemeente, anders te bestemmen.
- Jabeek: Door het beperkte aantal vrijwilligers is het onderhoud aan het kerkhof moeilijk. De parochie geeft aan slechts een beperkt aantal vrijwilligers te hebben voor het onderhoud van het kerkhof. De vrijwilligers zijn tevens van hoge leeftijd. De vraag is hoelang dit nog kan worden voortgezet. Op de begraafplaats is gebruik gemaakt van onderhoudsarme materialen. Het voormalig opbaarhuisje op de begraafplaats wordt nu als materiaalberging gebruikt.
- Merkelbeek: Het kerkhof is eigendom van de gemeente, onderhoud gebeurt door de gemeente en externe partij.
- Amstenrade: Geen informatie ontvangen.
- Bingelrade: De begraafplaats ligt op de plaats waar de 'oude kerk' heeft gestaan. Verder geen informatie ontvangen.

Figuur 04.8 Van links naar rechts begraafplaats Schinveld, voormalig opbaarhuisje begraafplaats Jabeek, gemeentelijke begraafplaats Merkelbeek, begraafplaats Amstenrade en entree van de begraafplaats Bingelrade

04-4 Rol voor de gemeente

Trends wijzen uit dat het aantal vrijwilligers bij de parochies afneemt en uit de analyse blijkt dat de bestaande vrijwilligers doorgaans op gevorderde leeftijd zijn. Het is van cruciaal belang dat er samen met de gemeente nagedacht wordt over de toekomst van groenonderhoud op parochiale begraafplaatsen en hoe we deze waardevolle gemeenschapsdienst kunnen behouden. Het volgende is daarbij van belang:

Een belangrijke vraag is of en in welke mate het kerkhof nog gebruikt wordt. Omdat het onderhoud momenteel door vrijwilligers gebeurt, is het van belang eerst bij hen te informeren hoe zij tegen de situatie aankijken en hoe volgens hen het (toekomstig) onderhoud geïnventariseerd kan worden. Van belang is kennis te nemen van een eventueel beheerplan, een onderhoudsplan (groot en klein onderhoud, boombeheer, etc.), budget/ financiën/ tijdsbeslag, toekomstverwachting ten aanzien van het onderhoud etc.

Inzicht in vergunningen is nodig. Voor werkzaamheden, bijvoorbeeld in verband met een beschermde aanleg, kan een kapvergunning nodig zijn. Voor het werken met vrijwilligers in het algemeen, werkt het motiverend om ideeën van onderop te laten komen en hen te laten meedenken en meepraten.

De gemeente kan onderzoeken hoe zij samenwerking met vrijwilligers van de parochiale begraafplaatsen wil opzoeken, versterken en later wil opzetten en aansturen, als de gemeente onderhoudstaken mogelijk gaat overnemen. De gemeente kan samenwerken met vrijwilligers om het onderhoud van de kerkhoven te verbeteren. Ze kunnen onderzoeken hoe gezamenlijk onderhoud kan bijdragen aan de verbetering van de staat van de kerkhoven. Hierbij moet onderscheid gemaakt worden tussen werkzaamheden die vrijwilligers kunnen uitvoeren en werkzaamheden die door gespecialiseerde professionals tegen betaling worden uitgevoerd. Een actieve rol van de gemeente is gewenst om achteruitgang in de onderhoudsstaat te voorkomen.

05 Visie op de toekomst

In dit hoofdstuk worden belangrijke thema's gepresenteerd met betrekking tot de visie op de toekomst van kerkgebouwen. De betrokken partijen bij deze visie omvatten kerkgenootschappen, belanghebbenden, verenigingen, deskundigen en overheden, die nauw met elkaar samenwerken. De informatie die in dit hoofdstuk wordt gepresenteerd, is hoofdzakelijk afkomstig van de kerkeigenaren omdat zij een cruciale rol spelen in het behoud en de eventuele herbestemming van deze waardevolle historische en culturele gebouwen, inclusief hun (religieuze) functie.

Daarnaast hebben er bij de parochies Sweikhuizen, Nuth, Wijnandsrade, Hulsberg en Schimmert omgevingsdialogen plaatsgevonden, waarin de zienswijzen van de aanwezigen zijn samengevat en in dit hoofdstuk worden opgenomen. Tijdens de dialoogsessies hebben betrokken partijen, waaronder vertegenwoordigers van kerkgenootschappen, belanghebbenden, verenigingen en andere betrokkenen, openhartig en constructief gediscussieerd over de toekomst van de kerkgebouwen. Er is veel aandacht besteed aan het delen van verschillende perspectieven en inzichten met betrekking tot het behoud van de religieuze functie van de kerken en mogelijke herbestemmingsmogelijkheden. Het centrale belang ligt bij het behoud van het religieus erfgoed en het bevorderen van duurzaam gebruik, met als streven een toekomst waarin deze kerkgebouwen een blijvende en betekenisvolle rol blijven vervullen in de gemeenschappen.

05-1 Bespreekpunten kerkeigenaren

Tijdens een eerste projectgroep zijn er per gemeentelijk cluster Schinnen en Nuth met 10 parochies (Schinnen, Doenrade, Puth, Oirsbeek, Wijnandsrade, Nuth, Wijnandsrade, Vaesrade, Hulsberg en Schimmert) dialogen gevoerd over de volgende drie bespreekpunten:

- Bespreekpunt 1: Welke rol heeft uw parochie binnen uw dorp, wijk/ gemeenschap?
- Bespreekpunt 2: Hoe ziet de toekomst van uw parochie eruit?
- Bespreekpunt 3: Wat verwacht u als resultaat van de kerkendialoog?

Deze 'visievormende bespreekpunten' zijn vervolgens verder uitgewerkt en teruggekoppeld in een tweede projectgroep. Tijdens deze tweede bijeenkomst zijn de verzamelde punten opnieuw gecontroleerd en geverifieerd door de betrokken gebruikers. Ook zijn er met de 10 parochies individuele gesprekken gevoerd tussen de eerste en tweede projectgroep.

05-2 Belangrijke thema's

In deze paragraaf worden de belangrijkste thema's besproken die tijdens de eerste twee projectgroepen en individuele gesprekken naar voren zijn gekomen, waarbij de input van de kerkeigenaren zelf centraal staat. De besprekingen hebben waardevolle inzichten opgeleverd over de rol van de parochies binnen hun dorpen, wijken en gemeenschappen (Bespreekpunt 1), hoe zij de toekomst van hun parochies zien (Bespreekpunt 2), en welke verwachtingen zij hebben van de kerkendialoog (Bespreekpunt 3). De visie en betrokkenheid van de kerkeigenaren hebben een leidende rol gespeeld bij het vormgeven van een gezamenlijke toekomstvisie voor deze bijzondere kerkgebouwen. De thema's in dit hoofdstuk zijn op een algemene manier geformuleerd en zijn daarom niet specifiek uitgewerkt per afzonderlijke parochie. De focus ligt op overkoepelende aspecten die van belang zijn voor alle parochies binnen het besproken vraagstuk.

Besprekspunt 1: Welke rol heeft uw parochie binnen uw dorp, wijk/ gemeenschap?

Verbindende rol parochie

De parochie heeft een verbindende rol binnen de lokale gemeenschap en heeft daarnaast een dienstbare rol naar de maatschappij toe. Hoewel de rol van de parochie kleiner wordt, blijft de behoefte aan geloof, troost en bezinning bestaan. De uitdagingen liggen in het behouden van de vitaliteit van parochies, het aanpassen aan veranderende tijden en het vinden van nieuwe vormen van betrokkenheid en verbinding met de lokale gemeenschap. In een van de projectgroepen werd aangegeven dat kerkbesturen meer *"actief de boer op moeten gaan"* voor de verbinding met de dorpsbewoners en verenigingen. Met het verdwijnen van een café, school, supermarkt en mogelijk in de toekomst de kerk, komt de leefbaarheid van de kleine kernen in gevaar.

Plek voor bezinning met een bredere ontmoetingsfunctie

De kerk vervult de functie van een gebedshuis waar het geloof wordt verkondigd. Het behouden van het geloof is het uitgangspunt voor alle kerken die momenteel nog een religieus gebruik hebben. Naast de religieuze functie is het ook een ontmoetingsplaats en een plek voor tradities. Zoals verwoord in de eerste projectgroep in Schinnen: *"De kerk biedt onder andere verenigingen een plek en andere bezoekers de mogelijkheid en het gevoel deel uit te maken van een groter geheel"*. *"Meedoen"* is met name waardevol in de huidige tijd. De essentie kan worden samengevat als: *"het kerkgebouw is een geloofshuis met een aanvullende maatschappelijke functie."* Door de parochie van Schinnen wordt opgemerkt dat het organiseren van *"koffie na de mis"* door veel parochianen als waardevol wordt ervaren. Ook in Doenrade, waar het koor in de kerk repeteert, is er de behoefte om na de repetitie *"samen bij te praten met een drankje in de sacristie"*. Wanneer de parochie dit faciliteert, neemt de betrokkenheid van vrijwilligers en parochianen toe.

Rol van de priester, als verbinder

De priester speelt een cruciale rol in het vormgeven van het parochieleven en het verbinden van de gemeenschap. De rol van de priester gaat verder dan alleen het verkondigen van het geloof. In het verleden is gebleken dat de vitaliteit van de parochie afhangt van hoe de priester(s) zich profileren in de dorpen. Een grote mate van betrokkenheid draagt bij aan de vitaliteit van de parochie.

Aanwezigen twijfelen of het *"parochieleven van vroeger"* nog zal terugkeren. Er wordt geopperd dat er een nieuwe benadering nodig is om mensen te betrekken bij het geloof, rekening houdend met de veranderende tijden. Het behouden van de vitaliteit van de parochie vereist niet alleen inzet van de priester, maar ook de actieve betrokkenheid van het kerkbestuur en de gemeenschap als geheel. Het verkennen van nieuwe benaderingen en het vinden van manieren om de betrokkenheid van zowel de priester als de gemeenschap bij het geloof te vergroten, zijn uitdagingen die aangepakt moeten worden om de parochie relevant te houden in de toekomst.

Besprekspunt 2: Hoe ziet de toekomst van uw parochie eruit?

Kerkgebouwen een kleinere jas aanmeten en multifunctioneel gebruik bevorderen

Als metafoor wordt aangegeven dat kerkgebouwen in de gemeente Beekdaelen een *"te grote jas"* dragen voor het aantal kerkgangers. De kerk in Vaesrade is een voorbeeld waar een kerkgebouw een 'kleinere jas' heeft gekregen. In feite moeten alle gebouwen in Beekdaelen een paar maten kleiner worden gemaakt om aan de huidige en toekomstige behoefte te voldoen. Men realiseert zich dat een nevenbestemming zoals in Vaesrade, niet nog 14 keer kan plaatsvinden. Maatwerk per dorpskern/ kerkgebouw is vereist, aangezien elk dorp in Beekdaelen zijn eigenheid, tradities en karakter heeft. Als er sprake is van een toekomstbestendige nevenbestemming van een kerk, moet deze daarop aansluiten.

Een eerste stap kan zijn dat de kerk zelf actief op zoek gaat naar alternatief gebruik van het kerkgebouw, bij nevengebruik wordt in eerste instantie gedacht aan; concerten, lezingen, toerisme of tentoonstellingen.

Neven- of herbestemmen (Niet-monumentale kerken) met termijn 3, 5 – 10 jaar

De parochies realiseren zich dat in de toekomst niet alle kerkgebouwen open kunnen blijven. In een van de projectgroepen werd het volgende gezegd: *"Het is een realistisch beeld dat sommige niet-monumentale kerkgebouwen (deels) zullen verdwijnen. Te veel kerken is ook niet goed, mensen weten dan niet meer waar ze naartoe moeten. Het geloof heeft nog steeds toekomst, maar niet meer in grote kerkgebouwen."*

Bovendien worden de financiële middelen minder. De parochie kan geen gebouw blijven onderhouden voor een handjevol parochianen. Parochies stellen zichzelf de vraag: *"Wie van de huidige kerkgangers zal over 10 jaar nog in de kerkgebouwen zitten?"* De niet-monumentale kerkgebouwen zullen vaak als eerste hun deuren sluiten.

Samenwerken met andere parochies

Men geeft aan dat samenwerking met andere parochies belangrijk is om te kunnen blijven bestaan. Het bundelen van kennis in een federatiebestuur is een eerste stap in die richting. In 2023 hebben alle parochies in Beekdaelen deze stap al gezet. Dit maakt het bijvoorbeeld makkelijker om gezamenlijk *"onderhoud"* te organiseren. De onderlinge samenwerking tussen parochies in federaties biedt veel voordelen voor de parochies.

Financiële middelen genereren uit alternatieve activiteiten

Tijdens de projectgroepen delen parochies dat ze op zoek zijn naar manieren om geld te genereren. Parochies geven aan dat ze *'realistisch en nuchter moeten zijn en zich realiseren dat er geld in het laatje moet komen'*. Een van de genoemde nevenactiviteiten is onder andere het organiseren van concerten, tentoonstellingen en lezingen in de kerk. Verder worden er mogelijkheden gezien om zich te richten op bezinningstoerisme in de regio. De kerken in Wijnandsrade en Sweikhuizen zijn al toegankelijk gemaakt voor toeristen overdag. Andere parochies verkennen mogelijkheden om hun kerk overdag open te stellen.

Besprekingspunt 3: Wat verwacht u als resultaat van de kerkendialoog?

Faciliterende rol gemeente (win-win)

De verwachtingen met betrekking tot de resultaten van de kerkendialoog richten zich op een faciliterende rol van de gemeente. Kerkeigenaren zien mogelijkheden tot *"win-winsituaties"*, waar gemeentelijke thema's en gebouwelijke zorgen van kerkeigenaren met elkaar worden verbonden. Er zijn echter ook zorgen geuit over het groenonderhoud op kerkhoven (zie hoofdstuk 4) en het beschikbare vrijwilligersbestand. Een belangrijk doel van de kerkendialoog is het creëren van bewustwording, zowel bij de gemeente als bij de kerkeigenaren. Kerkeigenaren waarderen het dat de gemeente actief luistert naar de gebouwelijke zorgen. Uit de besprekingen is geconcludeerd dat er *"gedeelde problemen en oplossingen zijn, wat positieve resultaten kan opleveren"* dankzij de kerkendialoog.

Kerkelijk contactpersoon bij de gemeente

De kerkeigenaren hebben aangegeven dat ze het prettig vinden dat de gemeente zich heeft ingezet voor de kerkendialoog. De opgestarte dialoog tussen de gemeente en de parochies wordt als waardevol ervaren. Directe communicatielijnen met de gemeente zijn belangrijk voor de parochies, en ze benadrukken het belang van een *"vast aanspreekpunt"* binnen de gemeente. Dit zou hen helpen bij specifieke vragen over vergunningen, subsidies en andere erfgoedkwesties. Momenteel ervaren de kerkeigenaren een gebrek aan duidelijkheid over wie ze moeten benaderen binnen de gemeentelijke

organisatie. Daarnaast hebben kerkeigenaren aangegeven dat reactietijden op vragen die gestuurd worden naar het 'algemene mailadres' lang zijn.

Opzetten periodiek overleg gemeente en kerkeigenaren

Periodiek overleg tussen de gemeente en kerkeigenaren, bijvoorbeeld een keer per kwartaal of half jaar, vormt een cruciaal aspect van het toekomstige traject na de afronding van de kerkendialoog. Kerkeigenaren geven aan dat ze graag een structurele dialoog willen behouden om bepaalde punten van de visie om te zetten in concrete uitvoering. Het behouden van de energie die voortkwam uit het opstellen van de kerkendialoog is essentieel voor het succesvol realiseren van de gestelde doelen. Door periodiek overleg kunnen kerkeigenaren delen waar ze momenteel aan werken en welke stappen ze nemen om de visie in de praktijk te brengen. Dit overleg biedt ook een waardevolle gelegenheid om het beleid, de visie en de plannen van de kerkeigenaren samen te brengen en af te stemmen met de gemeentelijke (beleid)strategieën en (dorps)visies, waardoor een gecoördineerde en samenhangende aanpak wordt bevorderd. Door deze samenwerking tussen de gemeente en kerkeigenaren kan een duurzame toekomst worden gecreëerd voor de religieuze gebouwen, waarbij de culturele en historische waarde behouden blijft.

Focus op behoud religieus erfgoed, met visie op her- en nevenbestemming van kerkgebouwen

De kerkeigenaren streven naar het behoud van de kerkgebouwen, met religieuze functie. De kerkgebouwen liggen immers allen in een kleine dorpskern, waar ze een grote betekenis hebben. Bovendien zijn bijna alle kerkgebouwen Rijksmonumentaal en is een nieuwe functie niet eenvoudig gevonden. Het "*ontwortelen*" van een parochie heeft namelijk een grote impact op het dorpsleven. Het doel is in alle gevallen om de kerk open te houden, al dan niet met volledig religieus gebruik. Mocht dit nu of in de toekomst niet meer mogelijk zijn, dan verwachten de kerkbesturen een positieve grondhouding van de gemeente. Nu in gesprek gaan met elkaar middels de kerkendialoog kan volgens beide partijen helpen om toekomstige denkrichtingen vast te leggen. Het behouden van een kerkgebouw, met of zonder religieuze functie, is in het belang van iedereen, zowel de kerkeigenaar, de gemeenschap als de gemeente.

05-3 Omgevingsdialoog Hulsberg, Schimmert, Nuth en Wijnandsrade

Alle parochies zijn uitgenodigd voor het organiseren van een omgevingsdialoog. De parochie Sweikhuizen heeft op eigen initiatief een dialoog georganiseerd, waar RO groep als toehoorder bij aanwezig is geweest. Verder hebben de parochies Hulsberg, Schimmert, Nuth en Wijnandsrade van de gelegenheid gebruik gemaakt voor het organiseren van een omgevingsdialoog. Op basis van gerichte uitnodigingen zijn betrokkenen bij de kerkgebouwen uit de vier kernen uitgenodigd om deel te nemen aan het gesprek over de vier kerkgebouwen. De omgevingsdialoog heeft op 13 april 2023 plaatsgevonden in het dorpshuis in de Sint Servatiuskerk in Vaesrade.

Tijdens de omgevingsdialoog over de kerken in Hulsberg, Schimmert, Nuth en Wijnandsrade zijn er onder de aanwezigen ideeën opgehaald met betrekking tot de volgende thema's:

- Rol binnen de gemeenschap
- Gebruik
- Gebouw/ Plek
- (Financiële) middelen
- Toekomst

Raadpleeg bijlage 3 voor de uitgebreide uitwerking van de omgevingsdialoog met de parochies Nuth, Wijnandsrade, Hulsberg en Schimmert. In deze paragraaf wordt per parochie een beknopte samenvatting gegeven van de opgehaalde informatie. Onderstaand zijn ideeën en opvattingen die door aanwezigen zijn aangedragen.

Sint Clemenskerk, Hulsberg

- Rol binnen de gemeenschap: De kerk speelt voornamelijk een belangrijke rol bij bijzondere vieringen, waarbij de kerk grotendeels vol zit. Er wordt door aanwezigen waarde gehecht aan de verbindende rol van de kerk in de lokale gemeenschap, en er is behoefte aan meer mogelijkheden voor bijeenkomsten en concerten om de binding met de gemeenschap en verenigingen te versterken. Goede communicatie tussen kerkgemeenschap en lokale gemeenschap is essentieel om het potentieel van de kerk ten volle te benutten.
- Gebouw/plek: De kerk wordt gezien als het middelpunt van het dorp. De aanwezigen denken dat het bevorderlijk is als het gebouw meer toegankelijk is voor alle inwoners, niet alleen voor de parochianen. Het idee van een aantal aanwezigen is om het kerkgebouw multifunctioneler te maken, met respect voor de religieuze functie, en nevenactiviteiten in en rondom het kerkgebouw te organiseren, waarbij lokale ondernemers worden betrokken.
- Gebruik: De belangrijkste functie van de kerk is het bijeenbrengen van mensen en hen bij God brengen. Deze functie moet voor de toekomst behouden blijven. Het toestaan van nevengebruik en de kerk mogelijk deels met een andere functie bestemmen, wordt als optie gezien om het religieus gebruik toekomstbestendig te maken. De aanwezigen dragen aan dat er behoefte is aan het huisvesten van gemeenschapsfuncties voor het dorp in de kerk voor 'grote' activiteiten. Bijvoorbeeld een concert of repetitie van de fanfares. De huidige zaal in het gemeenschapshuis in Hulsberg is volgens de fanfare te klein voor concerten.
- Toekomst: Voor een toekomstbestendig kerkgebouw wordt gedacht aan het neven gebruiken van de liturgische ruimte of het verkleinen ervan. Samen met andere kerkgebouwen in de regio moet worden gekeken naar hoe de kerk relevant kan blijven. Verder kan toerisme mogelijk extra middelen genereren. Het vergrijzende dorp vormt een uitdaging voor het aantrekken van vrijwilligers. Een andere opgave waar aandacht voor wordt gevraagd is het verduurzamen van het kerkgebouw. De kerkeigenaar geeft aan bezig te zijn met het uitvoeren van een verduurzamingsonderzoek.
- Middelen: Door aanwezigen wordt aangedragen dat de kerk, vanwege teruglopende inkomsten en afnemende belangstelling, rekening moet houden met een veranderende situatie en beperkte financiële mogelijkheden. Het kerkgebouw is momenteel in goede staat van onderhoud, en het behoud ervan wordt als gemeenschappelijk doel gezien. De aanwezigen geven aan dat er momenteel nog financiële middelen beschikbaar zijn die slim moeten worden ingezet om de toekomst te waarborgen, bijvoorbeeld door het mogelijk maken van nevengebruik of het herbestemmen van een deel van het gebouw.

Sint Remigiuskerk, Schimmert

- Rol binnen de gemeenschap: Aanwezigen benoemen dat de kerk een belangrijke rol heeft in de lokale gemeenschap, voornamelijk bij bijzondere vieringen, waarbij de kerk goed bezocht wordt. Verenigingen uit de kern dragen bij aan het gebruik van voorzieningen en zorgen voor afstemming bij activiteiten. Hoewel de katholieke basisschool nu meer vanuit een humanistisch gedachtegoed werkt, zijn er goede contacten met de basisschool en andere verenigingen die een traditionele band hebben met de kerk.
- Gebouw/Plek: De Sint Remigiuskerk, samen met de pastorie, is centraal gelegen in de gemeenschap en beide zijn rijksmonumenten. Aanwezigen benadrukken de centrale rol van de kerk in de gemeenschap. Schimmert heeft een nieuw gemeenschapshuis, waar meerdere verenigingen gebruik van maken, en ook fungeert het als steunpunt van zorggroep Cicero voor ouderenopvang.

- Gebruik: De kerk heeft nog wekelijks meerdere dagmissen en wordt regelmatig voor andere activiteiten gebruikt, zoals concerten en tentoonstellingen. Het aantal kerkgangers is geleidelijk afgenomen, maar er is vooralsnog geen directe noodzaak tot actie, volgens de aanwezigen bij de dialoog. Er is echter wel ruimte voor een (gedeeltelijk) andere invulling van het kerkgebouw in samenwerking met de gemeenschap.
- Toekomst: Aanwezigen spreken de wens uit om in de toekomst het kerkgebouw en/of pastorie (deels) anders te bestemmen, met respect voor bestaand maatschappelijk vastgoed en in combinatie met de huidige liturgische functie van de kerk. De focus moet volgens aanwezigen liggen op multifunctioneel/ gezamenlijk gebruik. Mogelijke invullingen kunnen zijn: museum, exposities, horeca of gebruik door de Koptische/ Orthodoxe gemeenschap.
- Middelen: Het ideaalbeeld van aanwezigen is om de kerk dagelijks open te houden, maar dit is momenteel niet haalbaar door een gebrek aan vrijwilligers. Vrijwilligers zijn schaars in de gemeenschap.

Sint Bavokerk, Nuth

- Rol binnen de gemeenschap: Aanwezigen benoemen dat de kerk een belangrijke rol speelt bij bijzondere vieringen en feestdagen. De kerk fungeert als een verbindende factor in de gemeenschap en biedt een vertrouwde plek voor lokale verenigingen en nieuwkomers in het dorp. Aanwezigen benadrukken dat vooral het gemeenschapsgevoel verder kan worden versterkt, vooral met het oog op integratie van forenzen in de lokale gemeenschap.
- Gebouw/ plek: Voor aanwezigen is het behoud van het kerkgebouw essentieel voor Nuth, evenals het behoud van het (gedeeltelijke) religieuze gebruik. Aangezien het kerkgebouw te groot is voor het huidige kerkbezoek, wordt nagedacht over het vinden van andere maatschappelijke functies om het gebouw toekomstbestendig te maken. De aanwezigen zien kansen voor creëren van een bredere sociaal/ maatschappelijke functie door onder andere het verbeteren van de omgeving van de kerk.
- Gebruik: Aanwezigen zien kansen om het kerkgebouw naast religieus gebruik een maatschappelijk-sociale bestemming te geven. Het toevoegen van een gemeenschapsfunctie wordt gezien als een positieve kans. Er wordt gedacht aan een herinrichting van het gebouw om nevenfuncties toe te voegen, bijvoorbeeld door het plaatsen van een wand in het kerkgebouw. Tijdens de dialoog kwam de suggestie naar voren om het liturgische deel van de kerk te spiegelen naar de achterzijde, waardoor het orgel op zijn plaats kan blijven en het altaar naar achteren wordt verplaatst. De omgeving van de kerk, ook het centrumgebied van Nuth, moet aantrekkelijker, beter zichtbaar en bereikbaar worden.
- Toekomst: Aanwezigen zijn van mening dat vanwege de afnemende kerkgangers de kerk zich opnieuw moet uitvinden. De kerk moet beter aansluiten bij de behoeften van de huidige maatschappij. Een ideale oplossing is het gebouw op te splitsen in een deel voor religieus gebruik en een deel voor nog in te vullen nevengebruik, met de nadruk op '*sociaal ontmoeten*'. Er zijn kansen om de openbare ruimte rondom de kerk anders in te richten om ontmoetingen te bevorderen. Verder wordt er nagedacht over mogelijkheden om de kerk te verduurzamen.
- Middelen: Alle aanwezigen zijn het eens dat het noodzakelijk is om het kerkgebouw een nevenfunctie te geven om de religieuze functie te behouden. Door een 'gemeenschapsopbouwende sociale functie' toe te voegen en de openbare ruimte aan te pakken, kan het gebouw toekomstbestendig gebruikt worden en aansluiten bij de behoeften van de gemeenschap.

Sint Stephanuskerk, Wijnandsrade

- Rol binnen de gemeenschap: Het kerkgebouw heeft voornamelijk een religieuze functie, maar wordt ook al gebruikt voor andere activiteiten, zoals lezingen en concerten. De aanwezigen geven aan dat de gemeenschap in Wijnandsrade hecht is. Er zijn actieve stichtingen en verenigingen die zich inzetten voor het behoud en de geschiedenis van Wijnandsrade, waaronder de kerk.
- Gebouw/ plek: De locatie rondom het kerkgebouw is pittoresk, met vijver en slotgracht rondom het kerkgebouw en het nabijgelegen kasteel Wijnandsrade in een groene omgeving. Aanwezigen stellen dat de kerk zich meer zou kunnen profileren als fotolocatie voor bruiloften, ook voor niet-Rooms-Katholieken, als de pastoor het ondersteunt.
- Gebruik: Er vinden nog wekelijks twee diensten plaats in het kerkgebouw. In de kerk zijn recentelijk glazen deuren geplaatst, waardoor de kerk overdag open kan worden gesteld voor bezoekers en toeristen, wat aantrekkelijk is voor dagtoeristen. Zeker in combinatie met het nabijgelegen kasteel.
- Toekomst: Recentelijk is groot onderhoud gepleegd aan het kerkgebouw en de parochie is financieel gezond. De aanwezigen benadrukken dat voor de toekomst veilig te stellen, men jonge mensen aan de kerk moet weten te binden en de gemeenschapszin moet stimuleren. Wijnandsrade is een klein en hecht dorp. Verenigingen kunnen meer betrokken worden bij grote vieringen, zoals Kerstmis, Carnaval en Pasen. Verder spreken aanwezigen over het mogelijk uitbreiden van het nevengebruik van het kerkgebouw, vooral met concerten, lezingen en toeristische functies.
- Middelen: De aanwezigen benoemen dat er financieel uitdagingen zijn, omdat kerkeigenaren geen BTW kunnen aftrekken en vrijwilligers moeilijk inzetbaar zijn vanwege de '*bedrijfsstatus*'. Er wordt momenteel gebruik gemaakt van instandhoudingssubsidies en huurinkomsten van de pastorie om de kosten te dekken. Het slim beheren van de financiële middelen, zoals het vervangen van de ketel naar een model zonder jaarlijkse keuring, kan helpen de financiële druk te verlichten.

05-4 Omgevingsdialoog Sweikhuizen

In 2022 heeft de parochiefederatie O.L.V. van de Blijde Vrede (parochies Beek, Neerbeek, Spaubeek en Sweikhuizen) parochiebijeenkomsten georganiseerd als onderdeel van de 'Synode 2021-2023'. Tijdens deze bijeenkomsten is er met parochianen, vrijwilligers en andere betrokkenen gesproken over diverse thema's, waaronder geloof, maatschappij, missie, participatie en de toekomst van de kerk. Deze gesprekken zijn ook gerelateerd aan de aspecten voor de kerkendialoog. Voor de kerkendialoog kunnen enkele thema's die vaker terugkwamen tijdens meerdere avonden benoemd worden. De slotevaluatie van de parochie-avonden '*Synodale Weg*', die opgesteld is door de parochie, is te vinden in bijlage 4.

Religieus gebruik leidend

Kerkgangers geven aan dat het kerkgebouw in Sweikhuizen voor hen een plek is voor samenkomst, houvast en steun. De meeste kerkgangers hebben lief en leed gedeeld in het kerkgebouw en zijn er vaak gedoopt/ getrouwd en hebben er afscheid genomen van naasten. Het is een plek waar men letterlijk aangeeft dat men er '*thuis komt*'. Het kerkgebouw wordt daarbij gezien als '*de ziel van het dorp*'. Het geloof beleven met andere gelovigen creëert een sterk gevoel van saamhorigheid. Men is het erover eens dat geloof voor het kerkgebouw in Sweikhuizen de hoofdfunctie moet blijven.

Binding zoeken met jongere generatie(s)

De wens is om meer jonge mensen bij de kerk te betrekken. Het intensiveren van het gebruik van sociale media en het zoeken van verbinding met ouders van communicanten en vormelingen werden als mogelijkheden geschetst. Men wil meer energie steken in het boeien en binden van de jongere generaties. Het sociaal- en multifunctioneel, eigentijds gebruik van het kerkgebouw, met eerbied voor de sacraliteit van het kerkgebouw kan daaraan bijdragen.

Plek voor ontmoeting

Meermaals werd aangegeven dat 'de kerk' mee dient te bewegen met de maatschappij. Het verlangen is dat het kerkgebouw meer is dan enkel een ruimte voor het geloof. Benoemd wordt dat men moet durven denken in kansen, niet in onmogelijkheden. Onder de betrokkenen bij de parochie is er een sterk verlangen om elkaar frequenter te ontmoeten. Ook buiten de heilige missen en kerkelijke vieringen. Men zou graag na de vieringen de mogelijkheid hebben om met elkaar koffie te drinken, waarbij kinderen de mogelijkheid wordt geboden om ergens te spelen. Met de geestelijken kan dan op een laagdrempelig manier gesproken worden over (geloof-)kwesties.

De kerk dient toegankelijk en bereikbaar te zijn voor alle gelovigen. Iedereen moet de mogelijkheid hebben om naar de kerk te gaan, niemand mag worden uitgesloten. Aangegeven werd dat de kerkgemeenschap een open houding moet hebben. Niet 'belerend' en oordeelsvormend over morele kwesties.

Men ziet de kerk als een plek waar men lief en leed kan delen en waar een sterk saamhorigheidsgevoel heerst. Met een open en dienstbare houding van de kerk is er een groter gevoel van openheid en toegankelijkheid.

Centraal in de lokale gemeenschap

De aanwezigheid van een geestelijke of kerkbestuurslid bij sociale activiteiten (dorpshuis, verenigingen of ouderavond communicanten) wordt over het algemeen erg gewaardeerd. Er is een sterk gevoel van gemeenschapskracht in de dorpskern. Een wisselwerking tussen de kerk, de verenigingen en de gemeenschap is daarbij van belang. Zichtbaar zijn in de gemeenschap wordt gewaardeerd. Parochiefeesten en vrijwilligersavonden scheppen daarbij een sterke band en dragen bij aan de saamhorigheid van het dorp.

Onzeker toekomstbeeld

De kerk wordt naar verwachting de komende 5 tot 10 jaar nog steeds actief gebruikt voor diensten. Men gelooft dat de kerk veerkrachtig is en manieren zal vinden om dicht bij de gemeenschap te blijven en open te blijven. Echter, voor de verre toekomst (15 jaar en verder) is er meer zorg. Er bestaat angst dat er steeds meer verloren zal gaan, zoals zangkoren, processies en pelgrimages. Vrijwilligers zijn bereid om de andere samenwerkende parochies in de federatie te ondersteunen, zolang de parochie hen faciliteert, bijvoorbeeld met vervoer, om de vitaliteit zo lang mogelijk te behouden.

06 Afwegingskader

De toekomst van een kerkgebouw is een multidisciplinair thema. Verschillende belangen, emotie en aspecten zijn van belang, die niet zo makkelijk te vatten zijn in kaders. Om richting te geven aan de scenario's (hoofdstuk 7) is een afwegingskader opgesteld. Dit kader geeft op basis van bureaustudie en een bezoek aan de kerkgebouwen op hoofdlijnen een waardering aan alle kerkgebouwen in de gemeente. In dit hoofdstuk wordt het afwegingskader eerst beschreven en daarna toegepast op de kerkgebouwen in de gemeente Beekdaelen.

06-1 Afwegingskader kerkgebouwen

Voor de kerkendialoog wordt gebruik gemaakt van de waarderingsmethodiek van kerkgebouwen door H. Wesselink (2018)⁴. De methode van Wesselink bouwt voort op verschillende door de erfgoedinstantie RCE, wetenschappers en overheden ontworpen waarderingsmethodieken voor gebouwde monumenten, zoals onder andere de *'handreiking voor het herbestemmen van vrijkomende kerkgebouwen'* (RCE, 2011)⁵. Voor de kerkendialoog biedt de methode een solide basis voor het op hoofdlijnen waarderen van de kerkgebouwen.

De methodiek van Wesselink benoemt waarden van een kerkgebouw op een zo objectief mogelijke wijze en verschaft inzicht in de diverse waarden en de waardering ervan ten opzichte van andere kerkgebouwen. De waardering vormt het vertrekpunt voor het uitwerken van de scenario's in hoofdstuk 7. Het zorgt voor een categorisering van de waarden van de kerkgebouwen in de gemeente. De systematiek benoemt vier waarderingsaspecten, namelijk:

1. [Architectuur](#): typologie, materiaalgebruik en bouwperiode
2. [Interieur](#): Uitstraling, inventaris en samenhang
3. [Stedenbouw](#): Ensemble gebouw, beeldbepalend, samenhang met dorp
4. [Cultuurhistorie \(kerkenhistorie\)](#): Historie, religie en culturele waarde

Deze 4 aspecten zijn onderverdeeld in enkele sub-criteria die objectief beoordeeld kunnen worden, zie figuur.

1. Architectuur			2. Interieur		
1a. Typologie Betekenis van gebouw. Belang in oeuvre architect.	1b. Materiaalgebruik Bijzonder materiaalgebruik, detaillering.	1c. Bouwperiode Herkenbaar-, gaaf- en zeldzaamheid. Voorbeeld voor (bouw)periode	2a. Uitstraling Belevens sacrale ruimte, esthetische waarde. Uitstraling en gaafheid	2b. Inventaris Kunstobjecten en andere inventaris, zeldzaamheid, bouwperiode	2c. Samenhang Samenhang ensemble, samenhang interieur en exterieur.
3. Stedenbouw			4. Cultuurhistorie (kerkhistorie)		
3a. Ensemble gebouwen Samenhang van hoofd- en bijgebouwen.	3b. Beeldbepalend Zichtbaarheid wijde omgeving, identiteit voor omgeving.	3c. Samenhang dorp Verweven in de context van het dorp, draagt bij aan de samenhang.	4a. Historie Belang bouwhistorie, ouderdom en bijzonderheden	4b. Religie Belang in relatie tot denominatie, kenmerkend voor religie.	4c. Culturele waarde Belang voor gemeenschap, pelgrimages, bijzondere vieringen.

Tabel 06.1 Afwegingskader vier hoofdaspecten en de 12 sub-criteria (aanpassing en aanvulling op waarderingskader van Wesselink, 2018).

⁴ Proefschrift VU Amsterdam: *'Een sterke toren in het midden der stad'*, H.E. Wesselink (2018)

06-2 Beschrijving aspecten afwegingskader

1. Architectuur

1a. Typologie/ bouwstijl

Dit wordt bepaald door de mate waarin de gebouwtypologie van het gebouw uniek en/of gaaf is. Als de gebouwtypologie kenmerkend of zeldzaam is dan is dat extra gewaardeerd.

1b. Materiaalgebruik

De mate waarin sprake is van bijzonder materiaalgebruik, detailleringen of kunstwerken aan de buitenzijde. Unieke regionale (bouw)materialen (zoals mergel, Nivelsteiner zandsteen of Kunradersteen) worden daarbij extra gewaardeerd.

1c. bouwperiode

Het belang waarin het exterieur van het gebouw van waarde is in relatie tot de bouwperiode. Het gaat hier vooral om architectonische stijl en de ouderdom van het gebouw. Aspecten zoals de herkenbaarheid, gaafheid en zeldzaamheid van het exterieur worden beoordeeld.

2. Interieur

2a. Uitstraling

De esthetische kwaliteiten van het interieur worden beoordeeld. Onder andere uit zich dit in de belevenis van de sacrale ruimte en de uitstraling van het interieur.

2b. Inventaris

De mate waarin de inventaris van het kerkgebouw van waarde is. Hierbij kan gedacht worden aan doopvont, kerkbanken, orgel, preekstoel en andere kunstobjecten. Hierbij wordt gekeken of de inventaris uit dezelfde bouwperiode stamt of later is toegevoegd. Zeldzame inventaris wordt extra gewaardeerd.

2c. Samenhang

De mate van samenhang tussen ontwerp, exterieur en interieur. Verder wordt gekeken naar de samenhang van het totale interieurenssemble. Als de verschijningsvorm van het ensemble van interieur en exterieur een volledig geheel vormt wordt dit extra gewaardeerd.

3. Stedenbouw

3a. Ensemble gebouw(en)

De mate waarin het kerkgebouw, bijgebouwen en de ruimte rondom een geheel vormen. Hier wordt de samenhang tussen de gebouwen beoordeeld. Bijvoorbeeld als het gebouw volledig omringd is door een kerkhof.

3b. Beeldbepalend

De mate waarin het gebouw de identiteit van de omgeving bepaalt. Hier wordt onder andere beoordeeld in welke mate het gebouw beeldbepalend is en zichtbaar is vanuit de wijde omgeving.

3c. Samenhang met dorp

De mate waarin het kerkgebouw verweven is in de (historische) context van de dorpskern. Hier wordt onder andere ook gekeken naar de bijdrage van het gebouw in de ruimtelijke en visuele samenhang van het dorp.

4. Cultuurhistorie (kerkhistorie)

4a. historie

De mate waarin de bouwhistorie van het gebouw van waarde is. Het gaat hier vooral om de waardering van bouwdelen van verschillende dateringen en de aansluiting als geheel. Hier wordt ook gekeken naar de ouderdom van het gebouw in relatie tot historische gebeurtenissen.

4b. Religie

Het belang van het kerkgebouw in relatie tot de religieuze denominatie. Hier wordt gekeken naar het (boven)regionale van de religieuze betekenis van het kerkgebouw. Dekenale kerken en kerken met een bovenregionale religieuze betekenis worden extra gewaardeerd.

4c. Culturele waarde

Het belang van het kerkgebouw voor de gemeenschap. De mate waarin de kerk bijdraagt aan de culturele waarde in het dorp. Hier wordt onder andere gekeken naar bijzondere vieringen in het kerkgebouw en andere culturele bijzonderheden zoals pelgrimages.

06-3 Toelichting per kerkgebouw

De kerkendialoog hanteert een waardering op hoofdlijnen. De methodiek van Wesselink wordt gebruikt om zo objectief mogelijk waarden van een kerkgebouw te benoemen en inzicht te verschaffen in de waardering en de waardering van een kerkgebouw ten opzichte van andere kerkgebouwen. Deze waardering dient als vertrekpunt voor het uitwerken van de scenario's in hoofdstuk 7 en zorgt voor een categorisering van de kerkgebouwen. De informatie in deze paragraaf en de afweging in bijlage 5 is zorgvuldig tot stand gekomen door een bezoek aan de kerkgebouwen, aangereikte informatie van de kerkeigenaren en informatie uit openbare bronnen^{5,6,7}. De informatie staat in veel gevallen in het informatiefundament in bijlage 1 beschreven.

Sint Dionysiuskerk, Schinnen

Architectuur

De Sint Dionysiuskerk is een driebeukige basilicale kruiskerk met driezijdig gesloten koor, dakruiter en een toren van drie geledingen met ingesnoerde spits. De breukstenen onderbouw, met daarin een hergebruikt Romeins Korintisch kapiteel (2^e-3^e eeuw), stamt uit de vroege 12^e eeuw, evenals het eenbeukige middenschip. De mergelstenen zijbeuken werden in de 14^e eeuw toegevoegd. De zuidbeuk is in 1679 vernieuwd. In de 19^e eeuw werd de toren verhoogd (1829) en de zijbeuken verlengd (1878-'79). Bij de ingrijpende restauratie in 1916, onder leiding van W. Sprenger, werd de bakstenen bovenbouw van de toren in mergel vernieuwd en verhoogd. Ook vernieuwde men toen de zijbeuken en kreeg het middenschip stenen gewelven^{5,6,7}.

Interieur

Onder de inventaris vallen onder andere een romaans hardstenen doopvont (12^e eeuw) en een 16de-eeuws kruisbeeld, dat in 1900 aan een neogotische triomfbalk is bevestigd. Verder behoren tot de inventaris een preekstoel uit 1758, afkomstig uit Zinnik (België), kruiswegstaties van atelier Cuypers (1900) en een Verschuieren-orgel (1933). De muurschilderingen zijn van J. Verheyen (1951), de glas-in-

De beschrijvingen van architectuur, interieur, stedenbouw en cultuurhistorie in dit hoofdstuk zijn allen afkomstig uit de volgende openbare informatiebronnen:

⁵ Bron: Monumenten in Nederland - Limburg, Ronald Stenvert e.a. (2013)

⁶ Bron: Kerkgebouwen in Limburg (website), Stichting Databank Kerkgebouwen in Limburg (2023)

⁷ Bron: Redengevende omschrijving Rijksmonumenten, Rijkdienst voor Monumentenzorg (2023)

loodramen van het koor zijn vervaardigd naar ontwerp van Jac. Vonk (1957). Op het kerkhof achter het kerkgebouw bevinden zich drie stenen grafkruisen (1692, 1694 en 1737) en een Heilig Hartbeeld (1925).

Stedenbouw

Aan het kerkgebouw ligt een pastorie, kosterswoning en een kerkhof met een klein plein voor de pastorie. De kerk ligt op een kerkheuvel, omsloten door een kerkhofmuur. De kerkhofmuur is met medewerking van de gemeente recentelijk volledig gerestaureerd. De pastorie is net als het kerkgebouw een Rijksmonument. De pastorie is een blokvormig tweelaags pand uit 1759 met hardstenen segmentboogvensters.

Cultuurhistorie (kerkhistorie)

De kerk is van grote cultuurhistorische waarde voor het dorp en de gemeente. Het is het oudste kerkgebouw in de gemeente Beekdaelen, met bouwdelen uit de 12^e eeuw. De kerk is nauw verbonden met de historie van de gemeente. Daarnaast is de kerk de '*dekenale kerk*' van het dekenaat Schinnen. In de zomermaanden zijn er bij de Mariakapel ook enkele vieringen.

Figuur 06.1 Van links naar rechts aanzicht kerkgebouw vanaf kerkhof, Glas-in-lood koorramen van Jac Vonk en de pastorie naast het kerkgebouw

Sint Dionysius & Odiliakerk, Sweikhuizen

Architectuur

De Sint Dionysius en Odiliakerk is een eenbeukige kruiskerk met driezijdig gesloten koor en een dakruiter met ingesnoerde spits. De kerk werd in 1739 gebouwd op initiatief van Reinier Hagens. In de dakruiter hangt een door F. Chaudoir gegoten klok. In 1953-'54 kwam het huidige, grotere koor met Odiliakapel en transept tot stand naar ontwerp van J. Franssen. Aan de noordzijde van het koor werd een sacristie toegevoegd.

Interieur

Tot de kerkinventaris behoren een laatgotische preekstoelkuip (uit de 16de eeuw), een uit de kerk van Munstergeleen afkomstig barok altaar (1740) en in de Sint Odiliakapel een barok altaar (18de eeuw). Verder is er een oksaal (1851) en een door de firma Pereboom & Leyser gebouwd orgel (eerste helft 19de eeuw), dat sinds 1883 in Sweikhuizen staat. Verder zijn er in het kerkgebouw 10 glas-in-loodramen die het verhaal van de uitbreiding van de kerk in 1951-1955 vertellen.

Stedenbouw

Het kerkgebouw ligt midden in het dorp Sweikhuizen. De hoofdweg door het dorp leidt men langs het kerkgebouw. Op de gevel zijn gevelstenen ingemetseld met het jaartal van de bouw van het kerkgebouw, namelijk 1739. De kerk wordt hierdoor in de volksmond ook wel eens de '1739' genoemd en is een belangrijk historisch herkenningspunt in het dorp. Naast de kerk ligt een klein plein met enkele beelden van de patroonheiligen. De kerk bepaalt in grote mate de identiteit van het dorp.

Cultuurhistorie (kerkhistorie)

De kerk heeft een grote cultuurhistorische waarde. Sinds 1851 kent Sweikhuizen een Odiliadevotie. Oorspronkelijk werd Sint Odilia van Keulen vereerd, later ontstond er een verwarring met Odilia van de Elzas. Van beide Sint Odilias, patronessen van de blinden, bezit de kerk relieken. De kerk vervult nog altijd een belangrijke rol als bedevaartkaart. In juni/ juli vindt er jaarlijks een bedevaart plaats ter ere van Sint Odilia. Verder is er om de drie tot vier jaar in april of mei ter ere van Sint Odilia van de Elzas een bedevaart vanuit Sweikhuizen naar Mont Sint Odile in de Elzas. Bij de jaarlijkse bedevaart zijn veel vrijwilligers betrokken. De bedevaart trekt bedevaarders uit heel Nederland en omstreken (België en m.n. Duitsland). Daarnaast is het een klein en intiem kerkgebouw, dat populair is voor huwelijken.

Figuur 06.2 Van links naar rechts exterieur kerkgebouw en dorpsgezicht, interieur kerkgebouw, orgel en zijaltaar.

Sint Remigiuskerk, Schimmert

Architectuur

De kerk is een basilicale kruiskerk met drie beuken, voorzien van een vijfzijdig gesloten koor met zijkapellen. De kerk heeft een dakruiter en een brede zadeldaktoeren met een naaldspits. De kerk, opgetrokken uit blokken Nievelsteiner zandsteen, werd gebouwd tussen 1924 en 1926 volgens een traditioneel ontwerp met neoromaanse en neogotische invloeden, naar ontwerp van vader en zoon P. Cuypers en J. Cuypers. Deze verving een eerdere kerk uit 1832. In 1938 werd er een sacristie toegevoegd aan het gebouw. De kerktoren is in de tweede wereldoorlog beschadigd, de schade aan de toren werd in 1956 hersteld.

Interieur

Het interieur van de kerk wordt overkoepeld door mergelstenen kruisribgewelven. Binnenin bevindt zich een doopvont uit 1570, vervaardigd uit hardsteen. Een deel van de inventaris is afkomstig van de oude kerk en werd gemaakt door de Gebr. Ramakers, waaronder het Maria-altaar (19de eeuw) en de communiebank die omgevormd is tot een balustrade voor het zangkoor (1870). Ook zijn er twee marmeren altaren (St. Jozef en St. Gerardus) en een gepolychromeerd triomfkruis uit ongeveer 1926 te vinden. De gebrandschilderde glas-in-loodramen, ontworpen door J. Stassen, werden geplaatst in 1957 en 1975.

Stedenbouw

De Sint Remigiuskerk speelt een essentiële rol in de stedenbouwkundige context van Schimmert. Als een van de markante gebouwen van het dorp is de kerktoren een opvallend en beeldbepalend element in het landschap, zichtbaar vanaf de wijde omgeving. Het fungeert als een herkenningspunt en oriëntatiepunt voor zowel de lokale bewoners als bezoekers. De kerk en de bijbehorende pastorie uit 1898, gelegen achter de kerk, creëren een harmonieus ensemble dat het historische karakter van Schimmert versterkt. Beide gebouwen zijn erkend als Rijksmonumenten, wat hun belang in de stedenbouwkundige en erfgoedcontext benadrukt.

Cultuurhistorie (kerkhistorie)

De parochie Sint Remigius in Schimmert heeft een rijke geschiedenis die teruggaat tot de tijd van de Franse bisschop Remigius in Reims (eerste vermelding in 847). Schimmert begon als onderdeel van de proosdij van Meerssen (12^e eeuw), met kapellen in verschillende dorpen. Langzaam ontwikkelde

Schimmert zich tot een zelfstandige parochie, mogelijk in 1569, 1570 of 1583, tijdens een periode van verandering met de oprichting van het bisdom Roermond in 1559. Schimmert werd uiteindelijk een parochie met historische betekenis. Verder heeft Schimmert een bijzonder verleden omtrent de Montfortaanse congregatie. De Montfortanen vestigden zich in 1881 in Schimmert. Hun aanwezigheid in de regio is nog steeds voelbaar, tot op heden is er nog een actief Montfortaans klooster in het dorp gevestigd. Sinds 1973 zijn de Montfortanen ook betrokken bij de Sint Remigiuskerk, sinds toen zijn twee Montfortaanse paters benoemd tot pastoor in de parochiekerk van Schimmert. De kerk heeft een belangrijke rol gespeeld in het religieuze leven van de gemeenschap en wordt nog steeds actief gebruikt voor religieuze vieringen.

Naast haar religieuze functie fungeert de kerk ook als een plek van culturele en sociale betrokkenheid. Bezoekers en toeristen worden verwelkomd, met regelmatige openstellingen op dinsdag en woensdag. De gemeenschap komt ook samen voor speciale evenementen, zoals de traditie van ondernemers die snoep uitdelen aan kinderen op de vierde zondag van de vastenperiode. Bovendien worden er verschillende culturele evenementen georganiseerd, waaronder de jaarlijkse kerststallententoonstelling die bezoekers uit de hele regio aantrekt. Ook wordt er een Vrijwilligersavond gehouden om de inzet van vrijwilligers te waarderen.

Figuur 06.3 Van links naar rechts exterieur kerkgebouw, interieur kerkgebouw, pastorie en aanzicht plafond

Sint Stephanuskerk, Wijnandsrade

Architectuur

De eerste dateringen van de Sint Stephanuskerk in Wijnandsrade gaan terug tot de 14^e eeuw. De eerste kerk is waarschijnlijk door de familie von Bongart, kasteelheer van Wijnandsrade, gesticht. Dat verklaart ook haar ligging nabij de oude burcht en het kasteel. Van de oude kerk bestaat nog het koor. In 1750 was de kerk te klein. Baron von Bongart bood aan de kerk geheel op zijn kosten te laten herstellen en vergroten. Bij deze gelegenheid werd de toren afgebroken, vergroot en geheel opnieuw opgebouwd. Het werk was klaar in 1753. In 1943 werd de kerk door een bominslag in de toren bijna geheel verwoest. De kerk is na de oorlog nauwkeurig gerestaureerd en met twee traveeën uitgebreid. In 1992 raakte de kerk beschadigd als gevolg van een aardbeving, dit is in 1994 hersteld.

Interieur

In (en rondom) de kerk zijn diverse historische elementen te vinden, waaronder een 16^e-eeuws stenen grafkruis en een grafzerk uit 1519. Een beeldhouwde grafzerk van donkere Naamse steen, daterend uit ongeveer 1631, prijkt tegen de noordwand van het koor. Hierop is Freiherr Wilhelm von dem Bongart afgebeeld in ridderharnas, staande in een nis. In 1668 werd tegen het priesterkoor (boven de huidige sacristie) een Herenloge gebouwd, die de adellijke familie Von Bongart uitzicht bood op het altaar. Het huidige houten front met rococo-details en schuifvenster dateert uit het midden van de 18^e eeuw. Daarnaast is er een 18^e-eeuws houten kansel aanwezig in het koor, evenals gebrandschilderde ramen van glasatelier F. Nicolas. Het oorspronkelijke orgel van Pereboom & Leijser ging verloren in 1943 en werd vervangen door een modern orgel. De kerk biedt een rijke mix van historische architectuur en kunstwerken die haar unieke karakter versterken.

Stedenbouw

De Stephanuskerk ligt aan de rand van het dorp Wijnandsrade. Aan het westen grenst de kerk aan de slotgracht van kasteel Wijnandsrade, aan de oostkant ligt een vijver. De kerk wordt voor driekwart omgeven door een kerkhof. De historische verbondenheid met het kasteel is duidelijk bewaard gebleven. De combinatie van de kerk, het omliggende kerkhof, het kasteel & slotgracht en de vijver vormen een bijzonder stedenbouwkundig geheel.

Cultuurhistorie (kerkhistorie)

De Sint Stephanuskerk in Wijnandsrade heeft een grote cultuurhistorische waarde die verweven is met de geschiedenis en groei van het dorp. De kerk van Wijnandsrade heeft door de tijd heen veel meegemaakt, en het blijft een waardevolle plaats die niet alleen de gelovigen, maar ook geschiedenis- en cultuurliefhebbers aantrekt. Het is een tastbaar stukje erfgoed dat de tradities, verhalen en gemeenschap van dit dorp met zich meedraagt.

Figuur 06.4 Van links naar rechts exterieur kerkgebouw, interieur kerkgebouw richting priesterkoor en richting orgel (eerste drie foto's door kerkfotografie Nederland) en ensemble kasteel, slotgracht & kerkgebouw.

Sint Lambertuskerk, Oirsbeek

Architectuur

De Sint Lambertuskerk is een tweebeukige kerk voorzien van een rond gesloten koor met crypte en een ongelede toren met peervormige spits. De met mergelstenen speklagen uitgevoerde toren stamt van 1514 en kreeg in de 18de eeuw de huidige spits. Tegen de toren staat de St.-Jozefkapel. Later is de rest van het kerkgebouw in dezelfde stijl opgebouwd. Deze kwam in 1953 tot stand naar ontwerp van F.P.J. Peutz ter vervanging van een voorganger uit 1830. Enkele restanten van een 12de-eeuwse voorganger zijn in de westelijke schipwand behouden gebleven.

Interieur

Tot de inventaris behoren een beeld van Maria op de maansikkel (15de eeuw), enkele 18de-eeuwse altaren, een herenbank met het wapen van de familie de Limpens (1871) en kruiswegstaties uit het atelier van W. Houtermans (1883). Het door J. Binvignat in 1828 gebouwde orgel staat sinds 1841 in Oirsbeek. In de kerk staan enkele 17de- en 18de-eeuwse hardstenen grafkruizen. Tegen de westelijke torenmuur bevindt zich een grafmonument voor familie de Limpens († 1840, † 1842). Verder is er een door Ch. Vos vervaardigd monument (1968) ter herinnering aan mr. E. de Limpens († 1886). Daarnaast is er in de kerk het reliëf van het gebeente van Sint Gerlach aanwezig. Deze wordt bij het hoofdaltaar tentoongesteld in de reliëfmonstrans van geslagen geel koper (20e eeuw).

Stedenbouw

Naast de kerk ligt de voormalige pastorie (noordzijde) en de voormalige kapelanie (westzijde), respectievelijk gebouwd in de tweede helft van de 18de eeuw en de eerste helft van de 19de eeuw. Het kerkgebouw, voormalige pastorie en voormalige kapelanie zijn allen rijksmonumenten. Samen met het plein voor het kerkgebouw en het kerkhof achter de kerk vormt dit een hoogwaardig geheel.

Cultuurhistorie (kerkhistorie)

De kerk is van grote cultuurhistorische waarde voor het dorp en de gemeente. De oudste bouwdelen van het gebouw dateren terug tot de 12^e eeuw, en de kerktoren is gebouwd in 1514. De kerk is nauw verbonden met de historie van de gemeente. Daarnaast is bijzonder dat er een reliek van Gerlach aanwezig is in het kerkgebouw. Tot en met omstreeks 1960 werd jaarlijks een Gerlachusdevotie gehouden, als devotie tegen veeziekten.

Figuur 06.5 Van links naar rechts exterieur kerkgebouw, interieur kerkgebouw (foto door kerkfotografie Nederland), glas-in-loodraam (foto door kerkfotografie Nederland), kerkhof met zicht op kerkgebouw.

Sint Gertrudiskerk, Jabeek

Architectuur

De Sint Gertrudiskerk is een driebeukige basilicale kerk met een driezijdig gesloten koor en een toren van vier geledingen met naaldspits. De toren verrees in de tweede helft van de 15de eeuw. De oude kerk werd in 1858-'59 vervangen door de huidige neogotische kerk naar ontwerp van P.J.H. Cuypers. De kerk valt op door het middenstuk met roosvenster. Het was de eerste kerk van architect P.J.H. Cuypers. In de toen verhoogde toren hangt een door J.B.N. Gaulard gegoten klok. Op het ommuurde kerkhof staat een opbaarhuisje uit circa 1860.

Interieur

Het orgel is in 1868 vervaardigd door de bekende orgelbouwers gebroeders Müller. Het Rijksmonumentale tweeklaviers orgel heeft een transmissiesysteem dat uniek is voor Limburg, en Nederland. De gebrandschilderde ramen in de zijbeuken zijn uit 1920, de andere ramen boven het hoogaltaar zijn van 1931.

Stedenbouw

De kerk ligt aan de hoofdstraat van Jabeek op een kerkheuvel en omsloten door een ommuurd kerkhof. Voor de muur om de kerk ligt een klein grasveld. De pastorie ligt aan de overzijde van de straat. Door zijn opvallende uitstraling en ligging vormt het kerkgebouw een belangrijk historisch herkenningspunt voor Jabeek.

Cultuurhistorie (kerkhistorie)

De Sint Gertrudiskerk in Jabeek heeft een rijke cultuurhistorie die diep geworteld is in het verleden van de gemeenschap. De oorsprong van de kerk gaat terug tot de middeleeuwen, toen het nog een bescheiden kapel was. Gedurende de eeuwen heeft de kerk zich ontwikkeld en uitgebreid tot de indrukwekkende parochiekerk die vandaag de dag te zien is. In het verleden trokken pelgrims op 17 maart naar Jabeek om Sint Gertrudis te vereren (sinds 1669), waarbij er missen werden gehouden en 'Gertrudiswater' werd gewijd. Hoewel bedevaarten tegenwoordig niet meer plaatsvinden, wordt het Sint Gertrudisbeeld nog steeds meegedragen in de jaarlijkse Bronkprocessie door het dorp.

Figuur 06.6 Van links naar rechts exterieur kerkgebouw, interieur kerkgebouw, Rijksmonumentaal orgel en glas-in-lood-roosraam.

Sint Clemenskerk, Hulsberg

Architectuur

De Sint Clemenskerk is een basilicale kruiskerk met drie beuken en een driezijdig gesloten koor, voorzien van een vieringtorentje en een toren met achtkantige spits. In 1908 werd het huidige koor, samen met twee sacristieruimten, toegevoegd naar ontwerp van J. Cuypers en J. Stuyt. In 1930 werden het schip, het transept en de bovenbouw van de toren vernieuwd in een ontwerp met neoromaanse elementen van J. Cuypers. Binnenin wordt het interieur gedekt door een tongewelf.

Interieur

De kerk herbergt enkele waardevolle interieurelementen. De inventaris omvat een hardstenen doopvont uit het jaar 1622 en een orgel dat in 1871 werd gebouwd door Pereboom & Leyser. Daarnaast bevat de kerk een waardevolle inventaris, vervaardigd door atelier Cuypers in 1930, waarvan de kruiswegstaties en het hoofdaltaar (~1900) en fragmenten van de communiebank & de preekstoel zijn bewaard gebleven. De gebrandschilderde ramen in de kerk zijn het werk van H. Truyen en dateren uit 1967.

Stedenbouw

De kerk heeft een unieke waarde door een prominente positie op een kerkheuvel in het dorp Hulsberg. Deze dominante situering draagt in hoge mate bij aan het karakteristieke uiterlijk van het dorp en geeft het een bijzondere uitstraling. De kerk is daardoor van grote betekenis voor het aanzien en de identiteit van Hulsberg. Rondom het kerkgebouw ligt een kerkhof omsloten door een kerkhofmuur met ijzeren hekwerk, ook ontworpen door J. Cuypers. De overige bebouwing in de dorpskern is rondom gesitueerd. Tegenover de kerk ligt de pastorie die bewoond wordt door de pastoor.

Cultuurhistorie (kerkhistorie)

De Sint Clemenskerk in Hulsberg heeft een aanzienlijke cultuurhistorische waarde die verweven is met de religieuze tradities en de lokale gemeenschap. Als een actief centrum van religieuze diensten, speelt de kerk een cruciale rol in het behoud van tradities. Jaarlijks neemt de parochie deel aan de Sint Rochusmarkt, waarmee de kerk de betrokkenheid bij het lokale sociale leven versterkt. Het evenement brengt de gemeenschap samen en benadrukt het belang van de kerk als een verbindend symbool binnen het dorp. Regelmatig zijn er bijzondere vieringen, zoals themavieringen door het Combo Koor Mozaïk, kinderwoorddiensten, nachtmissen met Kerstmis en de jaarlijkse processie.

Figuur 06.7 Van links naar rechts exterieur kerkgebouw, interieur kerkgebouw, aanzicht van onder aan de kerkheuvel

Sint Eligiuskerk, Schinveld

Architectuur

De Sint Eligiuskerk is een neogotische kruiskerk, voorzien van een driezijdig gesloten koor en een kerktoeren van vijf geledingen met een ingesnoerde naaldspits. Deze imposante kerk, met geglazuurde profielstenen, werd gebouwd tussen 1889 en 1890 naar het ontwerp van Johannes Kayser, op de plek van een vroegere dorpskerk. De toren dateert uit ongeveer 1500 en werd in 1902 verhoogd. In 1956 werd er een interne verbouwing uitgevoerd en werden kinderkapellen toegevoegd, naar de ontwerpen van A. Swinkels. De kerk is in 1993 – '94 zorgvuldig gerestaureerd.

Interieur

In de dagkapel staat een uit 1859 rood marmeren doopvont. De kerk bevat een ingemetselde Gallo-Romeinse vijzel die als wijwatervat in gebruik is. Tot de inventaris behoren verder kerkbanken en biechtstoelen uit circa 1900. De kerk bevat glas-in-loodramen van Jacques Verheyen. Verder staat in de kerk een in 1904 gebouwd neogotisch orgel (P.J. Vermeulen en Zn.) met hergebruikte onderdelen van het oude orgel van de Gebr. Müller (1873).

Stedenbouw

Naast de Sint Eligiuskerk bevindt zich de pastorie, een fraai wit gepleisterd herenhuis uit circa 1890, voorzien van decoratieve stucwerkelementen die het geheel een sfeervolle uitstraling geven. Samen vormen ze een bijzondere en historisch locatie die het culturele erfgoed van de omgeving weerspiegelt.

Cultuurhistorie (kerkhistorie)

De Sint Eligiuskerk in Schinveld heeft een geschiedenis die teruggaat tot de 11e eeuw, toen het een zelfstandige parochie werd na een periode van 400 jaar bij de parochie Gangelt (Duitsland) te hebben behoord. De kerk is vernoemd naar de patroonheilige, Sint Eligius, en was het middelpunt van talloze pelgrims die naar Schinveld kwamen om genezing te zoeken. De Sint Eligiuskerk blijft een belangrijk cultureel erfgoed en een symbool van religieuze betekenis voor de gemeenschap in Schinveld. Jaarlijks vindt er een bijzondere viering plaats rondom de patroonheilige 'Sint Eligius'.

Figuur 06.8 Van links naar rechts exterieur kerkgebouw, interieur kerkgebouw richting priesterkoor, zijkapel met afgesloten glazenwand en glas-in-loodraam (foto 3 en 4 door kerkfotografie Nederland).

Sint Bavokerk, Nuth

Architectuur

De Sint Bavokerk is een eenbeukige kruiskerk met lage zijbeuken, een transept en een rond gesloten koor met omgang. Het heeft ook een vieringkoepel en een toren met een knobbelspits. In 1763 werd een nieuw schip met toren gebouwd, ontworpen door Laurenz Mefferdatis uit Aken, ter vervanging van een 12^e-eeuwse voorganger. Een altaarsteen is bewaren gebleven van de 12^e-eeuwse voorganger. Het oude koor werd in 1840 vernieuwd. In de jaren 1922-1924 werd het huidige koor, het transept met een lage vieringkoepel en de zijbeuken van het schip gebouwd naar het ontwerp van N. Ramakers.

Interieur

Het interieur is rijk aan historische en religieuze elementen. Belangrijke elementen zijn de vijf ramen in het koorgedeelte vervaardigd door Oidtmann (1924). Het altaar in de absis is barok uit 1767. De kerk bevat meerdere zijaltaren, een preekstoel, diverse houten beelden en een middeleeuwse doopvont uit de 12^e of 13^e eeuw. Relikwieën van de patroonheiligen, H. Bavo en H. Donatus, worden ook bewaard in de kerk. In de tweede helft van de 18^e eeuw (~1770) werd een orgel in de kerk geplaatst. Dit orgel is in 1943 vervangen door een nieuw orgel (door Verschueren Orgelbouw) in de kas van het vorige orgel. Dit orgel is door dezelfde firma in 1981 opnieuw vervangen door een (vermoedelijke) reconstructie van het 18^e-eeuwse orgel.

Stedenbouw

De Sint Bavokerk is centraal gelegen in het dorp, omgeven door de dorpsstraat. Aan de noordzijde bevindt de kerk zich op hetzelfde niveau als de straat, terwijl de zuidzijde duidelijk hoger ligt dan het straatniveau. Tussen de straat en de kerk is een groen grasveld aangelegd, waarin grafkruisen te vinden zijn. Aan de westkant van de kerk leiden trappen naar de ingang. Deze stedenbouwkundige kenmerken benadrukken de prominente rol van de kerk in het dorp en versterken het karakteristieke beeld van het centrum.

Cultuurhistorie (kerkhistorie)

De naam van de kerk is afgeleid van de Heilige Bavo, wiens relikwieën de kerk in bezit heeft, geschonken door het kapittel van de Sint Baafs in Gent. Alle voornoemde interieur en exterieur elementen vertellen het verhaal van een rijke cultuurhistorie die deze kerk tot een uniek en waardevol religieus monument maakt.

Figuur 06.9 Van links naar rechts exterieur kerkgebouw, interieur kerkgebouw richting priesterkoor en richting orgel en enkele van de glas-in-loodramen.

O.L.V. Onbevlekt Ontvangenkerk, Amstenrade

Architectuur

De Onze-Lieve-Vrouw Onbevlekt Ontvangenkerk is een driebeukige hallenkerk met een driezijdig gesloten koor voorzien van een omgang, dubbel transept en twee torens met ingesnoerde spits. Het schijntransept omvat aan de zuidzijde de sacristie en aan de noordzijde de grafelijke kapel, met een grafkelder voor J.B. graaf De Marchant et d'Ansembourg en zijn familie, die een belangrijk deel van de

kerkbouw heeft gefinancierd. In 1932 werd het transept verdubbeld en het koor herbouwd in oostelijke richting, en tevens voorzien van een omgang, naar een ontwerp van J. Cuypers en P. Cuypers. De pastorie is een laat 18^e-eeuws tweelaags middenganghuis met elegante hardstenen vensteromlijstingen en heeft tot 1856 dienstgedaan als rentmeesterwoning van Huis Amstenrade.

Interieur

Het interieur van de kerk wordt versierd door gestukadoorde houten kruisribgewelven. In de grafelijke kapel zijn vier wapenborden te vinden, evenals diverse grafzerken die teruggaan tot 1719. Uit de bouwtijd van de kerk stammen een neogotisch altaar en een neogotische preekstoel, beiden ontworpen door C. Weber en uitgevoerd door beeldhouwer Van Haeff. Het orgel, gebouwd door Pereboom & Leyser in 1865, heeft mogelijk een neogotische orgelkast ontworpen door C. Weber.

Stedenbouw

Het kerkgebouw is strategisch gelegen op korte afstand van het imposante kasteel Amstenrade, wat de historische band tussen beide benadrukt. De kerk bevindt zich verscholen aan de rand van de dorpskern van Amstenrade, grenzend aan de parkeerplaats van kasteel Amstenrade. Haar karakteristieke silhouet, met de dubbele torens met ingesnoerde spits en het driezijdig gesloten koor, domineert het lokale landschap en vormt een herkenbaar baken voor de gemeenschap. Al met al vormt de Kerk van O.L.V. Onbevlekt Ontvangen een beeldbepalend en betekenisvol monument binnen het dorpsgezicht van Amstenrade.

Cultuurhistorie (kerkhistorie)

De kerk is op een korte afstand gelegen van kasteel Amstenrade, en de historische verbondenheid tussen beide is duidelijk zichtbaar in het kerkgebouw. Binnenin de kerk bevindt zich een privé transept met een eigen graftombe voor de adellijke familie. Tot op de dag van vandaag blijft de Gravin en haar familie betrokken bij de kerk en wonen ze nog steeds regelmatig de zondagsdiensten bij, waar ze hun vaste plaats innemen. De kerkhistorie weerspiegelt daarmee niet alleen de religieuze betekenis van de gemeenschap, maar ook de hechte band tussen de adellijke familie en het kerkelijk erfgoed.

Figuur 06.10 Van links naar rechts exterieur kerkgebouw, interieur kerkgebouw met zicht op altaar en zicht op orgel, privé transept adellijke familie (alle foto's van kerkfotografie Nederland).

Sint Jozefkerk, Doenrade

Architectuur

De Sint Jozefkerk is een eenbeukige kerk met driezijdig gesloten koor en een toren van drie geledingen met traptoren en tentdak. Deze neogotische kerk verrees in 1871-'72 naar ontwerp van A.C. Bolsius. De in Doenrade geboren vicaris-generaal monseigneur J.C. Warblings van het bisdom Luik, betaalde mee aan de bouw en maakte een zelfstandige parochie met kerk in Doenrade mogelijk. De vicariaatswoning en pastorie met koetshuis werd in 1878 gebouwd in opdracht van J.C. Warblings in een combinatie van neogotische en chaletstijl-vormen en met een achtzijdige toren. De bijzondere architectuurhistorische waarden van het geheel worden bepaald door de Luikse invloeden, neogotische bouwstijl, de esthetische kwaliteit en het materiaalgebruik. Met name bij het Warblingshuis bestaat een bijzondere samenhang tussen ex- en interieur.

Interieur

Tot te inventaris behoort het in 1965 geplaatste Verschuieren orgel. Daarnaast zijn er door de firma F. Nicolas & Zonen vervaardigde glas-in-lood ramen uit 1922 en 1924. Het altaar (1931) en de preekstoel (1929) zijn van de firma J.W. Ramakers.

Stedenbouw

De Vicariaatswoning en pastorie met koetshuis, allen gebouwd in neogotische stijl onder architect Bolsius vormen een uniform geheel in deze kern. In de periode 2017-2019 is de vicariaatswoning en koetshuis herbestemd tot zes appartementen, die beheerd worden door de Mutsaertstichting (jeugdzorg). Tijdens deze herbestemming is de torenspits van het Warblingshuis terug geplaatst. Er liggen ook plannen om de voormalige pastorie te herbestemmen, wanneer deze niet meer bewoond is.

Cultuurhistorie (kerkhistorie)

Het geheel van kerkgebouw, begraafplaats en Warblingshuis is van grote cultuurhistorische waarde voor het dorp en de gemeente. De Sint Jozefkerk in Doenrade is een gemeentelijk monument. De voormalige vicariaatswoning met koetshuis en pastorie zijn Rijksmonumenten. Op het kerkhof bevindt zich het familiegraf van Warblings. Het grafmonument werd in 1889 door de firma Laboureur et Filles in Jupile (België) vervaardigd. Het grafmonument is ook een Rijksmonument. Het kerkgebouw wordt incidenteel gebruikt door de fanfare of het koor als repetitieruimte, daarnaast wordt het enkel religieus gebruikt.

Figuur 06.11 Van links naar rechts luchtfoto Warblingshuis, pastorie, kerkgebouw en kerkhof, interieurfoto (door kerkfotografie Nederland), familiegraf Warblings en een van de glas-in-loodramen.

Sint Clemenskerk, Merkelbeek

Architectuur

De Sint Clemenskerk is een neogotische driebeukige kerk met een driesijdig gesloten koor en een ingebouwde toren van drie geledingen met een ingesnoerde naaldspits. De bouw van deze kerk, volgens de plannen van J. Kayser, vond plaats tussen 1876 en 1878. Later, in 1935, onderging de kerk een uitbreiding waarbij het oorspronkelijke koor werd vervangen door een transept en koorpartij in neogotische stijl, ontworpen door J. Franssen. Tussen 1972 en 1973 heeft de kerk een zorgvuldige restauratie ondergaan.

Interieur

In de kerk bevinden zich glas-in-loodramen, vervaardigd door de Gebr. Den Rooijen. Het interieur is in 2006 in zijn geheel opnieuw is geschilderd. In 1929 plaatste Pereboom een nieuw orgel, ter vervanging van een voorganger uit 1858.

Stedenbouw

De kernzone van Merkelbeek wordt gekenmerkt door de bebouwing langs de Kerkstraat. Hoewel de kerk zelf niet als expliciete waarde wordt genoemd in de *'nota ruimtelijke kwaliteit van de gemeente Beekdaalen'*, heeft het kerkgebouw historische en culturele betekenis voor het dorp. Naast de kerk

bevindt zich een klooster, dat momenteel nog bewoond wordt door enkele zusters. Tegenover de kerk staat het voormalige gemeentehuis van Merkelbeek, dat is omgebouwd tot een kantoorpand. Aan de achterkant van de kerk bevindt zich een grasveld met daarnaast de begraafplaats die beheerd wordt door de gemeente.

Cultuurhistorie (kerkhistorie)

De Sint Clemenskerk in Merkelbeek heeft een kerkhistorie die teruggaat tot de middeleeuwen. De oorspronkelijke kerk werd vermoedelijk in de 12e eeuw gesticht, maar de huidige neogotische kerk dateert uit 1876-'78. In 1935 werd het kerkgebouw nogmaals vergroot. De kerk wordt voornamelijk gebruikt voor religieuze doeleinden, zoals de zondagsmis, religieuze feestdagen, doopsels, communies, huwelijken en uitvaarten.

Figuur 06.12 Van links naar rechts exterieur kerkgebouw, interieur kerkgebouw, altaar en glas-in-loodramen (laatste foto van kerkfotografie Nederland).

Sint Lambertuskerk, Bingelrade

Architectuur

De Sint Lambertuskerk is een eenbeukige kerk met aan weerszijden zijkapellen en een getrappt westwerk met een centrale zadeldak. Het ontwerp van de kerk is afkomstig van J.E. Schoenmaekers. De kerk is opgetrokken uit gelige bakstenen en combineert zowel neogotische als zakelijk-expressionistische elementen.

Interieur

Tot de inventaris behoren delen van de 18e-eeuwse zijaltaren die afkomstig zijn uit de voormalige dorpskerk. Rechts van het hoofdaltaar bevindt zich het Apolloniabeeld, geplaatst op een bakstenen console. De Apolloniareliek ligt in het altaargraf op het priesterkoor. In de devotiekapel, gelegen aan de rechterkant van de hoofdingang, is een gebrandschilderde voorstelling van Apollonia te zien in een klein spitsboograam. Het orgel dateert uit 1936 en is vervaardigd door Verschueren Orgelbouw, ter vervanging van een voorganger uit 1913. Bij de constructie van het nieuwe orgel zijn enkele elementen van het oude orgel verwerkt.

Stedenbouw

De kerk is centraal gelegen in het dorp en fungeert als een belangrijk herkenningspunt in de omgeving. De bebouwing in de directe omgeving van de kerk bestaat uit gevarieerde bebouwing en een schoolgebouw. De kerk ligt op een heuvel en is goed zichtbaar in de wijde omgeving. De pastorie is direct met het kerkgebouw verbonden. De kerk en pastorie hebben geen monumentale status. Al met al draagt de stedenbouwkundige context van de Sint Lambertuskerk in Bingelrade bij aan de culturele identiteit van het dorp.

Cultuurhistorie (kerkhistorie)

De Sint Lambertuskerk in Bingelrade heeft een rijke cultuurhistorie, waarin de verering van Sint Apollonia een opvallende rol speelde. Deze verering vond jaarlijks plaats ter ere van Apollonia, en het oudste verslag hierover dateert uit 1879. Op 9 februari vierde het dorp Bingelrade een feest ter ere van

Apollonia, met een speciale mis en een optreden van een zangvereniging. Door de jaren heen nam de Apolloniaverering af en tegenwoordig is er geen sprake meer van een bijzondere parochiële verering. Echter, de naam 'Apollonia' blijft nog steeds in gebruik bij de R.K. Vrouwenbond van Bingelrade. Tegenwoordig wordt de kerk incidenteel gebruikt door verenigingen uit het dorp voor opvoeringen, waarbij de ruimte rondom het altaar eenvoudig vrij te maken is.

Figuur 06.13 Van links naar rechts exterieur kerkgebouw, interieur kerkgebouw, glas-in-loodraam bij de entree.

Sint Petrus Canisiuskerk, Puth

Architectuur

De Sint Petrus Canisiuskerk is een, uit gele bakstenen opgetrokken, kruiskerk met driezijdig gesloten koor en een terzijde geplaatste toren met tentdak en aan de andere zijde een kapel. De kerk werd in 1930-'31 gebouwd naar ontwerp van C.J.H. Franssen en J. Franssen. De zakelijk-expressionistische pastorie dateert uit dezelfde periode.

Interieur

Tot het interieur behoren de wandschilderingen in het priesterkoor. Deze zijn in 1957 aangebracht door Pieter Geraedts als vervanging van de oorspronkelijke muurschilderingen (1934) van G. Tielens. De aanwezigheid van glas-in-loodramen uit de bouwtijd en abstracte glas-in-loodramen van atelier Langenhuijzen in de pastorie, dragen bij aan het interieurenssemble van het kerkgebouw en de pastorie. In de kerk staat een door de gebroeders Vermeulen vervaardigd orgel (1938).

Stedenbouw

Als een belangrijk element in het dorp Puth fungeert de kerk, en met name de kerktoeren, als historisch herkenningspunt voor de gemeenschap. Het kerkgebouw en pastorie zijn gelijktijdig gebouwd en vormen een uniform geheel. De gemeente is voornemens om een gemeentelijk monumentale status aan het kerkgebouw toe te kennen.

Cultuurhistorie (kerkhistorie)

De rol als cultureel en religieus centrum van het kerkgebouw is beperkt. Het gebouw is door teruglopende belangstelling in 2022 aan de eredienst onttrokken. Het kerkgebouw staat sindsdien leeg.

Figuur 06.14 Van links naar rechts exterieur kerkgebouw, interieur kerkgebouw, pastorie (in zelfde stijl) en glas-in-loodraam.

Sint Servatiuskerk, Vaesrade

Architectuur

De Sint Servatiuskerk is een kruiskerk voorzien van zijkapellen, een koor met straalkapellen en een terzijde geplaatste toren met spits. De kerk kwam in 1929-'30 tot stand in expressionistische vormen naar ontwerp van N. Ramakers ter vervanging van een voorganger met bouwdelen uit 1596.

Interieur

Tot de inventaris behoren enkele kerkbanken en een hardstenen doopvont uit de eerste helft van de 19de eeuw en kerkbanken en twee biechtstoelen uit dezelfde bouwtijd. De gebrandschilderde ramen zijn van G. Tielens (circa 1930). Op het verhoogde gedeelte van de kerk, aan de balustrade van het oxaal, is een muurschildering te vinden die in 1933 door Tielens is gemaakt. Deze schildering toont een afbeelding van de heilige Servatius in het Limburgse landschap. Deze schildering is na de renovatie behouden gebleven in het dorpshuis.

Stedenbouw

De ligging van de Servatiuskerk is centraal in het dorp. De kerktoren is een herkenningspunt in de omgeving. De pastorie uit 1880 en het kerkgebouw vormen een stedenbouwkundig geheel.

Cultuurhistorie (kerkhistorie)

De Sint Servatiuskerk is in 2021-2022 gedeeltelijk herbestemd tot deels gemeenschapshuis/ deels kerkgebouw. Het gebouw is hierdoor multifunctioneel in gebruik. Ongeveer een derde van het kerkgebouw is in stand gehouden als sacrale ruimte voor de eredienst. Het religieuze deel is met een wand volledig afgesloten van het maatschappelijke deel (zie afbeelding). Het kerkgebouw heeft hiermee een passende maat gekregen voor het huidige en toekomstige aantal kerkgangers.

Figuur 06.15 Van links naar rechts exterieur kerkgebouw, interieur kerkgebouw richting priesterkoor, glas-in-loodraam (foto 2 en 3 door kerkfotografie Nederland) en scheidingswand gezien vanuit het nieuwe dorpshuis.

07 Scenario's

In dit hoofdstuk worden enkele denkrichtingen voor toekomstig gebruik voor de kerkgebouwen in Beekdaelen beschreven. De scenario's die in dit hoofdstuk worden gepresenteerd, zijn geen concrete oplossingen voor leegstand of herbestemming van kerkgebouwen, maar bieden eerste aanknopingspunten voor de toekomst. Deze toekomstige mogelijkheden zijn ontstaan uit gesprekken met kerkeigenaren en omgevingsdialogen, waarbij een breed scala aan inzichten en ideeën is verzameld. De meeste inzichten en ideeën komen dan ook direct voort uit de gevoerde gesprekken. Na het opstellen van de kerkendialoog hebben kerkeigenaren de mogelijkheid om hun voorkeursscenario's verder te ontwikkelen. Hierbij kan in samenspraak met de gemeente worden overlegd en kunnen beschikbare subsidies worden benut ter ondersteuning van verdere planvorming.

Voor de uitwerking van de bouwstenen voor scenario's wordt voortgebouwd op het afwegingskader uit hoofdstuk 6. Aan dit afwegingskader worden enkele beleidsstrategieën gekoppeld, en vanuit de beleidsstrategie en een beschrijving van de mogelijkheden zal op basis van de verzamelde input een aantal richtinggevende scenario's worden beschreven. Deze scenario's zullen helpen om een helder beeld te krijgen van mogelijke toekomstige ontwikkelingen met betrekking tot de kerkgebouwen.

07-1 Mogelijkheden voor kerkgebouwen

Als het gaat over de toekomst van een kerkgebouw, zijn er op hoofdlijnen zes mogelijkheden. De eerste mogelijkheden, met behoud van de religieuze functie, zijn:

1. Een volledige religieuze functie: het kerkgebouw behoudt volledig zijn monofunctionele religieuze functie. Voorzien wordt dat het gebouw ook in de toekomst nog met hoofdzakelijk religieus gebruik behouden zal blijven.
2. Een religieuze functie met nevenfuncties: het kerkgebouw behoudt zijn religieuze (hoofd)functie. Voor de tijden dat het kerkgebouw leeg staat wordt er gekeken hoe er met respect voor de geloofsfunctie een breder medegebruik in het gebouw kan worden toegelaten.
3. Een gedeeltelijke religieuze functie met nevenbestemmen van een deel van het gebouw: een deel van het kerkgebouw blijft ter beschikking van de religieuze functie, de rest van het gebouw krijgt een nevenbestemming.

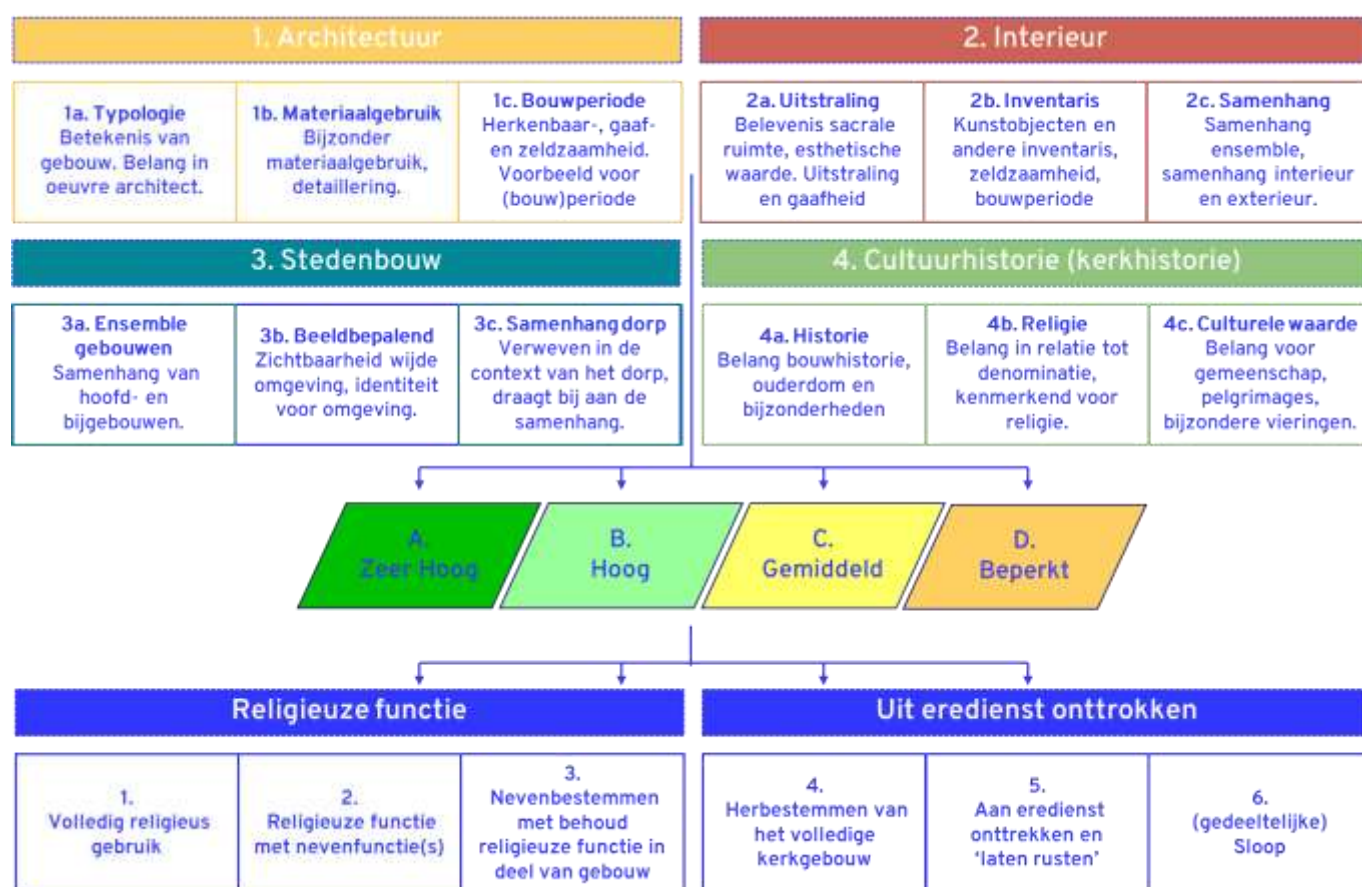
Behoudt het gebouw geen religieuze functie meer dan komen er andere scenario's in beeld. Het betekent dat het kerkgebouw aan de eredienst onttrokken moet worden.

4. Herbestemmen van het kerkgebouw: alternatief voor het slopen van het gebouw is het zoeken naar een nieuwe bestemming voor het kerkgebouw. Ongeveer één op de vijf kerkgebouwen in Nederland zijn herbestemd. Hiermee zijn er voldoende voorbeelden van succesvolle herbestemmingen van kerkgebouwen.
5. Aan de eredienst onttrekken en 'laten rusten': Een andere optie is om niets meer met het gebouw te doen en na onttrekking aan de eredienst het gebouw te 'laten rusten'. Bij (rijks)monumentale kerkgebouwen rust er nog een zorgplicht bij de gebouweigenaar om het noodzakelijke onderhoud aan het gebouw uit te blijven voeren. Het 'laten rusten' kan een mogelijkheid zijn als er niet direct een nieuwe bestemming voor het gebouw kan worden gevonden. Geadviseerd wordt om actief een nieuwe bestemming te zoeken.

6. (Gedeeltelijke) sloop van het kerkgebouw: Een laatste, vaak niet wenselijke optie, is het (gedeeltelijk) slopen van het kerkgebouw. In het verleden zijn al een aantal kerkgebouwen gesloopt. Door de monumentale status van veel kerkgebouwen is er een steeds grotere bescherming tegen het slopen van kerkgebouwen. Daar waar kerkgebouwen niet monumentaal zijn en de wens vanuit de kerkeigenaar is om tot sloop over te gaan, is dit een haalbaar scenario.

07-2 Handelingskader scenario's op basis van waarderingen

De doelstelling van de beoordeling in hoofdstuk 6 is het geven van richting aan de afweging om te komen tot toekomstscenario's voor kerkgebouwen. Het biedt een verkennend inzicht in de afweging van de waarden van een kerkgebouw die gekoesterd moeten worden. Wesselink (2018) verbindt aan de afweging van kerkgebouwen 4 categorieën met 'beleidsstrategieën'. Schematisch is dit weergegeven in figuur 07.1 en verder omschreven in tabel 07.1. Deze voorstellen voor beleidsstrategieën zijn gekoppeld aan de 6 mogelijkheden die kerkeigenaren hebben van 'behoud in religieus gebruik' tot 'sloop'. De afweging van de waarden (uit H.6) zullen als richtinggevend instrumentarium gebruikt worden voor het beschrijven van toekomstscenario voor de kerkgebouwen in de gemeente Beekdaelen.

Figuur 07.1 Opties toekomstige bestemmingsmogelijkheden kerkgebouwen.

Waardering (zie h.6)	Voorgestelde beleidsstrategie op basis van afwegingskader (Wesselink, 2018)	Optie bestemmings- mogelijkheden (uit figuur 07.1)
A. Zeer Hoog	Behoud is het uitgangspunt; functie voor de eredienst; passend nevengebruik	Optie 1 of 2
B. Hoog	Functie voor de eredienst; nevenbestemming; passende (gedeeltelijke) herbestemming.	Optie 1, 2 of 3
C. Gemiddeld	(Beperkte) functie voor de eredienst; nevenbestemming; verschillende wijzigingen mogelijk; (gedeeltelijke) sloop indien nodig	Optie 2, 3, 4, 5 of 6
D. Beperkt	(Beperkte) functie voor de eredienst; nevenbestemming; herbestemming; (gedeeltelijke) sloop indien nodig	Optie 3, 4, 5 of 6

Tabel 07.1 Handelingskader scenario's op basis van beleidsstrategieën uit afwegingskader hoofdstuk 6

07-3 Inspiratiekaart her-, nevenbestemmen en nevengebruik

RO groep heeft een inspiratiekaart ontwikkeld voor her-, nevenbestemmen en nevengebruik van kerkgebouwen. Deze inspiratiekaart geeft inzicht in voorbeelden van het anders bestemmen of (deels) anders gebruiken van kerkgebouwen. Hierin staan voorbeelden van opties 2, 3, 4, 5 en 6 uit figuur 07.1. Op basis van de inspiratiekaart kunnen kerkbesturen in een volgende stap, als herbestemmen of nevengebruik ter sprake komt, gericht zoeken naar oplossingen voor een toekomstbestendige duurzame invulling van de kerkgebouwen. Als ondersteunend middel is de inspiratiekaart tijdens de tweede projectgroepen met kerkbesturen gebruikt om denkrichtingen bij de kerkgebouwen uit te werken. De inspiratiekaart is te bereiken via onderstaande link of door het scannen van de QR-code: https://www.google.com/maps/d/edit?mid=1e3qqjGY2fC59q3_aM0vCar150-1epcTF&usp=sharing

Figuur 07.2 Voorbeeld uit inspiratiekaart nevengebruik, her- en nevenbestemmen van kerkgebouwen. De verschillende kleuren geven verschillende nieuwe gebruiksfuncties aan, zie legenda.

07-4 Richtinggevende toekomstscenario per kerkgebouw

In deze paragraaf wordt een blik geworpen op de toekomst van verschillende kerkgebouwen, waarbij voor elk individueel gebouw richtinggevende toekomstscenario's zijn uitgewerkt. De scenario's worden in grote lijnen gebaseerd op de visie van de kerkeigenaren en de opgehaalde ideeën van de omgevingsdialogen. De toekomst van religieuze monumenten en gebouwen staat vaak centraal in maatschappelijke discussies, waarbij erfgoed en cultureel behoud een belangrijke rol spelen. Het richt zich op het onderzoeken van de verschillende mogelijke scenario's die voor elk kerkgebouw zijn ontwikkeld, waarbij zowel de uitdagingen als de kansen worden belicht. Door deze scenario's te verkennen, kan een beter begrip worden verkregen voor de richting waarin het religieuze, historische en culturele erfgoed zich in de toekomst zou kunnen ontwikkelen. Voor de kerkeigenaren die ervoor kozen om niet deel te nemen aan dit onderzoek, worden voornamelijk algemene denkrichtingen per kerkgebouw verkend.

Voor de in deze paragraaf geschetste scenario's geldt dat het essentieel is om de verschillende mogelijkheden zorgvuldig te overwegen, waarbij rekening wordt gehouden met de behoeften en wensen van de gemeenschap, de beschikbare middelen en de toekomstvisie van de parochie. Een combinatie van verschillende scenario's kan worden overwogen om een evenwicht te vinden tussen religieus, cultureel, maatschappelijk en ander gebruik van de kerk. Op deze manier kan een duurzame en relevante rol worden behouden in de gemeenschap, terwijl de unieke waarde van het kerkgebouw wordt gekoesterd en versterkt.

Kerkeigenaren die richtinggevende scenario's graag verder uitwerken kunnen overwegen om gebruik te maken van de rijkssubsidie 'subsidieregeling Stimulering Herbestemming Monumenten (en Verduurzamingsonderzoek)', zie bijlage 2. Deze subsidie, voor het uitwerken van plannen voor verduurzaming, her- of nevenbestemmen, is jaarlijks aan te vragen in de periode oktober - november door de kerkeigenaar of samen met de gemeente.

Sint Dionysiuskerk, Schinnen

Huidig gebruik

De waardering van het gebouw is als 'hoog' beoordeeld, zoals vermeld in hoofdstuk 6 en bijlage 5. Dit impliceert dat het meest logische scenario is om de kerk te behouden, wellicht met nevengebruik of een andere nevenfunctie, zodat het huidige gebruik kan worden voortgezet. De Sint Dionysiuskerk heeft hoofdzakelijk een religieuze functie, waarbij regelmatig religieuze diensten en vieringen plaatsvinden. Daarnaast wordt het kerkgebouw incidenteel gebruikt voor exposities en concerten, waardoor het ook een culturele rol speelt in de gemeenschap. Bovendien betreft de parochie kinderen bij haar activiteiten door middel van kinderwoorddiensten en speciale 'Playmobil-voorstellingen', die specifiek gericht zijn op groepen kinderen. Als dekenale kerk is het de belangrijkste kerk en bovendien de oudste.

De Sint Dionysiuskerk verkeert in goede staat van onderhoud, mede dankzij het zorgvuldige beheer door de parochie. Voor de parochie staat behoud van de religieuze functie centraal, waarbij tevens de mogelijkheid tot incidenteel nevengebruik wordt overwogen. De beschreven scenario's houden rekening met deze prioriteit en streven naar respect voor de dekenale kerk. Hierbij wordt zorgvuldig afgewogen hoe de kerk een duurzame en relevante rol kan blijven spelen als historisch en cultureel centrum, terwijl de unieke religieuze identiteit behouden blijft.

Denkrichting toekomstig gebruik

Om de Sint Dionysiuskerk in Schinnen te versterken als dekenale kerk met een rijke historie, is het van belang om de religieuze functie als hoofddoel te blijven benadrukken. Tegelijkertijd is het aan te raden om het nevengebruik van het gebouw strategisch in te zetten, zodat het als een cultureel en sociaal centrum fungeert. Door gerichte samenwerkingen aan te gaan met lokale culturele organisaties en het faciliteren van gemeenschapsbijeenkomsten, zal de kerk haar positie versterken als een ontmoetingsplaats waar mensen samenkomen en de lokale identiteit wordt versterkt. Het vinden van een balans tussen religieuze en nevenactiviteiten zal de Sint Dionysiuskerk in staat stellen haar rol te vervullen als een waardevol en dynamisch centrum in zowel de gemeenschap als het dekenaat.

Daarnaast kan de begraafplaats worden heringericht tot een parkachtige omgeving, waarbij de lege groene stroken worden benut om het dorp Schinnen een aantrekkelijke groene ruimte te bieden. Dit park kan worden ingericht met bankjes, wandelpaden, bloemenperken en mogelijkheden voor recreatie. Zo wordt de begraafplaats niet alleen een gedenkplek, maar ook een rustige en prettige locatie voor inwoners om te ontspannen en te genieten van de natuur.

Sint Jozefkerk, Doenrade

Huidig gebruik

De waardering van het gebouw is als 'gemiddeld' beoordeeld, zoals vermeld in hoofdstuk 6 en bijlage 5. Dit impliceert dat het meest logische scenario is om te zoeken naar een toekomstbestendige her- of nevenbestemming van (een deel van) het kerkgebouw. De kerk fungeert als een levendig centrum voor kerkgangers en andere verenigingen uit de omgeving, wat het behoud ervan van groot belang maakt. Het kerkgebouw is momenteel in een goede staat van onderhoud. Door de combinatie van teruglopende aantallen kerkgangers, beperkte overheidsbijdragen voor onderhoud en toenemende kosten zou het kerkgebouw op termijn mogelijk in verval kunnen raken. Het is belangrijk om aandacht te besteden aan deze uitdagingen om de toekomstige staat van het gebouw te waarborgen.

Denkrichting toekomstig gebruik

Scenario 1: gedeeltelijke nevenbestemming van de kerk

Gezien de evoluerende behoeften van de gemeenschap en het behoud van het culturele erfgoed, biedt de Sint Jozefkerk potentieel voor gedeeltelijke herbestemming. Het is mogelijk om bepaalde delen van

het gebouw op een creatieve en verantwoorde manier te transformeren, terwijl de religieuze functie behouden blijft. Het stimuleren van multifunctioneel gebruik, zoals kunstateliers, bijeenkomstruimten of een cultureel evenementencentrum, kan de betrokkenheid van de gemeenschap verder vergroten en een positieve impact hebben op de lokale cultuur en sociale samenhang. Ook biedt het plein voor het kerkgebouw mogelijkheden om te dienen als een levendig ontmoetingspunt voor diverse activiteiten en evenementen. Een zorgvuldige afweging en dialoog met alle belanghebbenden is van cruciaal belang om een evenwicht te vinden tussen het behoud van het erfgoed en het inspelen op de behoeften van de gemeenschap.

Scenario 2: Integrale aanpak herbestemmen Rijksmonumentale pastorie

De monumentale pastorie biedt aantrekkelijke kansen voor een nieuwe invulling, waarbij in eerste instantie gedacht kan worden aan het creëren van meerdere appartementen. Gezien het vervallen van de rol als kerkelijke dienstwoning is herbestemming van de pastorie een logische stap. De opvallend grote pastorie in Doenrade biedt mogelijkheden om het gebouw te transformeren tot meerdere appartementen, waarbij de keuze tussen verhuur en verkoop een zakelijke afweging is. Medewerking van de gemeente is een vereiste om af te wijken van het huidige bestemmingsplan.

Een interessante strategie kan zijn om mee te liften op het succesvolle herbestemmingsproject van het Warblingshuis, wat synergievoordelen kan opleveren. Een integrale aanpak, waarbij de eigenaar van het Warblingshuis betrokken wordt bij het zoeken naar een nieuwe bestemming voor de pastorie, is een slimme benadering. Door gezamenlijk de mogelijkheden te verkennen en de behoeften van de gemeenschap in acht te nemen, kan een duurzame en aantrekkelijke invulling worden gerealiseerd.

Het herbestemmen van de pastorie tot meerdere appartementen kan niet alleen een oplossing bieden voor het behoud van het gebouw, maar ook bijdragen aan de lokale woningmarkt. Het stimuleren van de herbestemming op deze manier zal de woonkwaliteit in de omgeving verbeteren en een positieve bijdrage leveren aan het behoud van het culturele erfgoed van Doenrade.

Sint Petrus Canisiuskerk, Puth

Huidig gebruik

In de periode 2018 - 2022 heeft gemeente Beekdaelen diverse onderzoeken laten uitvoeren naar de bouwkundige staat van het kerkgebouw en de mogelijkheden om een gemeenschapshuis in het kerkgebouw te vestigen. Een extern bureau concludeerde dat het herstel van het gebouw zeer kostbaar zou zijn, waardoor het vestigen van een gemeenschapsfunctie onhaalbaar werd geacht. Een enquête onder dorpsbewoners bevestigde dat het grootste deel de kerktoren als dorpsgezicht wilde behouden, maar het huidige kerkgebouw als liturgisch centrum onvoldoende gedragen werd door de gemeenschap in Puth.

Eind 2022 is de Petrus Canisiuskerk onttrokken aan de eredienst, waardoor het toekomstperspectief van het kerkgebouw onzeker is geworden. Het gebouw is als 'beperkt' gewaardeerd, wat impliceert dat een toekomstbestendige herbestemming gezocht moet worden en (gedeeltelijke) sloop een reëel scenario kan zijn.

In 2023 heeft gemeente Beekdaelen het voornemen om het kerkgebouw en de pastorie een gemeentelijk monumentale status te geven, waardoor het gebouw voorbescherming ontvangt als gemeentelijk monument. Commerciële partijen hebben gekeken naar een herbestemming, maar concludeerden dat dit in het huidige kerkgebouw niet mogelijk is. Het voornemen om het gebouw een monumentenstatus te geven heeft het toekomstperspectief verder onzeker gemaakt.

Denkrichting toekomstig gebruik

Bij het zoeken naar een toekomstige bestemming voor de Petrus Canisiuskerk, is het belangrijk om een commercieel haalbaar plan te verkennen. Mocht dit niet realiseerbaar zijn, overweeg dan een gedeeltelijke sloop waarbij de kerktoeren en pastorie behouden blijven. De pastorie kan herbestemd worden tot een of meerdere appartementseenheden, wat bijdraagt aan de lokale huisvestingsbehoefte. De kerktoeren kan worden omgevormd tot een toeristisch uitzichtpunt, waar bezoekers kunnen genieten van een panoramisch uitzicht.

Als in het uiterste geval wordt overgegaan tot (gedeeltelijke) sloop is het te adviseren om bouwmaterialen van de kerk te laten hergebruiken, bijvoorbeeld de karakteristieke gele bakstenen. Deze circulaire en duurzame aanpak behoudt de herkenbaarheid van het dorp en draagt bij aan een milieubewust herbestemmingstraject. Een mogelijke oplossing is de heropbouw van iets waar het dorp behoefte aan heeft, zoals woningen voor starters of ouderen. Zo blijft de historische waarde behouden en wordt tegelijkertijd voorzien in de behoeften van de lokale gemeenschap.

Sint Lambertuskerk, Oirsbeek

Huidig gebruik

De waardering van het gebouw is als 'hoog' beoordeeld, zoals vermeld in hoofdstuk 6 en bijlage 5. Dit impliceert dat het meest logische scenario is om de kerk te behouden, wellicht met nevengebruik of een andere nevenfunctie, zodat het huidige gebruik kan worden voortgezet. De Sint Lambertuskerk heeft hoofdzakelijk een religieuze functie, waarbij regelmatig religieuze diensten en vieringen plaatsvinden. Daarnaast wordt het kerkgebouw incidenteel gebruikt voor exposities en concerten, waardoor het ook een culturele rol speelt in de gemeenschap. De naastgelegen pastorie is recent verkocht als woonhuis.

De Sint Lambertuskerk verkeert in goede staat van onderhoud, mede dankzij het zorgvuldige beheer door de parochie. Voor de parochie staat behoud van de religieuze functie centraal, waarbij ook de mogelijkheid tot incidenteel nevengebruik wordt overwogen. De beschreven scenario's houden rekening met deze prioriteit en streven naar respect voor de liturgische functie. Hierbij wordt zorgvuldig afgewogen hoe de kerk een duurzame en relevante rol kan blijven spelen als historisch en cultureel centrum, terwijl de unieke religieuze identiteit behouden blijft.

Denkrichting toekomstig gebruik

De volgende denkrichtingen kunnen benoemd worden voor de Sint Lambertuskerk:

1. Behoud van religieuze functie: De kerk behoudt haar liturgische functie, met regelmatige religieuze vieringen en evenementen om de geloofsgemeenschap te blijven bedienen.
2. Vergroten van nevengebruik: Het kerkgebouw kan mogelijk deels worden omgevormd tot een cultureel centrum met kunsttentoonstellingen, muziekoptredens, lezingen, workshops en andere evenementen. Ook kan de kerk fungeren als ontmoetingsplek voor sociale activiteiten om de betrokkenheid en cohesie in de dorpsgemeenschap te versterken.
3. Toeristisch potentieel: De kerk heeft een rijke historie die teruggaat tot de 12e en 15e eeuw en biedt mogelijkheden voor toeristische attractie. Door aansluiting te zoeken bij de "*Route vol verwondering*" van de provincie Limburg, het tentoonstellen van relieken en het verbeteren van de toegankelijkheid voor openstelling voor toeristen, kan het kerkgebouw aantrekkelijker worden als culturele bestemming. Bovendien zijn er subsidies beschikbaar vanuit de provincie Limburg om de toegankelijkheid te verbeteren.
4. Herinrichting van de Begraafplaats: De begraafplaats kan worden omgevormd tot een parkachtige omgeving, waarbij lege groene stroken worden benut om het centrum van Oirsbeek een aantrekkelijke groene ruimte te bieden. Dit park kan worden ingericht met zitbanken, wandelpaden en bloemenperken, waardoor de begraafplaats niet alleen een

gedenkplek wordt, maar ook een rustige en prettige plek om te genieten van de rust en de natuur.

5. Integrale aanpak gebied en gebouw: Voor een succesvolle toekomst is een integrale aanpak nodig, waarbij niet alleen het kerkgebouw, maar ook het omliggende gebied wordt betrokken. Deze aanpak vereist nauwe samenwerking tussen de parochie, de gemeente en andere belanghebbenden om zowel de ruimtelijke aspecten als de duurzame ontwikkeling van het gebouw en de omgeving in overweging te nemen.

Sint Dionysius & Odiliakerk, Sweikhuizen

Huidig gebruik

De waardering van het gebouw is als 'hoog' beoordeeld, zoals vermeld in hoofdstuk 6 en bijlage 5. Dit impliceert dat het meest logische scenario is om de kerk te behouden, wellicht met nevengebruik of een andere nevenfunctie, zodat het huidige gebruik kan worden voortgezet. De Sint Dionysius & Odiliakerk heeft hoofdzakelijk een religieuze functie, waarbij regelmatig religieuze diensten en vieringen plaatsvinden. De kerk heeft een bijzondere betekenis als bedevaartkerk, waar jaarlijks in juni/juli een bedevaart ter ere van Odilia plaatsvindt en bedevaarders uit heel Nederland, België en Duitsland worden aangetrokken, wat een belangrijk religieus evenement is met betrokkenheid van veel vrijwilligers. Bovendien is het kleine en intieme kerkgebouw populair als trouwlocatie. Daarnaast wordt het kerkgebouw incidenteel gebruikt voor exposities en concerten, waardoor het ook een culturele rol speelt in de gemeenschap.

De Sint Dionysius & Odiliakerk verkeert in goede staat van onderhoud, mede dankzij het zorgvuldige beheer door de parochie. Voor de parochie staat behoud van de religieuze functie centraal, waarbij tevens de mogelijkheid tot incidenteel nevengebruik wordt overwogen. De beschreven scenario's houden rekening met deze prioriteit en streven naar respect voor de liturgische functie. Hierbij wordt zorgvuldig afgewogen hoe de kerk een duurzame en relevante rol kan blijven spelen als historisch en cultureel centrum, terwijl de unieke religieuze identiteit behouden blijft.

Een straat verder ligt de kleine begraafplaats van de parochie. Aan de achterzijde van het kerkgebouw ligt het Rector Raevenshuis, dat van de parochie is en in gebruik is als dorpshuis voor Sweikhuizen. Door het stopzetten van financiering door de gemeente zal het Rector Raevenshuis mogelijk op korte termijn zijn deuren sluiten. Enkele toekomstscenario's voor de gemeenschapsfunctie in Sweikhuizen, alsmede de toekomst van het Rector Raevenshuis worden, buiten de kerkendialoog, momenteel onderzocht.

Denkrichting toekomstig gebruik

Scenario 1: Liturgische functie centraal

Het meest logische toekomstscenario voor de Sint Dionysius & Odiliakerk is om deze te blijven benutten met behoud van haar liturgische hoofdfunctie. Dit zorgt ervoor dat de kerk haar essentiële rol als centrum van geloof voor de lokale gemeenschap kan blijven vervullen. Ook moet de bedevaartsplek ter ere van Odilia gekoesterd worden, aangezien dit evenement veel betekenis heeft voor zowel de kerk, gemeente, gemeenschap als de betrokken vrijwilligers.

Verder is het aan te raden om, in synergie met de bedevaartfunctie, te investeren in het bevorderen van bezinningstoerisme door het organiseren van bezinningsactiviteiten, stiltevieringen en spirituele retraites. Dit zal niet alleen het toeristisch potentieel verder vergroten, maar ook de religieuze en culturele waarde van de kerk versterken. Medewerking van gemeente en provincie zijn hiervoor een vereiste.

Daarnaast kan de Sint Dionysius & Odiliakerk haar bovenregionale functie als een populaire locatie voor huwelijken behouden en verder ontwikkelen. Het is belangrijk om deze bijzondere sfeer en historische charme te blijven benutten, mogelijk door als parochie zelf actiever te adverteren.

Om het nevengebruik van het kerkgebouw te stimuleren, wordt geadviseerd om regelmatig concerten en lezingen te organiseren. Dit zal de kerk een culturele rol geven, waardoor het bijdraagt aan de culturele diversiteit en het culturele leven van de gemeenschap verrijkt.

Door deze aspecten te integreren, zal de Sint Dionysius & Odiliakerk een veelzijdige bestemming worden waar geloof, cultuur, toerisme en bezinning samenkomen. Het behoud van de unieke religieuze identiteit en het stimuleren van culturele en toeristische activiteiten zullen de kerk blijven positioneren als een waardevol historisch en cultureel centrum voor zowel de lokale gemeenschap als bezoekers van ver buiten Sweikhuizen. Het betrekken van alle belanghebbenden en het samenwerken met vrijwilligers en lokale organisaties is essentieel om deze visie te verwezenlijken en de Sint Dionysius & Odiliakerk een duurzame en relevante bestemming te laten zijn voor de toekomst.

Scenario 2: Toekomst Rector Raevenshuis

Het is van groot belang voor de parochie om duidelijkheid te krijgen over het Rector Raevenshuis. Hoewel openhouden van de gemeenschapsfunctie een mogelijkheid is, kan het mogelijk aantrekkelijker zijn om de gemeenschapsfunctie elders onder te brengen. In dat geval kan verkoop van de grond als bouwgrond en het realiseren van een of enkele woningen een passend alternatief zijn. Het is echter cruciaal om de medewerking van de gemeente te verkrijgen, aangezien een aanpassing van de bestemming noodzakelijk is. Het is belangrijk om een weloverwogen beslissing te nemen die zowel de belangen van de parochie als die van de lokale gemeenschap in overweging neemt. Het is raadzaam om de uitkomsten van het afzonderlijk onderzoek naar het Rector Raevenshuis af te wachten.

Sint Remigiuskerk, Schimmert

Huidig gebruik

Uit hoofdstuk 6 en bijlage 5 blijkt dat het gebouw een 'hoge' waardering heeft ontvangen. Hierdoor is het meest voor de hand liggende scenario om de kerk te behouden, mogelijk met nevengebruik of een andere aanvullende functie, om het huidige gebruik voort te zetten. De kerk blijft actief gebruikt worden voor religieuze vieringen (5 keer per week) en wordt regelmatig opengesteld voor bezoekers en toeristen op dinsdag en woensdag. Bovendien worden er verschillende evenementen georganiseerd, zoals een vrijwilligersavond en een jaarlijkse kerststallententoonstelling, die bezoekers uit de hele regio aantrekken. Op de 4e zondag van de vastenperiode delen ondernemers snoep uit aan kinderen.

De Sint Remigiuskerk verkeert in goede staat van onderhoud, mede dankzij het zorgvuldige beheer door de parochie. Voor de parochie staat behoud van de religieuze functie centraal, waarbij ook de mogelijkheid tot incidenteel nevengebruik wordt overwogen. De beschreven scenario's komen voort uit de omgevingsdialoog, houden rekening met de randvoorwaarden en streven naar respect voor de liturgische functie. Hierbij wordt zorgvuldig afgewogen hoe de kerk een duurzame en relevante rol kan blijven spelen als historisch en cultureel centrum, terwijl de unieke religieuze identiteit behouden blijft.

Denkrichting toekomstig gebruik

Scenario 1: Liturgisch centrum met incidenteel nevengebruik

In dit scenario wordt de Sint Remigiuskerk in Schimmert behouden als een liturgisch centrum waar de reguliere diensten plaatsvinden, waaronder wekelijkse missen en bijzondere vieringen. De nadruk ligt op het in stand houden van de religieuze functie van het gebouw. Daarnaast wordt de kerk incidenteel gebruikt voor nevengebruik, zoals het organiseren van culturele activiteiten zoals concerten, tentoonstellingen en dorpsbijeenkomsten. Bovendien is de kerk een toeristische attractie tijdens de kerstperiode, waar een sfeervol kerststallendorp wordt ingericht. Het kerststallendorp is bekend in de gehele omgeving en trekt jaarlijks veel bezoekers.

Het uitbouwen van een permanente (kunst)tentoonstelling van enkele belangrijke kerststallen kan een positieve impact hebben op het aantal bezoekers en toeristisch potentieel. Door het permanent maken van het kerststallendorp, wordt de aantrekkingskracht van de kerk gedurende het hele jaar vergroot. Bezoekers zullen niet langer alleen tijdens de kerstperiode komen, maar ook op andere momenten om de bijzondere collectie kerststallen te bewonderen. Door het behouden van haar religieuze functie en tegelijkertijd in te spelen op culturele en toeristische mogelijkheden, kan de kerk haar rol als centraal punt in de gemeenschap versterken en haar waarde voor de toekomst waarborgen.

Scenario 2: Multifunctioneel gebruik met behoud van religieuze centrale functie

Deze denkrichting richt zich op het strategisch positioneren van de Sint Remigiuskerk in Schimmert om het toeristisch potentieel optimaal te benutten, terwijl de kerk haar liturgische rol behoudt. Door thematische activiteiten en rondleidingen te organiseren, wordt getracht toeristen en bezoekers aan te trekken en het rijke historische karakter van de kerk op een bredere manier te presenteren.

Om het educatieve aspect te benadrukken, kan een permanent informatiecentrum of museum worden ingericht in de kerk, wellicht gecombineerd met een permanente tentoonstelling vanuit de rijke kerststallencollectie. Daarnaast kunnen lezingen en workshops georganiseerd worden om bezoekers diepgaander inzicht te bieden in het erfgoed.

Daarnaast wordt voorgesteld om het multifunctionele karakter van de kerk te versterken door het nevengebruik uit te breiden. Door vaker open te zijn voor het publiek en ruimte te bieden voor diverse culturele evenementen, exposities en concerten die passen bij de historische ambiance van de locatie, zal de kerk een breder publiek aanspreken en haar rol als ontmoetingsplek in de gemeenschap versterken. Samenwerking met lokale verenigingen en betrokkenheid van de gemeenschap bij de activiteiten in de kerk zullen bijdragen aan een gevoel van verbondenheid en de culturele identiteit van Schimmert benadrukken.

Scenario 3: Gedeeltelijke nevenbestemming voor uitvaarten, jeugd of focus op ouderen

In dit scenario wordt de Sint Remigiuskerk in Schimmert gedeeltelijk herbestemd om tegemoet te komen aan verschillende behoeften in de gemeenschap. De liturgische functie blijft ook in dit scenario het hoofdgebruik. Een deel van het kerkgebouw kan worden ingericht als een faciliteit voor uitvaarten, waarbij er meer mogelijkheden worden geboden voor bijvoorbeeld foto's en muziek, evenals een ruimte voor een "koffietafel" na de dienst. Dit biedt een waardevolle ondersteuning voor de lokale bevolking bij het afscheid nemen van dierbaren.

Daarnaast kan een ander deel van het gebouw worden herbestemd tot een maatschappelijke functie voor ouderen, waar faciliteiten worden geboden die aansluiten bij de behoeften van ouderen, zoals dagopvang, activiteiten voor senioren en andere diensten ter bevordering van hun welzijn. Hierbij wordt het religieuze karakter van de kerk behouden, terwijl het ook een waardevolle rol speelt in het ondersteunen van behoeften in de gemeenschap.

Sint Clemenskerk, Hulsberg

Huidig gebruik

De waardering van het gebouw is als 'hoog' beoordeeld, zoals vermeld in hoofdstuk 6 en bijlage 5. Dit impliceert dat het meest logische scenario is om de kerk te behouden, wellicht met nevengebruik of een andere nevenfunctie, zodat het huidige gebruik kan worden voortgezet. De Sint Clemenskerk heeft hoofdzakelijk een religieuze functie, waarbij regelmatig religieuze diensten en vieringen plaatsvinden. De parochie neemt jaarlijks deel aan de Sint Rochusmarkt. Dit evenement vindt plaats rondom het kerkgebouw.

De Sint Clemenskerk verkeert in goede staat van onderhoud, mede dankzij het zorgvuldige beheer door de parochie. Voor de parochie staat behoud van de religieuze functie centraal, waarbij tevens de mogelijkheid tot incidenteel nevengebruik wordt overwogen. De beschreven scenario's komen voort uit de omgevingsdialoog, houden rekening met de randvoorwaarden en streven naar respect voor de liturgische functie. Hierbij wordt zorgvuldig afgewogen hoe de kerk een duurzame en relevante rol kan blijven spelen als historisch en cultureel centrum, terwijl de unieke religieuze identiteit behouden blijft.

Denkrichting toekomstig gebruik

Scenario 1: Liturgisch centrum met incidenteel nevengebruik

In dit scenario blijft de Sint Clemenskerk voornamelijk een liturgisch centrum met een belangrijke rol tijdens bijzondere vieringen binnen de lokale gemeenschap. Het kerkgebouw behoudt zijn huidige functie en blijft voornamelijk gericht op religieuze activiteiten. Incidenteel wordt het nevengebruik toegestaan, zoals het organiseren van culturele activiteiten of concerten. Hierdoor kan de kerk haar verbindende rol binnen de gemeenschap versterken en ontstaat er ruimte voor sociale interactie na de diensten, wat bijdraagt aan de binding tussen kerkgangers en de lokale gemeenschap.

Scenario 2: Gemeenschapsfunctie en liturgisch centrum

In dit scenario krijgt de Sint Clemenskerk een uitgebreidere gemeenschapsfunctie naast haar liturgische rol. Het kerkgebouw wordt een multifunctionele ruimte die niet alleen voor religieuze doeleinden wordt gebruikt, maar ook voor andere sociale en culturele activiteiten. Het faciliteren van bijvoorbeeld vergaderingen, concerten, en evenementen versterkt de rol van de kerk als centrale ontmoetingsplaats in het dorp. Bovendien is er behoefte in Hulsberg naar een grote ruimte voor activiteiten van verenigingen.

Een eerste concrete stap om dit scenario te verwezenlijken, kan zijn om enkele kerkbanken te vervangen door stoelen, waardoor een deel van het gebouw leeg kan worden gemaakt en meer ruimte ontstaat voor diverse activiteiten. Deze aanpassing maakt het mogelijk om het kerkgebouw flexibeler te gebruiken en geschikter te maken voor niet-religieuze doeleinden. Door deze multifunctionele aanpassing wordt de Sint Clemenskerk een veelzijdige locatie waar niet alleen liturgische vieringen plaatsvinden, maar ook gemeenschapsactiviteiten, concerten, en evenementen kunnen plaatsvinden. Hiermee wordt de rol van de kerk als centrale ontmoetingsplaats versterkt, waar mensen uit alle lagen van de gemeenschap samenkomen voor diverse activiteiten die de binding binnen het dorp bevorderen.

Scenario 3: Uitwerken dorpsvisie met centrale rol Sint Clemenskerk

In Hulsberg is er behoefte om een integrale visie op de toekomst van het dorp uit te werken, een recente 'dorpsvisie' ontbreekt. In deze visie speelt de Sint Clemenskerk een centrale rol. Het kerkgebouw wordt gezien als het middelpunt van het dorp, zowel letterlijk als figuurlijk. Er wordt gestreefd naar een duurzame toekomst waarin de kerk een relevante en vitale plek inneemt in de gemeenschap. Dit kan worden bereikt door het kerkgebouw een meer multifunctionele rol te geven en het nevengebruik verder uit te breiden. Zo kan het faciliteren van gemeenschapsactiviteiten en het bieden van ruimte aan

verenigingen het kerkgebouw verder verankeren in het dagelijks leven van de inwoners. Het samenbrengen van verschillende initiatieven en het opstellen van een duidelijke dorpsvisie zal bijdragen aan het benutten van kansen en mogelijkheden voor de lokale gemeenschap, waarbij de Sint Clemenskerk een sleutelpositie inneemt.

Sint Bavokerk, Nuth

Huidig gebruik

De waardering van het gebouw is als 'hoog' beoordeeld, zoals vermeld in hoofdstuk 6 en bijlage 5. Dit impliceert dat het meest logische scenario is om de kerk te behouden, wellicht met nevengebruik of een andere nevenfunctie, zodat het huidige gebruik kan worden voortgezet. De Sint Bavokerk heeft hoofdzakelijk een religieuze functie, waarbij regelmatig religieuze diensten en vieringen plaatsvinden. De kerkeigenaar staat open om het nevengebruik te vergroten en een deel van het kerkgebouw anders te bestemmen.

De Sint Bavokerk verkeert in goede staat van onderhoud, mede dankzij het zorgvuldige beheer door de parochie. Voor de parochie staat behoud van de religieuze functie centraal, waarbij een deel van het gebouw nevenbestemmen wenselijk is. De beschreven scenario's komen voort uit de omgevingsdialoog, houden rekening met de randvoorwaarden en streven naar respect voor de liturgische functie. Hierbij wordt zorgvuldig afgewogen hoe de kerk een duurzame en relevante rol kan blijven spelen als historisch en cultureel centrum, terwijl de unieke religieuze identiteit behouden blijft.

Denkrichting toekomstig gebruik

De visie op de toekomst voor de kerk in Nuth is sterk gericht op het behoud van de belangrijke rol die de kerk speelt bij bijzondere vieringen en als verbindende factor binnen de gemeenschap. Het kerkgebouw zelf wordt als waardevol gezien en moet behouden blijven, waarbij de religieuze functie aanwezig blijft. Om deze visie te realiseren, wordt gedacht aan verschillende maatregelen en initiatieven.

1. Medegebruik uitbreiden, door kerk te splitsen: Het kerkgebouw is te groot voor het huidige kerkbezoek, daarom wordt gekeken naar mogelijkheden om een deel van het gebouw anders in te zetten. De parochie wil het medegebruik van het kerkgebouw uitbreiden. Bij voorkeur naar het voorbeeld van Vaesrade, waar een fysieke splitsing van het kerkgebouw heeft plaatsgevonden. Dit zou betekenen dat het kerkgebouw niet alleen voor religieuze vieringen kan worden gebruikt, maar ook ruimte biedt voor andere maatschappelijke activiteiten en evenementen. Om dit te realiseren is een onderzoek naar de financiële haalbaarheid nodig.
2. Herinrichten openbare ruimte rondom kerkgebouw: Verder zijn er kansen om de openbare ruimte rondom het kerkgebouw, met name aan de 'centrum/horecazijde', aantrekkelijker te maken. Een voorstel is om de doorgaande weg achter het kerkgebouw langs te laten lopen, waardoor de openbare ruimte voor de kerk beschikbaar kan worden gesteld voor horecavoorzieningen. De parochie staat open voor dit gebruik en ziet het als een kans om de aantrekkingskracht van het centrumgebied te vergroten.
3. Versterken van het gemeenschapsgevoel: Nuth heeft te maken met een groeiende groep forenzen die niet volledig integreren in de lokale gemeenschap. Het versterken van het gemeenschapsgevoel is een aandachtspunt voor de toekomst.
4. Verduurzamen van het kerkgebouw: Bij het implementeren van nevenfuncties kan ook worden gekeken naar de verduurzaming van het kerkgebouw als een integraal onderdeel van de toekomstvisie. Duurzaamheidstoepassingen die passen bij het specifieke gebruik van een kerkgebouw moeten gezocht worden. Het integreren van duurzaamheidsmaatregelen in de toekomstplannen van de kerk illustreert een langetermijnvisie en toewijding aan het behoud van zowel het culturele als het natuurlijke erfgoed. Het is een integraal onderdeel in de inrichting van een veerkrachtige en toekomstbestendige kerk.

5. **Integrale aanpak:** Het omzetten van de visie in concreet handelen vereist een integrale aanpak door de gemeente Beekdaelen, waarbij het vinden van geschikte maatschappelijke functies en het opstellen van een goed stedenbouwkundig plan essentieel zijn.

Het behoud van het kerkgebouw vereist een zorgvuldige en integrale aanpak, waarbij nauwe samenwerking met de gemeente essentieel is. Het herinrichten van de openbare ruimte rondom het kerkgebouw is hierbij een cruciaal onderdeel, dat niet alleen de toekomst van de kerk beïnvloedt, maar ook bijdraagt aan de aantrekkelijkheid van de dorpskern Nuth. Door gezamenlijke inspanningen kan het kerkgebouw niet alleen behouden blijven, maar kan het ook een verenigende plek worden die het rijke erfgoed koestert en de toekomst met vertrouwen tegemoet treedt.

Mocht er medewerking zijn, dan wordt aangeraden om de plannen versneld verder uit te werken. Een eerste stap daarvoor kan zijn het aanvragen van de rijkssubsidie '*subsidie regeling Stimulering Herbestemming Monumenten (en Verduurzamingsonderzoek)*', zie bijlage 2. Deze subsidie, voor het uitwerken van plannen voor verduurzaming, her- of nevenbestemmen, is jaarlijks aan te vragen in de periode oktober - november door de kerkeigenaar samen met de gemeente.

Sint Servatiuskerk, Vaesrade

Huidig gebruik en toekomstige gebruik

De Sint Servatiuskerk is het afgelopen jaar (2022) opgesplitst in verschillende functies. Grofweg een derde deel van het oorspronkelijke kerkgebouw is behouden als kerkruimte waar nog steeds religieuze vieringen plaatsvinden. Dit deel dient nog steeds als het liturgische centrum voor de geloofsgemeenschap.

Het overige deel van het gebouw heeft een nieuwe bestemming gekregen. Het is omgevormd tot een dorps huis waar verschillende sociale en culturele activiteiten kunnen plaatsvinden. Dit gedeelte van de kerk fungeert nu als een ontmoetingsplaats voor de lokale gemeenschap en biedt ruimte voor vergaderruimten en andere gemeenschapsfuncties.

Door deze herbestemming en opdeling van de kerk is de toekomst van het gebouw geborgd. De multifunctionele aanpak zorgt ervoor dat de kerk een relevante en vitale plek behoudt binnen de lokale gemeenschap en dat het gebouw wordt benut op een manier die aansluit bij de behoeften van Vaesrade.

Sint Stephanuskerk, Wijnandsrade

Huidig gebruik

De waardering van het gebouw is als '*hoog*' beoordeeld, zoals vermeld in hoofdstuk 6 en bijlage 5. Dit impliceert dat het meest logische scenario is om de kerk te behouden, wellicht met nevengebruik of een andere nevenfunctie, zodat het huidige gebruik kan worden voortgezet. De Sint Stephanuskerk heeft hoofdzakelijk een religieuze functie, waarbij regelmatig religieuze diensten en vieringen plaatsvinden. Het kerkgebouw is overdag soms open voor bezoek, mede dankzij de recent geplaatste glazen deuren. Het beschikt over een goede akoestiek en wordt regelmatig gebruikt voor (orgel)concerten en culturele activiteiten.

De Sint Stephanuskerk verkeert in goede staat van onderhoud, mede dankzij het zorgvuldige beheer door de parochie. Voor de parochie staat behoud van de religieuze functie centraal, waarbij tevens de mogelijkheid tot incidenteel nevengebruik wordt overwogen. De beschreven scenario's komen voort uit de omgevingsdialoog, houden rekening met de randvoorwaarden en streven naar respect voor de liturgische functie. Hierbij wordt zorgvuldig afgewogen hoe de kerk een duurzame en relevante rol kan blijven spelen als historisch en cultureel centrum, terwijl de unieke religieuze identiteit behouden blijft.

Denkrichting toekomstig gebruik

De visie op de toekomst voor de kerk in Wijnandsrade is gefocust op het behoud van de kerk als een essentiële plek voor geloofsbeleving. Naast deze religieuze functie is het doel van de kerkeigenaar om het nevengebruik van het kerkgebouw te vergroten en de financiële (onderhouds)lasten te beperken. De unieke combinatie van het kerkgebouw en de pittoreske locatie maakt het bij uitstek geschikt voor toerisme en maatschappelijke doeleinden, zoals trouwlocatie, concerten, lezingen en exposities, mogelijk in samenwerking met het nabijgelegen kasteel. Enkele denkrichtingen voor de toekomst zijn:

1. Behoud van de religieuze rol: De kerk wil haar functie als plek voor geloof behouden, met wekelijkse diensten en mogelijkheden voor mensen om een kaarsje op te steken. Het religieuze gebruik blijft de hoofdfunctie van het kerkgebouw.
2. Culturele activiteiten en toerisme: Recentelijk zijn er glazen deuren in het kerkgebouw geplaatst, deze maken het mogelijk dat het kerkgebouw door de dag heen open kan worden gesteld. Een bredere openstelling van de kerk kan leiden tot een grotere toeloop van mensen die een '*kaarsje willen aansteken*'. Naast de al aanwezige fysieke giftenbox, kan worden nagedacht over een '*digitale giftenbox*'. Door middel van een QR-code kunnen bezoekers eenvoudig en veilig een digitale schenking doen. Deze moderne en toegankelijke aanpak speelt in op de wensen van de hedendaagse bezoekers en biedt de mogelijkheid om extra inkomsten te genereren ter ondersteuning van het behoud van de kerk. Het is sterk aan te bevelen dat de kerk in Wijnandsrade nauw samenwerkt met het kasteel Wijnandsrade, om zo het volledige potentieel van beide historische locaties optimaal te benutten. Door gezamenlijk op te trekken kunnen zowel de kerk als het kasteel elkaar versterken en aanvullen, en kunnen ze samen een aantrekkelijk cultureel en toeristisch centrum vormen.
3. Cultureel centrum: De kerk in Wijnandsrade beschikt over een uitstekende akoestiek en wordt momenteel veelvuldig gebruikt voor (orgel)concerten. De toekomstvisie omvat een verdere openstelling van de kerk voor diverse culturele activiteiten, zoals lezingen, exposities en concerten, om het te transformeren tot een bruisend cultureel centrum in de gemeenschap. Samenwerking met actieve stichtingen rondom de kerk en het kasteel, bijvoorbeeld '*Vrienden van Wijnandsrade*', kan waardevolle expertise en ondersteuning bieden bij het organiseren van evenementen en het betrekken van de lokale gemeenschap.
4. (Fotolocatie) bruiloften: Bovendien is de kerk en haar omgeving bijzonder geschikt als trouw- en fotolocatie voor bruiloften.
5. Jonge mensen betrekken: Een belangrijke uitdaging voor de toekomst is het betrekken van jonge mensen bij de kerk en het stimuleren van de gemeenschap. De parochie wil hierbij mogelijkheden onderzoeken om verenigingen meer bij de kerk te betrekken bij grote vieringen.
6. Financiële gezondheid: De parochie bevindt zich momenteel in een gezonde financiële positie, mede dankzij recent groot onderhoud aan het kerkgebouw en huurinkomsten uit de pastorie. Om deze situatie te behouden en te versterken, is het cruciaal om zowel uitgaven te beperken als inkomsten te vergroten (zie voornoemde denkrichtingen). Met een proactieve aanpak kan de ambitie om de kerk als plek van geloof te behouden, worden verenigd met het streven om het een duurzame en bloeiende locatie te maken voor cultuur en toerisme, waarbij de betekenis als centrum van gemeenschap en erfgoed wordt versterkt en behouden.

Samenvattend wil de kerk in Wijnandsrade zich richten op het behoud van haar religieuze rol, het openstellen voor culturele activiteiten en toerisme, en het betrekken van jongere generaties uit de gemeenschap. Financieel gezond blijven en kostenbeheersing zijn belangrijke aandachtspunten voor de toekomst.

Sint Eligiuskerk, Schinveld

Huidig gebruik

De waardering van het gebouw is als 'hoog' beoordeeld, zoals vermeld in hoofdstuk 6 en bijlage 5 van het rapport. Op basis van deze beoordeling wordt geconcludeerd dat het meest logische scenario is om de Sint Eligiuskerk te behouden, mogelijk in combinatie met nevengebruik of een andere nevenfunctie, zodat het huidige gebruik kan worden voortgezet. De Sint Eligiuskerk heeft hoofdzakelijk een religieuze functie, waar regelmatig religieuze diensten en vieringen plaatsvinden. Bovendien beschikt de kerk over twee grote transepten die geschikt kunnen worden gemaakt voor kleinschalige bijeenkomsten of uitvoeringen van verenigingen. Eén transept is al voorzien van kozijnen en deuren met glas, waar momenteel al optredens plaatsvinden voor een klein publiek van (kerkelijke) muziekgezelschappen.

De Sint Eligiuskerk verkeert in goede staat van onderhoud, mede dankzij het zorgvuldige beheer door de parochie. Voor de parochie staat behoud van de religieuze functie centraal, waarbij ook de mogelijkheid tot incidenteel nevengebruik wordt overwogen. De beschreven scenario's komen voort uit de omgevingsdialoog, houden rekening met de randvoorwaarden en streven naar respect voor de liturgische functie. Hierbij wordt zorgvuldig afgewogen hoe de kerk een duurzame en relevante rol kan blijven spelen als historisch en cultureel centrum, terwijl de unieke religieuze identiteit behouden blijft.

Denkrichting toekomstig gebruik

Een toekomstige denkrichting voor de Sint Eligiuskerk in Schinveld is om het te ontwikkelen tot centrumkerk voor de federatie. Dit houdt in dat de kerk een belangrijke rol gaat vervullen binnen de samenwerkende parochies en een centrale plaats inneemt in het geloofsleven van de lokale gemeenschap. Om dit te realiseren, kunnen de mogelijkheden van de zijtransepten worden benut. Deze ruimtes kunnen permanent worden heringericht en een commerciële invulling krijgen, wat extra inkomsten kan genereren om de kerk te ondersteunen.

Het ene zijtransept kan worden omgevormd tot een ontvangstruimte, waar gelovigen en bezoekers worden verwelkomd voor en na de diensten. Hier kunnen tevens kerkelijke activiteiten worden georganiseerd, zoals koffiebijeenkomsten, catecheselessen of bijbelstudiegroepen. Daarnaast kan deze ruimte worden verhuurd voor besloten bijeenkomsten, zoals bruiloften, condoleances of vergaderingen, waardoor er een commerciële invulling ontstaat. Verder kan het gebruikt worden als parochiekantoor.

Het andere zijtransept kan dienst doen als een multifunctionele expositieruimte. Hier kunnen kunsttentoonstellingen worden gehouden, waar (lokale) kunstenaars hun werken kunnen presenteren aan een breed publiek. Deze kunstexposities kunnen regelmatig worden afgewisseld, waardoor er een cultureel programma ontstaat dat aantrekkelijk is voor zowel de lokale bevolking als toeristen. De ruimte kan ook worden gebruikt voor lezingen, workshops of presentaties, waarbij diverse thema's aan bod komen.

Daarnaast kunnen beide zijtransepten worden benut voor commerciële activiteiten, zoals het opzetten van een winkeltje met religieuze artikelen, souvenirs en lokale producten. Dit biedt de mogelijkheid om niet alleen de kerkgemeenschap te bedienen, maar ook toeristen en bezoekers die de kerk bezichtigen. De opbrengsten van deze commerciële invullingen kunnen worden geïnvesteerd in het onderhoud en behoud van de Sint Eligiuskerk, waardoor het een duurzame toekomst tegemoet gaat als centrumkerk voor de federatie en als een levendige ontmoetingsplek voor de gemeenschap en bezoekers.

Sint Gertrudiskerk, Jabeek

Huidig gebruik

De waardering van het gebouw is als 'hoog' beoordeeld, zoals vermeld in hoofdstuk 6 en bijlage 5 van het rapport. Op basis van deze beoordeling wordt geconcludeerd dat het meest logische scenario is om de kerk te behouden, mogelijk in combinatie met nevengebruik of een andere nevenfunctie, zodat het huidige gebruik kan worden voortgezet. De Sint Gertrudiskerk heeft hoofdzakelijk een religieuze functie, waar regelmatig religieuze diensten en vieringen plaatsvinden. Bovendien beschikt de kerk over een bijzonder Rijksmonumentaal orgel.

De Sint Gertrudiskerk verkeert in redelijke staat van onderhoud. Voor de parochie staat behoud van de religieuze functie centraal, waarbij ook de mogelijkheid tot incidenteel nevengebruik wordt overwogen. De beschreven scenario's komen voort uit de omgevingsdialoog, houden rekening met de randvoorwaarden en streven naar respect voor de liturgische functie. Hierbij wordt zorgvuldig afgewogen hoe de kerk een duurzame en relevante rol kan blijven spelen als historisch en cultureel centrum, terwijl de unieke religieuze identiteit behouden blijft.

Denkrichting toekomstig gebruik

Hoewel de betrokkenheid bij religieuze diensten mogelijk afneemt, biedt de kerk een intieme en kleinschalige ambiance die geschikt is voor diverse hoogwaardige activiteiten. Een belangrijke troef van de Gertrudiskerk is het zeer bijzondere rijksmonumentale orgel. Dit orgel kan worden ingezet voor concerten en muzikale evenementen. Daarnaast kunnen er muzikale lezingen en workshops worden georganiseerd om mensen te laten kennismaken met dit waardevolle culturele erfgoed. Het gebouw kan ook worden benut voor culturele exposities en kunsttentoonstellingen. Verder kan de kerk worden gebruikt als intieme locatie voor kleinschalige evenementen, zoals lezingen, poëzieavonden, intieme concerten en trouwceremonies. Het karakter en de uitstraling van de kerk lenen zich uitstekend voor bijzondere bijeenkomsten en vieringen.

Toekomstig religieus gebruik van de Gertrudiskerk in Jabeek kan mogelijk moeilijk worden, gezien de afnemende betrokkenheid bij religieuze diensten. Echter, door acties te ondernemen en in te spelen op behoeften van de gemeenschap, kan het religieus gebruik nog zo lang mogelijk worden voortgezet zolang er draagvlak voor is. Het is belangrijk om de kerk toegankelijk en aantrekkelijk te houden voor gelovigen, zodat zij zich verbonden blijven voelen met dit historische gebouw.

Een mogelijke aanpak is om de maatschappelijk-commerciële activiteiten onder te brengen in een onafhankelijke '*stichting*' die zich specifiek richt op het beheer en exploitatie van het kerkgebouw voor niet-religieuze doeleinden. Deze stichting kan zich inzetten voor het ontwikkelen van hoogwaardige activiteiten en het benutten van het volledige potentieel van de Gertrudiskerk als culturele en historische locatie. De focus van deze stichting ligt op het aantrekken van diverse activiteiten, zoals culturele exposities, muzikale evenementen, intieme bijeenkomsten en andere commerciële activiteiten, die bijdragen aan het behoud en de levendigheid van het kerkgebouw in de gemeenschap.

Door hoogwaardig gebruik na te streven en het volledige potentieel van de Gertrudiskerk te benutten, kan het gebouw een betekenisvolle rol blijven spelen in de gemeenschap, zelfs als het religieus gebruik op termijn moeilijker wordt. Het behouden van de kerk als een waardevolle culturele en historische locatie zal ervoor zorgen dat het een blijvende bron van trots en verbondenheid blijft voor de inwoners van Jabeek en de regio.

Sint Lambertuskerk, Bingelrade

Huidig gebruik

Het gebouw is als 'beperkt' gewaardeerd, wat impliceert dat een toekomstbestendige herbestemming gezocht moet worden en (gedeeltelijke) sloop een reëel scenario kan zijn. De Sint Lambertuskerk heeft hoofdzakelijk een religieuze functie, waar regelmatig religieuze diensten en vieringen plaatsvinden.

De Sint Lambertuskerk verkeert in redelijke staat van onderhoud. Voor de parochie staat behoud van de religieuze functie centraal. De beschreven scenario's houden rekening met de randvoorwaarden en streven naar respect voor de liturgische functie. Hierbij wordt zorgvuldig afgewogen hoe de kerk een duurzame en relevante rol kan blijven spelen als historisch en cultureel centrum, terwijl de unieke religieuze identiteit behouden blijft.

Denkrichting toekomstig gebruik

Een denkrichting voor de toekomst van de Sint Lambertuskerk in Bingelrade is om actief te zoeken naar een passende en duurzame toekomstbestendige invulling. Het behoud van de kerk als traditioneel religieus centrum voor beperkte kerkgangers wordt moeilijker, gezien de afnemende betrokkenheid en het onderhoud dat bemoeilijkt wordt door de niet-monumentale status van het gebouw.

Ondanks deze uitdagingen is het belangrijk om te erkennen dat de kerk een iconisch erkenningspunt is voor Bingelrade en een waardevol onderdeel van het dorpsbeeld vormt. Daarom moet er gestreefd worden om (volledige) sloop te voorkomen door tijdig te anticiperen op veranderingen en uitdagingen. Het is belangrijk om te benadrukken dat sloop van de kerk niet volledig kan worden uitgesloten als er geen realistisch en haalbaar toekomstscenario wordt gevonden voor het gebouw. In de zoektocht naar een passende invulling kan de parochie de deuren openstellen voor ideeën en samenwerkingen met de lokale gemeenschap. Het is essentieel om in dialoog te treden met de inwoners, verenigingen en organisaties om te achterhalen welke behoeften er zijn in Bingelrade en hoe de kerk daarin een rol kan spelen. Door tijdig te anticiperen en te zoeken naar mogelijkheden kan de parochie de religieuze functie van de Sint Lambertuskerk mogelijk in kleinere omvang behouden.

Sint Clemenskerk, Merkelbeek

Huidig gebruik

De waardering van het gebouw is als 'gemiddeld' beoordeeld, zoals vermeld in hoofdstuk 6 en bijlage 5. Dit impliceert dat het meest logische scenario is om te zoeken naar een toekomstbestendige her- of nevenbestemming van (een deel van) het kerkgebouw. De Sint Clemenskerk heeft hoofdzakelijk een religieuze functie, waar regelmatig religieuze diensten en vieringen plaatsvinden. Naast de kerk ligt een klooster, die momenteel nog bewoond wordt door enkele zusters, zij maken regelmatig gebruik van het kerkgebouw.

De Sint Clemenskerk verkeert in goede staat van onderhoud. Voor de parochie staat behoud van de religieuze functie centraal. De beschreven scenario's houden rekening met de randvoorwaarden en streven naar respect voor de liturgische functie. Hierbij wordt zorgvuldig afgewogen hoe de kerk een duurzame en relevante rol kan blijven spelen als historisch en cultureel centrum, terwijl de unieke religieuze identiteit behouden blijft.

Denkrichting toekomstig gebruik

Een denkrichting voor de Sint Clemenskerk is om een bredere rol te omarmen als centrum van de gemeenschap, waarbij geanticipeerd wordt op beperkte kerkelijke betrokkenheid en het afnemende aantal kerkgangers. Het is van essentieel belang om de kerk te transformeren tot een levendig sociaal-maatschappelijk centrum dat mogelijk ook commerciële activiteiten omvat, om zo een duurzame

toekomst te waarborgen. Een mogelijke invulling kan zijn om de kerk te gebruiken als ontmoetingsplaats voor sociale en culturele activiteiten, zoals workshops, lezingen, concerten, exposities en buurtbijeenkomsten. Daarnaast kunnen commerciële initiatieven worden overwogen, zoals het verhuren van ruimtes voor bijvoorbeeld feesten, evenementen of kleinschalige horeca. Op deze manier kan de kerk zichzelf ook financieel ondersteunen en haar duurzame toekomst waarborgen.

Een belangrijke stap is het actief betrekken van de gemeenschap bij het bepalen van de toekomstige functies van de kerk. Door behoeften op te halen en een open dialoog te voeren met de omgeving, kan de kerk een passend aanbod ontwikkelen dat aansluit bij de wensen en behoeften van de lokale bewoners.

OLV Onbevlekt Ontvangenkerk, Amstenrade

Huidig gebruik

De waardering van het gebouw is als 'hoog' beoordeeld, zoals vermeld in hoofdstuk 6 en bijlage 5 van het rapport. Op basis van deze beoordeling wordt geconcludeerd dat het meest logische scenario is om de kerk te behouden, mogelijk in combinatie met nevengebruik of een andere nevenfunctie, zodat het huidige gebruik kan worden voortgezet. De O.L.V. Onbevlekt Ontvangenkerk heeft hoofdzakelijk een religieuze functie, waar regelmatig religieuze diensten en vieringen plaatsvinden. De kerk is op korte afstand gelegen van kasteel Amstenrade. De verbondenheid met het kasteel is terug te zien in het kerkgebouw. In de kerk is een privé transept met eigen graftombe voor de adellijke familie.

De O.L.V. Onbevlekt Ontvangenkerk verkeert in redelijke/ goede staat van onderhoud. Voor de parochie staat behoud van de religieuze functie centraal, waarbij ook de mogelijkheid tot incidenteel nevengebruik wordt overwogen. De beschreven scenario's komen voort uit de omgevingsdialoog, houden rekening met de randvoorwaarden en streven naar respect voor de liturgische functie. Hierbij wordt zorgvuldig afgewogen hoe de kerk een duurzame en relevante rol kan blijven spelen als historisch en cultureel centrum, terwijl de unieke religieuze identiteit behouden blijft.

Denkrichting toekomstig gebruik

De volgende denkrichtingen kunnen benoemd worden voor de O.L.V. Onbevlekt Ontvangenkerk:

1. Religieus gebruik met draagvlak behouden: Zolang er voldoende draagvlak is binnen de gemeenschap, blijft de hoofdfunctie van de kerk religieus gebruik. De kerk kan diensten, vieringen en andere religieuze activiteiten blijven organiseren om de band met de lokale gelovigen te behouden.
2. Toeristisch potentieel benutten: De O.L.V. Onbevlekt Ontvangenkerk bevindt zich in een regio met toeristisch potentieel, vooral vanwege het nabijgelegen kasteel Amstenrade. Om bezoekers aan te trekken, kan de kerk haar historische en architecturale waarde benadrukken, bijvoorbeeld door het organiseren van rondleidingen en het verstrekken van informatie over de geschiedenis van het gebouw.
3. Culturele tentoonstellingen: Een deel van de kerk kan worden aangepast en herbestemd als een permanente of tijdelijke tentoonstellingsruimte. Hier kunnen lokale kunstenaars of historische verenigingen tentoonstellingen organiseren die aansluiten bij de culturele en historische context van Amstenrade en het kasteel. Dit zou een manier zijn om zowel toeristen als de lokale bevolking te betrekken en de kerk te diversifiëren als een culturele hotspot.
4. Samenwerking met kasteel Amstenrade: De kerk kan samenwerken met kasteel Amstenrade om toeristische activiteiten te ontwikkelen die beide locaties benutten. Denk bijvoorbeeld aan het organiseren van gezamenlijke evenementen en festivals om de toeristische aantrekkingskracht van de regio te vergroten.

5. Duurzaamheid en multifunctioneel gebruik: Bij het herbestemmen van de kerk moet rekening worden gehouden met duurzaamheid en multifunctioneel gebruik. Zo kan de kerk mogelijkheden bieden voor culturele evenementen, exposities, concerten, lezingen, en andere activiteiten naast religieuze vieringen. Door de kerk als een veelzijdige ruimte te positioneren, kan de betrokkenheid van verschillende doelgroepen worden vergroot.
6. Actieve betrokkenheid van de lokale gemeenschap: Het is essentieel om de lokale gemeenschap te betrekken bij het nadenken over de toekomst van de kerk. Het organiseren van bijeenkomsten, enquêtes of participatieve workshops om ideeën en feedback te verzamelen van de inwoners van Amstenrade kan helpen bij het nemen van weloverwogen beslissingen over het toekomstige gebruik van de kerk.

Deze denkrichting stelt de kerk in staat om haar religieuze functie te behouden zolang er draagvlak is, terwijl het tegelijkertijd de toeristische aantrekkingskracht van de regio benut en de kerk diversifieert als een cultureel centrum. Het actief betrekken van de lokale gemeenschap en het samenwerken met omliggende attracties, zoals kasteel Amstenrade, zijn essentiële stappen om een succesvolle toekomst voor de kerk te waarborgen.

08 Conclusies & Aanbevelingen

08-1 Conclusies

De 15 unieke kerkgebouwen in Beekdaelen spelen een cruciale rol in de afzonderlijke dorpskernen. De meeste van deze kerken genieten een beschermde status en verkeren in goede staat van onderhoud. In tegenstelling tot de landelijke trend van leegstand en herbestemming van kerkgebouwen, is dit (leegstand en herbestemming) in Beekdaelen nog niet veelvoorkomend, met uitzondering van het kerkgebouw in Puth. Het is belangrijk om te benadrukken dat elk van deze 15 kerkgebouwen een unieke waarde en betekenis heeft voor de lokale gemeenschap waarin ze zich bevinden. Deze kerken zijn vaak het kloppende hart van de dorpskernen in Beekdaelen en worden met man en macht door de betrokken gemeenschappen onderhouden om ze open te houden voor gelovigen en bezoekers. Ze worden gewaardeerd vanuit verschillende perspectieven, zoals religieus, historisch, stedenbouwkundig & cultureel en vormen onmiskenbaar een essentieel onderdeel van de identiteit van de dorpskernen en de gemeente Beekdaelen als geheel. Door de afnemende kerkelijke betrokkenheid komt het voortbestaan van deze kerken echter steeds meer in gevaar, wat vraagt om zorgvuldige overwegingen en gezamenlijke inspanningen om hun unieke erfgoed te behouden voor toekomstige generaties.

Een realistische en objectieve beoordeling wijst uit dat de meeste kerkgebouwen te groot zijn voor het huidige aantal kerkgangers. Het zou, enkel kijkende naar het aantal kerkgangers, realistisch zijn om slechts 3 of 4 kerkgebouwen te behouden om het huidige en toekomstige aantal kerkgangers te bedienen. De unieke samenstelling van de gemeente Beekdaelen met veel kleine dorpskernen en grote rijksmonumentale kerken zorgt voor een bijzondere culturele en historische waarde. Kerkeigenaren streven er naar om een groot deel van de kerkgebouwen te behouden voor religieus gebruik, al dan niet in een beperktere vorm. De kerk is van cruciaal belang voor de lokale geloofsgemeenschap. Het ontwortelen van een kerkgebouw in zijn gemeenschap heeft een ingrijpende impact op de dorpskern.

Hoewel het mogelijk is dat sommige kerkgebouwen in de toekomst niet langer als actief gebedshuis zullen functioneren, is het (onafhankelijk van welk scenario er speelt) van groot belang om hierbij uiterst zorgvuldig en respectvol te werk te gaan. De kerkeigenaren en lokale (geloof)gemeenschappen hebben zich immers decennialang met toewijding ingezet om deze kerkgebouwen open te houden en hun betekenis te behouden voor de gemeenschap. Deze kerkendialoog biedt een eerste inzicht in welke kerkgebouwen mogelijk voor nevengebruik of een andere bestemming in aanmerking komen en over welke toekomstscenario's en mogelijkheden er kan worden nagedacht.

Al met al is het van groot belang dat kerkeigenaren, gemeente, de gemeenschap en andere belanghebbenden gezamenlijk streven naar een duurzame toekomst voor de kerkgebouwen in Beekdaelen. Betrokken partijen kunnen proactief verder denken en de denkrichtingen omzetten in haalbare plannen, met het oog op een toekomstbestendige ontwikkeling van de kerkgebouwen in de gemeente. Het verbinden van deze monumentale gebouwen met een toekomstbestendige invulling zal niet alleen het religieus erfgoed behouden, maar ook bijdragen aan de leefbaarheid voor alle inwoners van Beekdaelen.

08-2 Aanbevelingen

Om het religieus erfgoed in de gemeente Beekdaalen te behouden en een duurzame toekomst te geven, zijn uit het kerkendialoog proces de volgende aanbevelingen voortgekomen:

1. Periodiek 'kerkendialoog-dialoog' kerkeigenaren en gemeente: Om ervoor te zorgen dat ideeën en initiatieven met elkaar worden besproken, uitdagingen worden gedeeld en waar nodig ook daadwerkelijk worden uitgevoerd, is het aan te raden om periodiek een 'kerkendialoog-dialoog' te organiseren tussen kerkeigenaren en de gemeente. Een regelmatig overleg, bijvoorbeeld eens per kwartaal, biedt de gelegenheid om voortgang te bespreken, knelpunten aan te kaarten en nieuwe ontwikkelingen te delen. Dit zorgt voor een continue betrokkenheid van alle partijen en maakt het mogelijk om tijdig bij te sturen indien nodig. Zo verrast men elkaar niet met ontwikkelingen en kan er gewerkt worden aan win-win situaties.
2. Een vast aanspreekpunt voor kerkeigenaren bij de gemeente: Om de samenwerking tussen de kerkeigenaren en de gemeente te versterken, is het aan te bevelen om een vast aanspreekpunt bij de gemeente aan te stellen voor de kerkeigenaren. Dit verzekert een continuïteit in de samenwerking en biedt kerkeigenaren een vertrouwd contactpersoon binnen de gemeente. Het aanspreekpunt kan ook ondersteuning bieden bij het oppakken van ideeën, uitwerken van plannen en het ondersteunen bij het indienen van (gemeentelijke) subsidies. Dit aanspreekpunt dient voldoende kennis van zaken en begrip van specifieke vraagstukken te hebben. Specifiek gericht op de opgaves waar kerkeigenaren mee te maken hebben.
3. Verankeren kerkendialoog in andere beleidslijnen: Religieus erfgoed is vaak onderbelicht in gemeentelijk beleid. Om ervoor te zorgen dat de kerkendialoog 'niet onder in een lade terechtkomt' en ook daadwerkelijk wordt gebruikt, kan de gemeente ervoor kiezen om deze te verankeren in andere beleidslijnen, processen, of -visies zoals de omgevingsvisie en mogelijke woon- en dorpsvisies. Op die manier wordt er bij het nemen van beslissingen over de ruimtelijke ordening en ontwikkeling van de dorpskernen rekening gehouden met de unieke waarde van de kerkgebouwen en hun rol in de lokale gemeenschap. De kerkgebouwen staan immers altijd midden in de dorpskernen.
4. Ondersteunen met groenonderhoud rondom kerken, kerkhoven en begraafplaatsen: De kerkeigenaren hebben een actief en vaak beperkt aantal vrijwilligers, waarvan velen een hoge leeftijd hebben. Bovendien wordt verwacht dat het aantal vrijwilligers in de toekomst verder zal afnemen. Het groenonderhoud rondom de kerkgebouwen, kerkhoven en parochiële begraafplaatsen wordt hierdoor steeds uitdagender. Kerkeigenaren zien graag mogelijkheden om samen te werken met de gemeente om de lasten van het onderhoud te verlichten en de kwaliteit van deze plekken op peil te houden. Het is aan te bevelen om met de kerkeigenaren in gesprek te gaan en te spreken over het grootschalige onderhoud en waar mogelijk, gewenst en nodig, te zoeken naar een koppeling met de openbare ruimte. Ook kan gesproken worden over het inzetten van de gemeentelijke plantsoendienst voor onderhoudswerkzaamheden, waarbij, het op natuurlijke onderhoudsmomenten essentieel is dat vrijwilligers van de parochie vanuit de participatiegedachte meewerken aan het onderhoud. Het opzetten van samenwerking van het groenonderhoud kan bijdragen aan een efficiëntere aanpak van het groenonderhoud en helpen om de kwaliteit van de begraafplaatsen en het onderhoud voor de toekomst te borgen.
5. Subsidies uitwerken nevengebruik, her- en nevenbestemmingen: Voor kerkeigenaren die scenario's verder willen uitwerken en concretiseren voor nevengebruik, her- en

nevenbestemmingen van de kerkgebouwen, is het van groot belang om gebruik te maken van subsidiemogelijkheden. Het verkrijgen van subsidies kan de financiële haalbaarheid van de plannen vergroten en de realisatie ervan ondersteunen. Vaak blijkt het op de juiste manier aanvragen van subsidies een harde noot om te kraken. In veel gevallen ontbreekt het kerkeigenaren aan de relevante en juiste kennis voor het correct aanvragen van subsidies. Door nauw samen te werken met de gemeente en relevante instanties, kunnen kerkeigenaren worden geholpen bij het op de juiste manier aanvragen van de beschikbare subsidies. Als dit dan op een ordentelijke en juiste manier verloopt, kunnen kerkeigenaren de subsidies benutten ten behoeve van hun plannen voor nevengebruik, her- en nevenbestemmen.

6. Uitvoering van de scenario's kerkendialoog: Deze kerkendialoog schetst richtinggevende scenario's, die een waardevolle basis bieden voor de toekomst van de kerkgebouwen. Als volgende stap wordt geadviseerd dat kerkeigenaren deze denkrichtingen zorgvuldig evalueren en overwegen om een voorkeursscenario gedetailleerd uit te laten werken. Dit omvat programmatische, ruimtelijke en financiële aspecten, waarbij een grondig haalbaarheidsonderzoek cruciaal is om realistische mogelijkheden en uitdagingen te identificeren. Vervolgens kan een solide actieplan worden opgesteld, waarbij diverse subsidies, zoals genoemd in aanbeveling 5, beschikbaar zijn om te benutten. Deze rapportage bevat waardevolle inzichten voor verdere ontwikkeling.
7. Actualiseren kerkendialoog: De kerkendialoog voor de gemeente Beekdaelen vormt een belangrijke eerste stap in het streven naar een duurzame toekomst voor de kerkgebouwen. Het is essentieel voor het behoud van het religieus erfgoed, dit proces voort te zetten, periodiek te evalueren en waar nodig bij te sturen. Daarom wordt geadviseerd om de kerkendialoog iedere 10 jaar te actualiseren, zodat deze blijft aansluiten bij de veranderende behoeften en ontwikkelingen van de gemeente en haar dorpskernen.

Het behoud van het religieus erfgoed in de gemeente Beekdaelen is een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Met de juiste aanpak en betrokkenheid kunnen de kerkgebouwen hun unieke rol behouden in het vormgeven van de identiteit en de gemeenschapszin van de gemeente Beekdaelen.

Afsluitend benadrukken we sterk het belang om nauwlettend aandacht te schenken aan de zienswijzen van de deken over de toekomst van de kerkgebouwen in Beekdaelen, zoals vermeld in bijlage 6. Deze inzichten vormen een waardevolle aanvulling op de gepresenteerde conclusies en aanbevelingen, en kunnen de basis leggen voor weloverwogen duurzame toekomst voor kerkgebouwen in Beekdaelen.

Bijlage 1

Kerkenpaspoort

Zie afzonderlijk bijlagenboek

Bijlage 2

Uitwerking

Subsidiemogelijkheden

Kerkeigenaren

Instandhouding Monumenten

Subsidieregeling instandhouding Monumenten (SIM-regeling)

Subsidieverstrekkers: RCE/ Rijksoverheid (40% - 60% van de kosten)

Aanvraagperiode: jaarlijks tussen 1 februari – 31 maart

Soort gebouw: Alle gebouwen met een Rijksmonumentale status.

Aanvrager: Eigenaar van het gebouw

De instandhoudingssubsidie is bestemd voor reguliere onderhoudskosten op basis van een 6-jarig onderhoudsplan (in veel gevallen onderhoudsrapportages van de Monumentenwacht). Vanaf 2022 bedraagt het subsidiepercentage 40% voor eigenaren die hun rijksmonument bedrijfsmatig gebruiken. Belangrijk om hierbij te benoemen is dat per 2022 door deze wijziging ook kerkelijke dienstwoningen, pastorieën en kosterswoningen in aanmerking komen voor de SIM-regeling, mits rijksmonumentaal. Voor overige eigenaren en Professionele organisaties voor monumentenbehoud (POM) blijft het subsidiepercentage 60%. In de Leidraad subsidiabele instandhoudingskosten (<https://wetten.overheid.nl/BWBR0032075/2020-08-29#Bijlage>) staat aangegeven welke noodzakelijke werkzaamheden subsidiabel zijn onder de voorwaarde van sobere en doelmatige uitvoering.

“Klinkende rijksmonumenten” (orgels) komen soms ook in aanmerking voor de SIM-subsidie als ze een rijksmonumentale status hebben en onderdeel uitmaken van de volgende lijst:

<https://www.cultureelerfgoed.nl/publicaties/publicaties/2019/01/01/orgellijst>

Onderzoek verduurzamen via de SIM-regeling (vanaf 2022 mogelijk)

Naast het meenemen van pastorieën en pastorale dienstwoningen is de SIM-regeling ook uitgebreid op een ander onderdeel uitgebreid; verduurzaming van Rijksmonumenten. De subsidie kan nu dus ook worden gebruikt voor het onderzoeken van de mogelijkheden voor verduurzaming van monumentale gebouwen.

Subsidieregeling Monulisa 2022-2023

Subsidieverstrekkers: Provincie Limburg (10% van de kosten) (max. €60.000,- per gebouw)

Aanvraagperiode: vanaf 14 maart tot 31 oktober 2023 (jaarlijks)

Soort gebouw: Alle gebouwen met een goedgekeurde SIM-subsidie

Aanvrager: Eigenaar van het gebouw

Dit is een subsidie die bedoeld is als aanvulling op de SIM-subsidie voor gebouweigenaren die onvoldoende financiële middelen genereren. Een bijzondere categorie van Rijksmonumenten zijn o.a. de gebouwen voor de openbare eredienst. Door dreigende leegstand en/of minder inkomsten dient aan deze categorie monumenten extra aandacht te worden gegeven. Ter voorkoming van restauratie wil de Provincie het behoud van deze categorie monumenten in de provincie ondersteunen door in dit kader voor normaal onderhoud een subsidie te verstrekken in aanvulling op een door het Rijk beschikte onderhoudssubsidie (SIM). Aanvragen kan dan ook alleen met een al goedgekeurde SIM-aanvraag.

Herbestemming/ duurzaamheid en verbeteren toegankelijkheid

Subsidieregeling stimulerend herbestemming monumenten (& verduurzamingsonderzoek)

Subsidieverstrekker(s): RCE, Rijksoverheid

Aanvraagperiode: tussen 1 oktober en 31 november (jaarlijks)

Soort gebouw: Rijksmonument, provinciaal monument, gemeentelijk monument of een 'monument' dat op grond van een van de regelingen nog niet is beschermd. Voor een niet-monumentaal gebouw dient een verklaring van burgemeester en wethouders bij de aanvraag te worden ingediend.

Aanvrager: Eigenaar van het gebouw of rechtspersonen die belang hebben bij de herbestemming, bv. gemeente (of gecoördineerd vanuit RO groep).

De herbestemmingssubsidie bevordert een duurzaam gebruik van monumenten en gebouwen met een cultuurhistorische waarde. Binnen de regeling kan subsidie worden aangevraagd voor het wind- en waterdicht houden van een gebouw dat leeg staat. Daarnaast is er subsidie mogelijk voor een onderzoek naar de haalbaarheid van herbestemming. Deze subsidie kan ook aangevuld worden met een bedrag voor een onderzoek naar verduurzaming.

De minister kan subsidie verstrekken ten behoeve van:

- a) Het doen instellen van een onderzoek naar de haalbaarheid van herbestemming van een monument,
- b) Het uitvoeren van een verduurzamingsonderzoek in aanvulling op een haalbaarheidsonderzoek,
- c) Het doen instellen van een interactief of procesgericht onderzoek naar de herbestemming van een monument.
- d) Het nemen van maatregelen om een (leegstaand) gebouw wind- en waterdicht te maken.

Uitleg b) Het doel van het verduurzamingsonderzoek is inzicht te verkrijgen in alle kansrijke energetische verduurzamingsmaatregelen met hun besparings- en kostenindicaties. Er ontstaat een gedetailleerd beeld van de mogelijkheden. Het resultaat is een indicatieve businesscase voor verduurzaming van het monument.

Het bedrag aan kosten van een onderzoek waarover subsidie kan worden verstrekt, bedraagt:

- a. Ten minste € 10.000 en ten hoogste € 25.000 per aanvraag voor een haalbaarheidsonderzoek of een interactief of procesgericht onderzoek; en
- b. Ten hoogste € 4.000 per aanvraag voor een verduurzamingsonderzoek.

Bij de subsidieverlening wordt bovendien een subsidiepercentage van 70% gehanteerd.

RO groep heeft ervaring met het uitvoeren van haalbaarheidsonderzoeken voor o.a. kerkgebouwen. RO groep zou het proces van aanvraag tot opleveringen kunnen mee begeleiden en voor één of meerdere kerkgebouwen een haalbaarheids- en/ of verduurzamingsonderzoek uitvoeren tijdens of na afronding van de kerkendialoog.

<https://www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/subsidie-herbestemming-monumenten>

Subsidie kerken 2022-2023

Subsidieverstrekker(s): Provincie Limburg

Aanvraagperiode: tot en met 31-12-2023 (uiterlijke aanvraag 15 december 2023)

Soort gebouw: Monumentale kerkgebouwen (ook mogelijk niet-monumentaal als ze door gemeente als “beeldbepalend” bestempeld worden).

Aanvrager: Eigenaar van het gebouw

Aanvullend: Deze subsidie geldt voor projecten die ‘uitvoeringsgereed’ zijn. Dus pas ná afronding van een haalbaarheidsonderzoek of een vergunningaanvraag (bijv. openstelling kerkgebouw door plaatsen van een glazenwand of hekwerk).

De Provincie Limburg onderscheidt zich van de rest van Nederland door haar omvangrijke religieuze erfgoed, waarbinnen de kerken een bijzondere categorie vormen. De Provincie Limburg wil de instandhouding van monumentale kerken door middel van restauratie en/of herbestemming daarom ondersteunen. Organisaties (stichtingen, verenigingen etc.) die eigenaar zijn van een monumentale kerk in de Nederlandse Provincie Limburg en plannen hebben op het gebied van restauratie en/of herbestemming kunnen subsidie aanvragen.

De Provincie Limburg wil monumentale kerken voor de toekomst bewaren. Daarom ondersteunt de Provincie de restauratie en/of de herbestemming van deze gebouwen, eventueel in combinatie met de verbetering van de duurzaamheid en/of de verbetering van de toegankelijkheid ervan. Hierbij is ook het betrekken van de lokale gemeenschap en het vertellen van het verhaal van het monument in zijn omgeving van belang.

Voorwaarden om een subsidie te kunnen krijgen zijn onder andere:

- Uw project heeft betrekking op een monumentale kerk in de Nederlandse provincie Limburg.
- Uw project heeft betrekking op de restauratie en/of herbestemming van een kerk, of een deel daarvan, eventueel in combinatie met de verbetering van de duurzaamheid en/of de verbetering van de toegankelijkheid ervan.
- Indien het project betrekking heeft op restauratie van een kerk, of een deel daarvan, dan dient sprake te zijn van een urgente restauratieopgave aangetoond door een rapport van de Stichting Monumentenwacht Limburg.
- Indien het project betrekking heeft op herbestemming van een kerk, of een deel daarvan, dient de kerk een maatschappelijke, niet op winst gerichte functie te krijgen.
- Het project dient uitvoeringsgereed te zijn, dat wil zeggen dat alle eventueel noodzakelijke (omgevings)vergunningen en/of toestemmingen zijn verleend - ten tijde van het indienen van de aanvraag - en dat binnen zes maanden na ontvangst van de subsidiebeschikking gestart kan worden met de feitelijke werkzaamheden.

Maximaal 50% van de totale subsidiabele kosten minimaal € 100.000,- en maximaal € 500.000,- per project. Projecten die tevens een bijdrage leveren aan de duurzaamheid van de kerk komen in aanmerking voor een maximaal subsidiebedrag van € 600.000,-.

<https://www.limburg.nl/@7869/subsidie-kerken-2022-2023/>

Subsidie monumenten 2022-2023

Subsidieverstrekkers(s): Provincie Limburg

Aanvraagperiode: uiterlijk 31-10-2023

Soort gebouw: Monumenten die dringend gerestaureerd dienen te worden (kerkgebouw, pastorie, kapel e.a. pastorale gebouwen met monumentale status).

Aanvrager: Eigenaar van het gebouw

De Provincie Limburg wil zoveel mogelijk monumenten voor de toekomst behouden zodat ook toekomstige generaties kunnen opgroeien met en genieten van de rijke Limburgse geschiedenis. Daarom willen we de monumenten die dringend gerestaureerd moeten worden ondersteunen zodat eveneens een toekomstige economische, toeristische of maatschappelijke functie is gegarandeerd. Voor de restauratieprojecten is de maatschappelijke inbedding van belang voor honorering.

De restauratieregeling 2022-2023 kent nieuwe voorwaarden. Het maximale subsidie percentage is 30% en de maximale subsidie € 300.000. Nieuwe criteria zijn: het vertellen van het verhaal van het monument én het betrekken van de lokale gemeenschap. Met toepassing van deze twee criteria willen wij alleen projecten ondersteunen die maatschappelijke ingebed zijn. Daar waar monumenten door hun gebruik aantoonbaar openbaar toegankelijkheid (zie begripsomschrijving in de regeling) zijn geldt een verhoogd subsidiepercentage (40%) en maximaal subsidiebedrag (€ 400.000). Hiermee willen we zoveel mogelijk Limburgers en bezoekers laten genieten van het monument. Tenslotte dient het monument na voltooiing van de restauratie een duurzame economische, toeristische en/of maatschappelijke functie te hebben.

De regeling is gericht op de restauratie van monumenten waarbij sprake is van een urgente restauratieopgave met als oogmerk dat de cultuurhistorische waarde van het monument behouden blijft. Hierbij is ook van belang het betrekken van de lokale gemeenschap en het vertellen van het verhaal van het monument in zijn omgeving.

Overige subsidies 'Roerende zaken'

Subsidie Erfgoed 2022-2023

Subsidieverstrekkers(s): Provincie Limburg

Aanvraagperiode: uiterlijk 31-12-2023

Soort gebouw: Kerkgebouwen

Aanvrager: Eigenaar van het gebouw

Deze subsidieregeling hebben vooral betrekking op het in stand houden van tradities en het digitaal ontsluiten van erfgoed. De subsidie is onderverdeeld in 6 categorieën, waarvan de meeste niet relevant zijn. De mogelijk relevante categorieën zijn:

- Digitalisering van Limburgs erfgoed.
- Werving, behoud en/of deskundigheidsbevordering van erfgoedvrijwilligers.
- Het op een vernieuwende/ verrassende wijze onder de aandacht brengen van een onbekend, onderbelicht of verdwijnend aspect van Limburgs erfgoed.

Per subcategorie zijn er aanvullende subsidieregels en subsidiebedragen geformuleerd. Zie o.a. bijlage 4,5 en 6 voor de nadere regels: <https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR675971/1#d117927926e320>

Bijlage 3

Uitwerking

Omgevingsdialogen

Alle parochies zijn uitgenodigd voor het organiseren van een omgevingsdialoog. De parochies Hulsberg, Schimmert, Nuth en Wijnandsrade hebben van deze mogelijkheid gebruik gemaakt om de dialoog aan te gaan met de omgeving. Op basis van gerichte uitnodigingen zijn personen uit de vier kernen uitgenodigd om deel te nemen aan het gesprek over één van de vier kerkgebouwen. De omgevingsdialoog heeft op 13 april 2023 plaatsgevonden op de inspirerende locatie in het nieuwe gemeenschapshuis in de Sint Servatiuskerk in Vaesrade.

Tijdens de omgevingsdialoog over de kerken in Hulsberg, Schimmert, Nuth en Wijnandsrade zijn er onder de aanwezigen ideeën opgehaald met betrekking tot de volgende thema's:

- Rol binnen de gemeenschap
- Gebruik
- Gebouw/ Plek
- (Financiële) middelen
- Toekomst

Na afloop van de bijeenkomst zijn aan de aanwezigen de conceptversies van de terugkoppeling per parochie toegestuurd. De feedback op de conceptversies is verwerkt in deze plenaire terugkoppeling van de dialoogavond. Deze notitie is met alle aanwezigen gedeeld en aanvullende feedback is in de uitwerking verwerkt. Het gaat hier om ideeën die door de omgeving zijn aangedragen bij de kerken. Deze zullen ten deel worden gebruikt als input voor de uitwerking van scenario's.

Sint Clemenskerk, Hulsberg

Rol binnen de gemeenschap

- De kerk heeft voornamelijk bij bijzondere vieringen een belangrijke rol binnen de lokale gemeenschap, dan zit de kerk vaak nog grotendeels vol.
- De kerk heeft een belangrijke verbindende rol binnen de lokale gemeenschap. Uiteraard als ruimte voor geloof, maar er zou ook meer mogelijk kunnen zijn. Bijvoorbeeld het organiseren van bijeenkomsten of concerten. Dit is nu niet of beperkt mogelijk, door dorpse evenementen in of rondom de kerk te organiseren wordt de binding met de gemeenschap en verenigingen ook versterkt.
- Het is ook belangrijk om goede communicatie te blijven houden tussen de kerkgemeenschap/ parochianen en de lokale gemeenschap/ verenigingen. Er is veel meer mogelijk in en rondom het kerkgebouw dan dat nu al gebeurt. Het is belangrijk om dit potentieel ook te benutten. In de communicatie is niet altijd duidelijk wat er wel of niet kan. Het is goed om hierover in contact te gaan en te blijven.
- De kerk heeft ook een belangrijke maatschappelijke rol naast de religieuze functie. Zo is er de mogelijkheid tot koffie en cake na de eredienst. Kerkgangers hebben ook sterk de behoefte aan deze sociale contacten. Voor hen is de kerk een plaats van samenkomst.
- Het is een plek om samen het leven te delen, zowel bij voor- als bij tegenspoed. Dit zorgt ook voor binding met elkaar en met het kerkgebouw.

Gebouw/ plek

- Het kerkgebouw moet er voor alle inwoners van Hulsberg zijn en niet alleen voor de parochianen. Het moet een plek zijn om elkaar samen te treffen en in het gebruik meer faciliteren dan alleen religie. Multifunctioneel met respect voor het godshuis.

- Het kerkgebouw is in letterlijke zin het ‘middelpunt’ van het dorp. Het staat centraal in het dorp. Maar in figuurlijke zin voelt niet iedereen het als middelpunt. Men kan deze figuurlijke rol verder uitbouwen door meer nevenactiviteiten in en rondom het kerkgebouw.
- Verenigingen en de kerkgemeenschap vinden elkaar een enkele keer per jaar bij grote activiteiten in het dorp. Het plein voor de kerk wordt dan bijvoorbeeld gebruikt voor het organiseren van een feest. De lokale ondernemers rondom het kerkgebouw profiteren hier ook in mee.

Gebruik

- De belangrijkste functie van de kerk is om mensen bij god te brengen, en om mensen bijeen te brengen. Deze functie moet ook voor de toekomst geborgd worden. Dit is mogelijk om meer nevengebruik in de kerk toe te staan en mogelijk een deel van het gebouw neven te bestemmen met een andere functie.
- In het dorp liggen nu meerdere ‘monofunctionele’ gebouwen die maar één doel hebben (bv. sportaccommodatie, schoolgebouw, gemeenschapshuis en kerkgebouw). Deze gebouwen vervullen deze ene functie op bepaalde tijden in de week maar staan daarna een groot deel van de week leeg. Het is zonde, en het zorgt dat alle ‘monofunctionele’ gebouwen moeilijk de exploitatie rond krijgen. Het zou daarom goed zijn om functies ‘multifunctioneel’ te bundelen.
- Voor de kerk wordt gedacht aan het huisvesten van de gemeenschapsfunctie voor het dorp. Echter is recentelijk in Hulsberg het gemeenschapshuis gerenoveerd, maar deze locatie voldoet niet aan de behoeften van de verenigingen, zo is er geen grote zaal. Het kerkgebouw zou hier een oplossing voor kunnen bieden. Om dit te faciliteren zouden er enkele kerkbanken vervangen moeten worden door stoelen en zal wellicht een (demontabel) podium kunnen worden toegevoegd.
- Ook moeten we verder kijken naar nevengebruik. Zoals bijvoorbeeld de gelegenheid bieden aan de fanfares om in de kerk te repeteren en concerten te geven. Een deel van het kerkgebouw kan mogelijk ook een andere bestemming krijgen, bij voorkeur gemeenschapsfunctie. Men moet het aantrekkelijker maken door functies te stapelen/ te combineren.

Toekomst

- De liturgische ruimte in het kerkgebouw is voor nú en voor de toekomst te groot. Om de toekomstbestendigheid te borgen moet de ruimte of vaker gebruikt worden of het kerkdeel verkleint te worden.
- Bovendien zijn er in de regio heel veel mooie kerkgebouwen. Samen moet gekeken worden hoe de kerk relevant kan blijven. Toerisme is daarbij ook een mogelijkheid om extra middelen te genereren.
- Daarbij zijn uiteindelijk ook mensen/ vrijwilligers nodig. Hulsberg zal naar verwachting de komende jaren krimpen en verder vergrijzen. Alle verenigingen kampen met een teruggang in het aantal vrijwilligers. Het is moeilijk om de jonge generatie te enthousiasmeren om vrijwilligerswerk te doen.
- Op het gebied van duurzaamheid ligt er ook voor de kerkgemeenschap een opgave. Het kerkbestuur gaat in de volgende subsidieronde een subsidie aanvragen om een haalbaarheidsonderzoek naar het verduurzamen van het kerkgebouw te laten uitvoeren.

Middelen

- Het kerkgebouw is al generaties lang onderhouden door de parochianen binnen de gemeenschap. De jonge generatie heeft steeds minder binding met de parochie, het aantal kerkgangers en de inkomsten lopen terug. Kinderen worden niet als vroeger vanuit de kerkelijke waarden van huis uit opgevoed. In deze realiteit leven wij, en de kerk moet realiseren dat het nu en in de toekomst ‘minder’ wordt.

- In de dorpskern Hulsberg zijn er kansen en mogelijkheden om iets te doen voor de lokale gemeenschap. Men moet deze kansen en mogelijkheden bijeen brengen en aangrijpen. Een duidelijke 'dorpsvisie' voor de dorpskern Hulsberg ontbreekt. Het zou goed zijn om na te denken over de toekomst en enkele initiatieven samen te brengen. Het kerkgebouw kan hierin een sleutelfunctie vervullen.
- Gemeente en parochie moeten keuzes maken over het slim inzetten van de beperkt beschikbare financiële middelen. Het kerkgebouw is momenteel in goede staat van onderhoud.

Sint Remigiuskerk, Schimmert

Rol binnen de gemeenschap

- In Schimmert is een breed aanbod aan voorzieningen aanwezig: diverse horecagelegenheden (Café Zaal Terras 't Weverke, watertoren De Reusch, Eetcafé en Partycentrum Mareveld, brasserie Bie-ein en Bistro Le Cremant), gemeenschapshuis, kindvoorzieningen, een camping et cetera. Deze voorzieningen zijn diverse dagen en dagdelen geopend.
- De verschillende verenigingen uit de kern zorgen voor een goede afstemming van het gebruik van deze voorzieningen. Zo zorgt (bijvoorbeeld) de carnavalsvereniging tijdens de carnavalsdagen voor een bezetting van de verschillende zalen in Schimmert.
- In Brede School Schimortera is basisschool 't Kirkeveldsje, peuteropvang, buitenschoolse opvang, een bibliotheekvoorziening en Jong Nederland gehuisvest. De school is van oudsher een katholieke basisschool. Heden ten dage werkt de school meer vanuit een humanistische inslag, elk kind (ongeacht geloof, levensovertuiging, culturele achtergrond of afkomst) is welkom. De Rooms-Katholieke denominatie van de school wordt steeds minder belangrijk. De kerk en de school hebben nauwelijks (meer) een relatie met elkaar. Het beperkt zich tot misdienaars, communie, vormsel.
- De kerk heeft een goede relatie met verenigingen (onder andere met de fanfare, schutterij, carnavalsvereniging en turnclub). Deze verenigingen hebben een traditionele band met de kerk. De kerk wordt jaarlijks betrokken bij een activiteit.

Gebouw/ Plek

- De Sint-Remigiuskerk is een kerkgebouw in Schimmert, in de gemeente Beekdaelen. De kerk is aan de Hoofdstraat door de kern gelegen, midden in de gemeenschap. Achter de kerk is de pastorie gelegen.
- De kerk en de pastorie zijn allebei rijksmonumenten. Dit betekent dat wijzigingen van het monument (zowel binnen als buiten) een vergunning van de gemeente nodig is.
- Schimmert heeft een rijk verenigingsleven. Iedere vereniging beschikt over een eigen accommodatie (niet zijnde eigendom van de vereniging).
- Recent is in Schimmert een nieuw gemeenschapshuis (Gemeinsjapshoes) gerealiseerd. Momenteel maken circa 10 verenigingen gebruik van deze voorziening. Deze vaste gebruikers hebben een afvaardiging in het stichtingsbestuur. Als andere verenigingen of jeugdgroepen een activiteit willen organiseren, huren zij de zaal. Het gemeenschapshuis wordt ook gebruikt als steunpunt van zorggroep Cicero. Enkele dagen per week is er ouderenopvang en eten ouderen op deze locatie.

Gebruik

- Schimmert krijgt te maken met een krimp van het bevolkingsaantal, gecombineerd met steeds ouder wordende inwoners. Ten behoeve van een toekomstbestendige situatie inspelen op de (veranderende) behoeften van de inwoners van Schimmert.
- Een terugloop van het aantal kerkgangers is merkbaar. Vooralsnog echter geen noodzaak om actie te ondernemen. Wekelijks worden nog drie dagmissen opgedragen, aangevuld met een mis op zaterdag en zondag. Bij bijzondere vieringen is incidenteel het volledig aantal zitplaatsen nodig. In

het kerkgebouw wordt met regelmaat een uitvaart verzorgd, daarentegen is er sprake van weinig kerkelijke bruiloften.

- Ook worden andere activiteiten in de kerk georganiseerd: concerten, tentoonstellingen, dorpse (incidentele) activiteiten, koorrepetities. Dit zijn slechts incidentele activiteiten, waardoor op diverse dagen en dagdelen geen gebruik wordt gemaakt van de kerk (leegstand).
- De kerk is voor de gemeenschap, met als doel mensen bij elkaar brengen. Het kerkgebouw is in gebruik voor de eredienst. Uiteindelijke doelstelling blijft mensen bij God brengen. Daarnaast met de gemeenschap kijken naar mogelijkheden voor een (gedeeltelijk) andere invulling.
- In Schimmert worden weinig activiteiten (door de verenigingen) samen georganiseerd. Iedere vereniging organiseert eigen activiteiten (in lijn met hun bestaan). De verenigingen helpen elkaar onderling bij deze activiteiten, indien noodzakelijk en wenselijk. Daarbij zijn leden lid bij verschillende verenigingen, waardoor enige verbondenheid tussen verenigingen bestaan (gericht op informatieoverdracht).
- De grote ondernemersvereniging (de GOS met 75 leden) heeft een verbindende factor in het verenigingsleven door op alle gebieden financieel te ondersteunen. Ze staan voor het ondersteunen van het verenigingsleven in de hechte gemeenschap Schimmert.

Toekomst

- Het is wenselijk – in de toekomst – voor de Sint-Remigiuskerk omzet te generen door het (deels) verhuren van het kerkgebouw en/of aanpalende pastorie (in zijn volledigheid). Hierbij niet zoeken naar een korte termijn oplossing, maar richten op mogelijkheden voor de langere termijn.
- Met respect voor bestaand maatschappelijk vastgoed een verbinding zoeken met de kern c.q. een (gedeeltelijk) nieuwe invulling vinden voor de kerk. Geen concurrentie met bestaande voorzieningen, wellicht juist de verbinding aangaan.
- Uitgangspunt is de huidige functie van de kerk te behouden, in combinatie met een aanvullende (commercieel) aanbod. Hiermee hopen passanten binnen te halen. Voor (de herontwikkeling van) kerken worden veel mogelijkheden gezien. In Schimmert is dit iets beperkter daar de huidige functie blijft behouden. Zolang de kerk in gebruik blijft voor de eredienst, zoeken naar aanvullende functies die niet in strijd zijn. Doel is multifunctioneel/ gedeeld gebruik van het kerkgebouw. Het is denkbaar de kerk (voor 1/3) een nieuwe invulling te geven, bijvoorbeeld als museum, het organiseren van exposities, horeca of gebruik door Koptische/ orthodoxe gemeenschap.
- Nader te bespreken/ onderzoeken is de mogelijkheid om tijdens begrafenissen meer mogelijkheden te faciliteren in de kern (zoals in een crematorium): foto's en muziek, een “koffietafel” na de dienst (bijvoorbeeld in het achterste gedeelte van de kerk).
- Enkele gedeeltelijke invullingen (van de kerk) die niet bespreekbaar zijn: (relatie met) basisonderwijs, opvang, woningen, kantoren/pand en kunstateliers (die in strijd zijn met de religieuze functie).

Middelen

- In het ideaalbeeld is de kerk alle dagen geopend, waar mensen te allen tijde terecht kunnen. In de huidige situatie is dit niet mogelijk wegens een gebrek aan vrijwilligers.
- Vrijwilligers zijn schaars, ook binnen het brede aanbod in Schimmert.
- De inwoners van Schimmert zorgen voor (financiële) middelen voor het behouden van het aanbod (aan gebouwen, verenigingen en voorzieningen) in de kern. De kern is zelfvoorzienend.

Sint Bavokerk, Nuth

Rol binnen de gemeenschap

- De rol van de kerk is belangrijk bij bijzondere vieringen (doop, communie, vormsel, huwelijk, begrafenis etc.). Verder ook bij vieringen rondom feestdagen (kerst, palmzondag, pasen, Sint Maartensviering etc.).
- De kerk heeft een belangrijke verbindende rol in de gemeenschap. Het kerkgebouw is naast de ruimte voor het geloof ook een plek voor samenkomst. Het horen van de kerkklokken heeft iets vertrouwds.
- De kerk is zowel 'gemeenschapsvormend' als 'gemeenschapsopbouwend'. Het is een vertrouwde plek voor het vormen het samenkomen van de lokale verenigingen en de gemeenschap en zorgt ook voor een vertrouwde plek voor (nieuwe) personen binnen de gemeenschap. Daarom zouden andere maatschappelijke functies aan/in de kerk moeten worden toegevoegd.
- Het gemeenschapsgevoel in Nuth kan verder versterkt worden. In Nuth wonen veel forenzen die er de afgelopen jaren zijn komen wonen. Na inschatting is de verhouding nu 50%/50%, de forenzen integreren soms niet of maar beperkt in de lokale gemeenschap.

Gebouw/ plek

- Het kerkgebouw moet als gebouw behouden blijven voor Nuth. Het is een belangrijk gebouw voor Nuth, en de gemeenschap moet meewerken om het gebouw te behouden.
- Verder moet het religieuze gebruik in het kerkgebouw aanwezig blijven. Het kerkgebouw is een belangrijke plek voor vieringen. De inwoner van Nuth wil ook in Nuth zijn kinderen dopen, de communie laten doen en zijn uitvaart in Nuth hebben.
- Het kerkgebouw is te groot voor het huidige kerkbezoek. De gemeenschap/ kerk moet nadenken hoe een deel van het kerkgebouw anders kan worden ingezet, zodat we het gebouw en de religieuze functie voor de toekomst kunnen borgen.
- De omgeving van de kerk is in de loop van de tijd excentrisch komen te liggen ten opzichte van de kern Nuth. Voorheen is het plan opgesteld om het winkelend en economisch hart van Nuth te versterken en te vernieuwen rond de Markt. Dat is gerealiseerd. Daarop volgend zou de gemeente initiatieven nemen om het gebied rond de kerk te verbeteren en te streven naar een bredere sociaal/ maatschappelijke functie aldaar. En de visuele en 'logistieke' verbinding tussen Markt/ Stationstraat enerzijds en Dorpstraat/ kerkomgeving anderzijds verbeteren.

Gebruik

- Het kerkgebouw biedt qua gebruik kansen en mogelijkheden. Wij moeten ons niet beperken maar juist denken in de mogelijkheden. Het kerkgebouw heeft een aantal verdiepingen (toren/ koepel) waar mogelijk een nevenfunctie aan kan worden toegevoegd.
- Er zijn kansen om de kerk naast het religieuze gebruik ook een maatschappelijk-sociale bestemming te geven. Het toevoegen van een gemeenschapsfunctie in de kerk wordt dan als kans geschetst. Een deel van het gebouw kan worden opgesplitst of er kan een 'doos' in het kerkgebouw worden geschoven. Daarvoor dient de omgeving van de kerk aantrekkelijker en beter zichtbaar en bereikbaar te worden.
- Een andere interessante suggestie die tijdens het dialoog naar voren kwam, was om het liturgische deel van de kerk te spiegelen naar de achterzijde, zodat het orgel op zijn plaats kan blijven en het altaar naar achteren wordt gehaald. Dit zou de mogelijkheid bieden om het kerkgebouw naast religieus gebruik ook een maatschappelijk, sociale of commerciële bestemming te geven. Het toevoegen van een gemeenschapsfunctie wordt gezien als een positieve kans. Daarnaast wordt ook gekeken naar het verbeteren van de omgeving van de kerk, inclusief het centrumgebied van

Nuth, om het aantrekkelijker, beter zichtbaar en bereikbaar te maken voor zowel de lokale gemeenschap als bezoekers.

Toekomst

- Ieder jaar komen er steeds minder mensen naar de kerk. De kerk moet zich 'opnieuw uitvinden'. De kerk moet beter aansluiten bij de behoeften van de huidige maatschappij. Wellicht door meer toe te laten of vieringen op een andere manier te organiseren kan een andere doelgroep worden aangesproken.
- Idealiter zou het gebouw in twee delen worden opgesplitst, een deel de religieuze functie en een deel (nog in te vullen) nevengebruik. Het voor de gemeenschap meest wenselijke alternatief is om het 'sociaal ontmoeten' in de kerk te versterken. Door het toevoegen van een gemeenschapsfunctie/ -huis in de kerk en het aanpakken van de ontmoetingskracht van de openbare ruimte.
- De openbare ruimte rondom het kerkgebouw biedt mogelijkheden als dit anders ingericht kan worden. Het nodigt momenteel niet uit tot sociaal contact en ontmoeten. Aan de ingangszijde kan mogelijk een plein worden gecreëerd om het ontmoeten mogelijk te maken. De verkeerssituatie kan daar mogelijk op worden aangepast.
- Er liggen kansen om als het gebouw deels anders wordt ingericht (zie voorgaand) ook het gebouw verder te verduurzamen. Zo wordt gedacht aan het isoleren en het plaatsen van zonnepanelen op de daken.

Middelen

- Men ziet het noodzakelijk dat het kerkgebouw een nevenfunctie krijgt om de religieuze functie voor de toekomst te kunnen behouden. Het toevoegen van een 'gemeenschapsopbouwende' sociale functie, in combinatie met het aanpakken van de openbare ruimte zal bijdragen aan een toekomstbestendig gebruik en goed aansluiten op het huidige gebruik.

Sint Stephanuskerk, Wijnandsrade

Rol binnen de gemeenschap

- De rol van het kerkgebouw is echt alleen als kerkgebouw. Dorpsvoorzieningen zijn in de nabijheid aanwezig, zoals gemeenschapshuis met zalen en brasserie bij het kasteel. Wijnandsrade is een hechte kern.
- Plek voor het geloof, dat zich ook openstelt voor het organiseren van andere activiteiten zoals lezingen en concerten.
- Actieve 'stichting tot behoud kerk' die zich inzet voor het noodzakelijke onderhoud aan het kerkgebouw. Door het organiseren van concerten wordt bijvoorbeeld geld opgehaald voor onderhoud. Verder is er de heemkundevereniging vrienden van Wijnandsrade die zich actief inzet voor de historie van Wijnandsrade, waaronder de kerk.

Gebouw/ plek

- Locatie in en rondom het kerkgebouw is zeer pittoresk. Aan beide zijden van het gebouw ligt een vijver, naast het gebouw ligt kasteel Wijnandsrade in een mooie groene omgeving. De kerk kan zich wellicht meer profileren als fotolocatie voor bruiloften binnen en buiten het gebouw. Kerkgebouw als trouwlocatie voor niet-Rooms-Katholieken is een optie, mits de pastoor hierachter staat. Recent is er nog een bruiloft geweest waarbij één persoon van het koppel niet Rooms-Katholiek was.

Gebruik

- In het gebouw zijn wekelijks nog twee diensten, op dinsdag en zaterdag of zondag.
- Recentelijk zijn er aan de binnenzijde glazen deuren geplaatst, waardoor kerkgebouw door de dag heen open kan worden gesteld. Er is bovendien een mogelijkheid om een kaarsje op te steken. Dit heeft een aantrekkingskracht op (dag)toeristen.

Toekomst

- Groot onderhoud is recentelijk aan het kerkgebouw uitgevoerd. Financieel is de parochie gezond. Meeste grote kostenposten na dit jaar gehad. Toekomst ziet er dus niet slecht uit.
- Voor de toekomst moeten we zoeken hoe we jonge mensen aan de kerk kunnen binden. Het doel van de parochie zou moeten zijn om de gemeenschap te stimuleren (blauwdruk 2020, Bisdom Roermond). Als we kijken naar het voorbeeld van Vaesrade, daar zaten alle verenigingen verspreid door het hele dorp, nu allen onder een dak. In Wijnandsrade hebben verenigingen al hun vaste locaties zoals het gemeenschapshuis en de voetbalkantine. Maar bij grote vieringen zoals Kerstmis, Carnaval en Pasen moeten wij de verenigingen meer bij de kerk betrekken. Toekomst zit het in het versterken van elkaar en het samenkomen.

Middelen

- Kerkeigenaren mogen geen BTW aftrekken. Dit kan erg drukken op de financiële mogelijkheden voor ons en andere kerkeigenaren. Zijn er wellicht geen subsidiemogelijkheden? Omdat we gezien worden als 'bedrijf' is het ook moeilijk om vrijwilligers in te zetten of dingen zelf te doen (en daarmee de kosten laag te houden).
- Op dit moment wordt er gebruik gemaakt van de instandhoudingssubsidie SIM, De kosten worden gedekt door o.a. de huurinkomsten die met de verhuur van de pastorie gegenereerd.
- Kosten slim lager houden, bijvoorbeeld door de ketel te vervangen naar een ander model die géén jaarlijkse (prijzige) keuring nodig heeft.

Bijlage 4

Evaluatie
parochie-avonden
Beek, Neerbeek,
Spaubeek en
Sweikhuizen

Evaluatie parochie-avonden Synodale Weg

In maart 2022 hielden de parochies Beek, Neerbeek, Spaubeek en Sweikhuizen in alle vier de parochies een “synodale bijeenkomst”. RO groep was aanwezig bij de avond in Sweikhuizen. Dit verslag is een weerslag en evaluatie geschreven vanuit het pastoraal team.

VIEREN/ COMMUNIO

De deelnemers waren enthousiast omdat ze uitgedaagd werden om, zonder discussie en met respect voor ieders mening, te kunnen spreken over diepgaande onderwerpen.

Liturgische kwesties en vooral verandering in gebruiken zijn gevoelig bij gelovigen. De verschillen tussen de manier van de mis vieren bij priesters valt erg op. Meningen over kerkgebruik, muziek, zang en vormgeving verschillen. Sommigen verlangen naar: stilte, sacraliteit, eerbied, gregoriaans. Anderen vinden dat er meer “sociaal” en eigentijds multifunctioneel gebruik gemaakt moet worden van het kerkgebouw en van liturgische vieringen.

Verstaanbaarheid en duidelijkheid is een voorwaarde om mensen betrokken te houden bij de vieringen. Hulpmiddelen als missaaltjes worden als hulp ervaren bij het vieren. Ook het parochieblad en de prediking moet in eenvoudig taalgebruik blijven. Een vast ritme van dagelijkse vieringen wordt aanbevolen.

MEDEVERANTWOORDELIJKHEID VOOR MISSIE/ PARTICIPATIO

De meeste aanwezigen konden uitspreken dat ze zich thuis voelden in de kerkgemeenschap en dat ze in moeilijke momenten van hun leven steun en houvast vonden in het geloof en de Kerk. Vooral de ouderen ondervinden saamhorigheid in de Kerk.

Mensen verwachten van de Kerk: hartelijkheid, eerlijkheid en helderheid. De Kerk is een “moedige minderheid” geworden. Het verlangen om elkaar frequenter te ontmoeten en het geloof te bevestigen buiten de Heilige Mis kwam overal naar voren. Men denkt aan koffie na de Mis, terwijl er spelen zijn voor kinderen, waarbij we met elkaar kunnen spreken over geloofskwesties. Wat zeker aanspreekt zijn bedevaarten, activiteiten voor kinderen, diaconale acties, leesgroepen voor spiritualiteit, bijbelavonden en aandacht voor de achtergronden en inbreng van gelovigen met een buitenlandse katholieke achtergrond. Parochiefeesten en vrijwilligersavonden scheppen een band. De gastvrouwen en -heren in de coronatijd (bij het in- en uitgaan van kerkelijke vieringen) werden als een groot goed ervaren! De deelnemers aan de gesprekken waren voor 95% vrijwilligers, die vonden dat zij genoeg open stonden voor anderen. Toch gaf een aantal jongeren aan dat ze ook “verstarring” ervaren bij oudere vrijwilligers, die alles “volgens hún eigen gewoontes” doen.

Bij een groot aantal mensen leven vragen over het gewijde ambt: Sommigen vinden dat de vrouwen meer mogelijkheden moeten krijgen, priesters moeten kunnen huwen en diakens de Mis doen. Leven volgens de normen en waarden van de Kerk is al een getuigenis.

DIALOOG IN KERK EN SAMENLEVING/ MISSIO

Met veel inspanning worden sporadisch oecumenische bijeenkomsten gehouden. Sporadisch, want de binnenkerkelijke opgaven en reorganisaties vragen heel veel tijd en aandacht op.

Wat overal gehoord werd was dat de Kerk niet “*belerend*” moest zijn. Het is goed dat er een Kerk is die mee leeft met het lief en leed van mensen, maar ze moet wel met de tijd mee gaan en vooral niet oordelen over morele kwesties.

Er is veel onbegrip over hoe de Kerk kijkt naar homoseksualiteit en genderkwesties, huwelijk en gezin, de waarde van het menselijk leven. Waarom spreekt ze over goed en kwaad en zonde? De prediking moet meer vanuit de actualiteit en op het praktische leven van nu gericht worden.

De “*vergrijzing*” werd op deze avonden ook duidelijk en jong en oud spreekt uit dat ze graag meer jonge mensen in het kerkelijk leven willen betrekken. Maar niemand kent er het toermiddel voor. Velen spraken uit dat de priesters meer huisbezoek moesten doen, bijvoorbeeld bij ouders van communicanten en vormelingen, dopelingen, zieken). Ook het meer gebruik maken van sociale media werd aanbevolen. Het is jammer als priesters de indruk geven “*geen tijd*” te hebben.

Bijlage 5

Beoordeling

kerkgebouwen

gemeente Beekdaelen

Afwegingskader	1. Architectuur			2. Interieur			3. Stedenbouw			4. Cultuurhistorie (kerkhistorie)			
	Typologie	Materiaalgebruik	Bouwperiode	Uitstraling	Inventaris	Samenhang	Ensemblegebouwen	Beeldbepalend	Samenhang dorp	Historie	Religie	Culturele waarde	
Kerkgebouw													
Sint Dionysiuskerk, Schinnen													Hoog
Sint Dionysius & Odiliakerk, Sweikhuizen													Hoog
Sint Remigiuskerk, Schimmert													Hoog
Sint Stephanuskerk, Wijnandsrade													Hoog
Sint Lambertuskerk, Oirsbeek													Hoog
Sint Gertrudiskerk, Jabeek													Hoog
Sint Clemenskerk, Hulsberg													Hoog

Legenda:

	Zeer Hoog
	Hoog
	Gemiddeld
	Beperkt
	Zeer beperkt

Afwegingskader	1. Architectuur			2. Interieur			3. Stedenbouw			4. Cultuurhistorie (kerkhistorie)			
	Typologie	Materiaal-gebruik	Bouw-periode	Uit-straling	Inven-taris	Samen-hang	Ensemble gebouwen	Beeld-bepalend	Samen-hang dorp	Historie	Religie	Culturele waarde	
Kerkgebouw													
Sint Eligiuskerk, Schinveld													Hoog
Sint Bavokerk, Nuth													Hoog
O.L.V. Onbevlekt Ontvangenkerk, Amstenrade													Hoog
Sint Jozefkerk, Doenrade													Gemiddeld
Sint Clemenskerk, Merkelbeek													Gemiddeld
Sint Lambertuskerk, Bingelrade													Beperkt
Sint Petrus Canisiuskerk, Puth													Beperkt
Sint Servatiuskerk, Vaesrade	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Legenda:

	Zeer Hoog
	Hoog
	Gemiddeld
	Beperkt
	Zeer beperkt

Bijlage 6

Zienswijze deken van
het dekenaat Schinnen

Input toegezonden aan RO groep n.a.v. concept kerkendialoog augustus 2023

Beste RO groep,

Ik heb geen verdere bijzonderheden meer aangaande mijn eerder gemaakte opmerking op de rapportage. Wel heb ik nog een algemeen punt dat ik wel van belang acht. Omdat tamelijk cruciaal is in de communicatie tussen gemeente (overheid) en eigenaar (kerkbestuur) wil ik het je graag aanreiken, om er al dan niet iets mee te doen.

De corebusiness van een parochie is het verkondigen van de Blijde Boodschap van Jezus Christus. Kerkgebouwen zijn hierin middelen, geen doelen op zichzelf. Om duidelijk zicht te krijgen op het kerkelijk beleid in deze in relatie tot de kerkgebouwen lijkt het beter om even bewust te spreken van “*bedrijfspanden*”. Dat klinkt wellicht oneerbiedig maar geeft wel duidelijk de positie weer binnen het geheel.

De huidige situering van parochies en de toekomstperspectieven kunnen we alleen zinvol behandelen als we het verleden kennen. Het overgrote deel van de bevolking was in de vorige eeuw katholiek en betaalde de vrijwillige kerkbijdrage. Iedere parochie kon hierdoor de kerntaak uitvoeren, de verkondiging van de Blijde Boodschap en kon daarnaast grote “*bedrijfspanden*” bouwen of monumentale kerken onderhouden.

In de huidige tijd is nog maar een klein deel van de bevolking betalend kerklid. Bedrijfsmatig gaan we dan noodzakelijkerwijs afschalen. En wat prioriteiten betreft zullen we gaan afpellen. De panden zijn te groot geworden. Het gaat hierbij om onderhoudskosten en energielasten. Die drukken te zwaar op de begroting in relatie tot de pastorale kosten.

We zien vaak dat de laatst bijgebouwde kerken als eerste overbodig zijn geworden. Met name in de naoorlogse uitbreidingswijken van de meer stedelijke gebieden in Limburg zien we dat deze kerken als eerste weer verdwenen zijn. In deze wijken was de ontkerkelijking eerder en forser dan in de dorpen. Echter de ontkerkelijking zet nog steeds door en we komen nu bij de volgende schil, de kerken in de dorpen die vaak monumentale kerkgebouwen zijn.

Bij het onderhoud van deze kerken was er in het verleden ook altijd een geproportioneerde verhouding tussen de corebusiness en de neveneffecten. Monumentensubsidies dragen er wezenlijk aan bij om de grens tussen deze verhouding nog verder op te schuiven ten voordele van het monument. Of anders gezegd: daardoor konden parochies “*blijven wonen in feitelijk te dure gebouwen*”. De parochie kon het geloof verkondigen en er bleven voldoende middelen over om het kerkgebouw te onderhouden. Het werd nog voldoende gedragen door de gemeenschap. Echter de aantallen lopen nog steeds terug.

Een volgende stap stelt ons voor de keuze: corebusiness en het onderhouden van grote monumenten gaan niet langer samen door de ontkerkelijking. Er zijn te weinig inkomsten, te weinig betalende kerkleden. Met subsidies alleen komen we er nog niet. Hoe monumentaal ook, het onderhouden van monumenten is niet onze kerntaak.

Het proces in deze kent twee delen die men niet met elkaar moet verwarren. Het kerkelijk besluit om te concluderen: er is geen geproportioneerde verhouding meer tussen de exploitatielasten van een kerkgebouw en de corebusiness, dan wordt de kerk aan de eredienst onttrokken. Een term om uit te drukken dat het gebouw voor ons weer een profane betekenis krijgt.

Het tweede deel is de vraag wat er dan met het gebouw gaat gebeuren. Deze twee staan echt los van elkaar in ons beleid. Ook na de onttrekking aan de eredienst is het kerkbestuur de eigenaar van het kerkgebouw. En het moge duidelijk zijn dat een onttrekking aan de eredienst niets verandert aan de monumentale status.

Toch zou de onttrekking aan de eredienst ook voor de overheid een belangrijk signaal moeten zijn. Het betekent immers: er komt een groot *“bedrijfspan”* leeg te staan. Een positieve herbestemming zal voor alle partijen te verkiezen zijn boven een lege kerk die door jarenlange leegstand gaat verpauperen.

Omdat kerkgebouwen vanuit hun aard dienstbaar willen zijn aan de dorpsbewoners worden deze zo lang als mogelijk opengehouden. Puur bedrijfsmatig gezien zou er iets voor te zeggen zijn om kerken te sluiten op het moment dat het kerkbestuur nog voldoende middelen in kas heeft om iets aan de transitie te doen. Dus feitelijk kerken sluiten tien jaar eerder dan dat nu het geval is. De praktijk leert dat kerken openblijven totdat de kas van het kerkbestuur nagenoeg leeg is.

Aangaande de toekomst kunnen we nu reeds voorspellen dat de kerken in de gemeente Beekdaelen bij lange na niet allemaal onderhouden kunnen worden door de betalende kerkleden. Beleidsmatig koersen we op geloofsverkondiging, niet op de instandhouding van bedrijfspannen. We gaan dus verder met het verkondigen van het geloof en nemen afscheid van het vastgoed van onze voorouders. Dat vraagt nu al open ogen en oren van een gemeentelijke overheid om bij elke voorziening die gerealiseerd gaat worden in een dorp de vraag te stellen: *“Kunnen we hier (deels) een kerk voor gebruiken?”*

Als je een nieuw gemeentehuis gaat bouwen, stel je je dan als overheid ook de vraag of er wellicht een kerk (deels) als raadszaal gebruikt kan worden? Of er een kerk deels of helemaal herbestemd kan worden voor ombouw tot kantoren?

Deze rationele (en werkelijke) benadering zou ik graag nog eens willen onderstrepen. Iedereen mag onze kerken monumenten vinden en roepen dat ze nooit mogen verdwijnen, dat mag. En zeker koesteren wij het kostbaar erfgoed dat wij van onze voorouders hebben gekregen en proberen we dat waar mogelijk door te geven aan de generatie van morgen. Zolang dat samenging met onze corebusiness hebben we dat ook gedaan. Maar in meerdere gevallen gaat dat nu niet meer. Emotie en realiteitszin spelen hier een grote rol.

In het hele verhaal rondom onze kerken kan ik niet genoeg benadrukken de zeer eenvoudige vraag: *Wie zal dat betalen?* Zodra het niet meer proportioneel te combineren is met onze corebusiness, wij in ieder geval niet. Wij gaan helaas noodzakelijk afscheid nemen van die *“bedrijfspannen”* die voor ons te duur en te groot zijn geworden om ons beter te kunnen focussen op onze kerntaak.

Deken Jack Honings

